

Аналітичний центр «Нова Економіка»

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
СИСТЕМИ В УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

31 жовтня 2020 року

Київ
2020

УДК 330.342.001.36(063)
Т 33

Теоретичні та практичні аспекти формування економічної системи в умовах нестабільності: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 31 жовтня 2020 р.). – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2020. – 140 с.

УДК 330.342.001.36(063)

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Гриців А. С. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	6
Novak N. G. ACTUAL PROBLEMS OF THE UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF A GLOBAL PANDEMIC	8
Сірик Р. Ю. ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	11
Точиліна Ю. Ю. ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	13
Хетагурова Д. О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	18

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Росоха С. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ.....	21
---	----

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Грищаченко А. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	26
Мурсалов М. М. МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКОВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ.....	29
Процак К. В., Злидник Ю. О. ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	33
Савчук М. О. ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	37

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бескупська О. В. ГЛИБОКА ПЕРЕРОБКА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	40
Білоусов М. С. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	43

Захарова Ю. І. УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ В УМОВАХ КРИЗИ.....	47
Килин О. В., Сулик Х. СУТЬ ТА МІСЦЕ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	49
Кушлик О. Ю., Маковійчук В. М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ЕЛЕМЕНТА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	52
Нечипоренко М. М. ОПТИМІЗАЦІЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ВЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	55
Свергун К. А. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У БІЗНЕСІ	60
Соловійова Т. М., Денисенко М. П. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛКОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	63
Хорєва А. Ю. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖЕНЕРАЛ ЕНЕРДЖІ УКРАЇНА».....	67
Шуба Т. П., Штих Є. А. ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА КОМПАНІЙ ЩОДО КОНТРАГЕНТІВ ПО БІЗНЕСУ.....	71
СЕКЦІЯ 5. ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Васильніченко В. О. ПРОБЛЕМИ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	74
Калекіна С. С. ЗАГРОЗИ КІБЕРБЕЗПЕЦІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ.....	78
СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА	
Тарасенко К. М., Стара А. В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ.....	83
СЕКЦІЯ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Глебова А. О., Єрохіна О. В. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	86
Калініченко Д. О. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	89

Конюшенко Т. Ю.
НОВІТНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ
ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ..... 92

Москалик О. І.
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ
КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ 96

СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Віскарєва Е. О.
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 101

Заїчко І. В.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ
ЩОДО ТРАКТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ..... 104

Кульматицька В. В.
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ
В ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА 107

Луник Х. М.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ
В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ..... 109

Sydorchuk A. A.
STATE PENSION INSURANCE IN UKRAINE:
PRACTICE FUNCTIONING OF 112

Юдіна С. В.
АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ. 114

Яворівська С. В.
ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ДОБРОВІЛЬНОГО
МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ 116

СЕКЦІЯ 9. ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Нікіфоров П. О., Нікорич А. Г.
РЕФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ
В ДИСКУРСІ ДЕТАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ..... 120

СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Костін Ю. Д., Костін Д. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ У СТВОРЕННІ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВА 123

СЕКЦІЯ 11. МАРКЕТИНГ

Погорєлова В. М., Заєць Л. Б.
МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ 128

СЕКЦІЯ 12. СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Куруц Г. Ю.
АНАЛІЗ РИНКУ CRM-СИСТЕМ В КНР 132

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Гриців А. С.
студентка

*Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Соціальне страхування відіграє вагомую роль при здійсненні соціального захисту громадян від соціальних ризиків, будучи важливим елементом соціальної економіки, що відображає проблеми сучасної системи соціального захисту. Недостатній рівень соціального захисту громадян є актуальною проблемою, що є передумовою для пошуків нових напрямів реформування та модернізації соціального страхування в Україні.

Теоретичним та практичним аспектам модернізації соціального страхування присвятили свої роботи провідні економісти, такі як: Березін С., Мерзляк А., Бубнов А., Петрушка О., Роїк В., Гонтмахер Є., Ерроу К., Лібанова Е. та ін.

Характерні ознаки існуючої системи соціального страхування в Україні обумовлені певними історичними особливостями її становлення. Як відомо, деякі закони та нормативні акти, що регламентували механізм функціонування соціального захисту громадян, були прийняті ще в кінці ХІХ – початку ХХ ст. Важливими проблемами системи соціального страхування того часу, насамперед, були високий рівень бюрократизму в управлінні, відсутність принципів та спеціалізації страхування та, як наслідок – його неефективне використання [1, с. 25].

На сучасному етапі система соціального страхування і надалі не в змозі забезпечити гідний соціальний захист громадян, хоча і в багатьох аспектах модернізована. Основні показники, що характеризують її ефективність (тривалість та рівень життя, рівень бідності, стан здоров'я нації), дозволяють зробити висновки про те, що рівень соціального захисту населення в нашій державі є вкрай незадовільним та потребує системного вдосконалення.

Необхідно сформувати такі правові, організаційні та фінансові механізми, які б забезпечували реалізацію основних принципів соціального страхування. Вдосконалення нормативної бази створюватиме сприятливі умови для взаємодії соціального страхування із трудовим, фінансовим та адміністративним правом, а також ліквідує законодавчі протиріччя між ними [2, с. 5].

Модернізація соціального страхування в Україні повинна здійснюватись шляхом знаходження оптимального балансу між економічною ефективністю та соціальною спрямованістю даної системи [3, с. 23]. На основі кількісного аналізу основних показників системи соціального страхування можна виділити два основних фактори, що зменшують економічну ефективність даної системи – економічний та соціальний. Економічний фактор є наслідком низького рівня офіційної заробітної плати. Соціальний фактор – збільшення державного тиску на економіку.

Основою концепції реформування соціального страхування, на думку Петрушки О., повинні виступати загальні принципи, дотримання яких є обов'язковим на кожному етапі перетворення, а саме розвиток та удосконалення страхового механізму; забезпечення пропорційності між рівнем участі у формуванні страхових фондів та розміром страхових виплат, а також зміцнення автономності фондів соціального страхування та їх незалежності від стану державного бюджету [4, с. 60].

Модернізація системи соціального страхування в Україні має відбуватись за декількома напрямками, а саме поширення страхового принципу, створення нових інституцій в галузі соціального страхування і найголовніше, вдосконалення управління чинної системи державного соціального страхування.

Отже, в соціальній державі система соціального захисту відіграє важливу роль у забезпеченні життєдіяльності людей і покликана зменшувати рівень бідності через мінімізацію соціальних ризиків. Це означає, що кожна людина є об'єктом соціального захисту впродовж всього життя. Соціальний захист охоплює заходи від забезпечення виживання окремих верств населення до розширеного відтворення особистості.

Література:

1. Березін С. Сучасні тенденції в реформуванні системи соціального страхування України. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія : Економіка.* 2015. № 3 (168). С. 25–27.

2. Мерзляк А.В., Бубнов А.О. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1 (19). С. 1–14.
3. Модернізація соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О.П. Коваль. Київ : НІСД, 2014. 38 с.
4. Петрушка О.В., Шулюк Б.С. Проблеми соціального страхування та напрями його модернізації в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 11/3. С. 59–61.

Novak N. G.

Senior Lecturer at the Department of Accounting, Analysis and Audit

Odesa National Polytechnic University

Odesa, Ukraine

ACTUAL PROBLEMS OF THE UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF A GLOBAL PANDEMIC

The modern world tends to change rapidly. Laws, market policies, population demands and so on are changing. In order to remain competitive, enterprises in any sector of the economy introduce various innovations in different areas of their activities – both organizational and technological. However, on the threshold of 2020, the world economy is faced with a previously unknown problem – the coronavirus pandemic and, as a result, world quarantine. What does it mean? It means that almost all enterprises in the world must suspend their work in whole or in part for an indefinite period. How to stay “afloat” in such conditions and get out of the crisis with minimal losses?

The global pandemic, tough quarantine measures – all this is leading to a global economic crisis, which can deal a devastating blow to the country's economy, as Ukraine's GDP in 2020 may fall by 9%, and the hryvnia exchange rate may reach 35 UAH / USD. According to the European Business Association, almost half of Ukrainian companies recorded 20% to 50% loss of income in the first weeks of quarantine [1].

Thus, the Ukrainian government was forced to take urgent action.

At an extraordinary meeting of the Verkhovna Rada, a bill on additional social and economic guarantees in connection with the coronavirus epidemic was developed and adopted. It introduced amendments to the tax legislation, which prohibited:

- application of penalties for violations committed in the period from March 1 to April 30, 2020;
- a moratorium was established on documentary and factual inspections from March 18 to May 18, 2020;
- the deadline for filing the annual declaration of property and income was extended until July 1, 2020.

The document also provided that in the period from March 1 to April 30, 2020, land payments are not charged or paid, and non-residential real estate objects owned by individuals or legal entities are not subject to taxation of real estate tax other than a land plot. In addition, medical goods imported into Ukraine by a purchasing organization at the expense of the state budget were exempted from value added tax [2].

The main provisions of the new law:

- suspended the course of all procedural terms for appealing decisions of regulatory bodies both in administrative and judicial procedures;
- the application of fines for late repayment of aviation fuel promissory notes was postponed;
- it is prohibited to increase the interest rate under credit agreements;
- granted the right to local governments in 2020 to make changes regarding the reduction of the rates of local taxes and / or fees and the reduction of the rates of the single tax; the extension until June 30 of the ban on scheduled inspections by state supervision bodies in the field of economic activity, except for state supervision (control);
- temporarily, for the period until May 31, penalties for late payment of a single contribution for compulsory state social insurance, as well as for incomplete payment of it or for late submission of reports to the tax authorities;
 - from March 1 to March 31, April 1 to April 30 and from May 1 to May 31, 2020, the payers of the single contribution will not be charged a penalty fee, and the calculated penalty for these periods is subject to write-off;
- a moratorium has been established on conducting documentary checks of the correctness of the calculation and payment of the unified social contribution for the period from March 18 to May 31, 2020, as well as for the period up to May 31 inclusively, the deadlines for considering complaints of taxpayers of the single contribution have been suspended;
- a profit tax exemption is established for businesses, subject to funding measures to combat coronavirus;

– the supply of alcohol for the production of antiseptics is simplified and their production is allowed at Ukrspiryt factories; refund of land tax and property tax payments to local budgets for April;

– amendments are made to the Labor Code: by agreement between the employee and the employer, a flexible working time regime can be established for the employee for a specified period or indefinitely, both when hiring and subsequently; idle time through no fault of the employee for the quarantine period is paid at the rate of not less than two-thirds of the wage rate, while partial unemployment assistance is set for each hour by which the employee's working hours were reduced, at the rate of two-thirds of the wage rate (salary);

– fines are increased for violating the procedure for setting prices and tariffs for social goods, the maximum level of which will be set by the Cabinet [1].

The global pandemic and the economic crisis are not only a global problem, but also a great opportunity for dramatic and profound changes and innovations. Innovations in the system of authorities and administration, interaction of regions with the center, participation of citizens in the system of organizing and controlling power, as well as creating conditions for the development of industry, entrepreneurship, attracting investment and developing the economy as a whole.

References:

1. Сайт інформаційної агенції УНІАН. URL: <https://www.unian.net/economics/finance/10940456-pomoshch-dlya-biznesa-i-grazhdan-na-vremya-karantina-chto-obe-shchaet-gosudarstvo.html>
2. Сайт інтернет-журналу Vox Ukraine. URL: <https://voxukraine.org/ru/vliyanie-covid-19-na-mirovuyu-ekonomiku-i-vneshnyuyu-torgovlyu-ukrainy>

Сірик Р. Ю.

студент

*Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі соціалізація економіки має дуже важливе завдання для поліпшення життя людей завдяки проникненню економічної діяльності у різні аспекти повсякденного укладу життя населення, залучення окремих верств населення до трудової діяльності.

На мою думку, соціалізація економіки – це процес перепрограмування соціальної свідомості людства в більш нову, якісну форму соціальних відносин, де буде переглянуто відношення працівника до своєї роботи, робочого місця, відносин с колегами. Такий собі симбіоз соціального життя та роботи, що в свою чергу має підвищити продуктивність праці, і, як наслідок, підвищення якості життя та добробуту населення.

За всю історію проблематика соціалізації економіки розглядалася багатьма вченими і дослідниками, які внесли великий вклад у вивчення даного питання. Ми можемо побачити це у працях П. Самуельсона, А. Сміта, М. Фрідмена, В. Ойкена, Ф. Хайєка, А. Мюлера-Армака, К. Маркса, В. Леніна, Ф. Енгельса, Дж.К. Гелбрейта та інших. А щодо українських вчених, то тут також є багато науковців, які досліджували проблеми соціалізації економіки, наприклад: В. Базилевич, О. Беляєв, Ю. Бажал, В. Ворона.

Зараз в сучасності, незважаючи на досить значну теоретичну базу, немає жодних серйозних напрацювань, що стосуються розробки комплексних досліджень та впровадження методів щодо застосування в житті людей програм задля соціалізації економічної та позаекономічної сфер. Розглядаючи Україну та країни перехідної економіки та дивлячись на реформи розвинутих країн, можна побачити прогрес у цьому напрямі. Загалом, соціалізація передбачає покращення якості життя. Цього можна добитися завдяки підвищенню рівня та якості освіти, науки та культури, покращенню умов праці, збільшенню соціальної допомоги малозахищеним верствам населення, зростанню частки середнього класу в структурі населення, подоланню демографічної кризи, розвитку

фізичної культури і спорту, розвитку трудового потенціалу, підготовці кадрів, забезпеченню громадян доступним житлом та соціальним страхуванням.

У сучасних уявленнях соціалізація економіки являє собою зовсім нову концепцію ніж те, що уявляли собі вчені 20-го століття. Сучасні дослідники, такі як Д. Нортон, М. Вебер, Т. Парсон, Є. Тоффлер та інші розробляють нові концепції дослідження питання на основі сучасних даних, адже життя змінюється, ті уявлення про життя, які були у людей колись, зараз не мають ніякого сенсу. Індустріальна епоха змінилась постіндустріальною, і в цих умовах необхідно вести дослідження. Сьогодні значно посилилась роль індивідуальності людини, її роль в соціальному виробництві змінилась – це представляє собою великий інтерес для дослідників. Саме тому розробка нових концепцій економічного розвитку має спиратись на сучасні тенденції соціального розвитку, що є досить вагомим чинником задля розвитку економічних відносин [1].

Що ми бачимо в сучасності. Трудові відносини досить часто ведуться дистанційно. Люди стали більш вільні, можуть часто змінювати місце роботи, працювати самі на себе, робити на аутсорсі, а з розвитком технологій, зокрема інтернету, відкрився доступ до інформації, людина може в будь-який момент, будь-де дізнатись, яку завгодно інформацію. На сьогоднішній день знання не залежать від досвіду, саме тому ми бачимо багато молодих політиків, вчених, філософів. Суспільство навіть стало перенасичене інформацією – всюди реклама, новини, політична агітація. Очевидно, що демасифікація та диференціація являється трендом постіндустріальної культури. Ці зміни руйнують сталий уклад життя, при якому наші предки жили тисячі років, руйнуються соціальні інститути, що регламентували життя людей. Великий вплив на суспільство також має глобалізація, яка вже стала трендом 21-го століття, люди стали більше подорожувати, з'явився попит на вивчення іноземних мов.

Підсумовуючи все вище сказане, можна виокремити декілька факторів, які призвели до перетворення соціалізації економіки в постіндустріальну епоху:

1. Розвиток освіти.
2. Розвиток інтернету і мас-медіа.
3. Зміни трудових відносин (віддалена робота, самозайнятість і т.д.).
4. Зміни соціальних інститутів (шлюб, сім'я).

5. Світові процеси та глобалізація.

Загальний курс на соціалізацію – це те, що має стати світовим трендом, особливо в Україні, де є значна економічна нерівність, де люди бідні, майже немає середнього класу, де існують олігархи, які багатіють за рахунок населення. Соціалізація економіки призведе до вирівнювання доходів населення, знищення соціальної нерівності, зростання довіри населення до влади, судів та інших правових, державних і соціальних інститутів.

Очевидно, що зміни в соціальній сфері впливають на усі сфери життя суспільства і тісно корелюють зі сферою матеріально-виробничих відносин. Отже, поліпшення соціальних умов благоприємно вплине на загальний добробут населення.

Література:

1. Соціальна економіка Навч. посіб. / Кол. авт. О.О Беляев, М.І. Диба, В.І. Кириленко та ін. – Київ : КНЕУ, 2005. – 196 с.
2. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства : методологія і практика : [монографія] / Ю.К. Зайцев. – Київ : КНЕУ, 2002. – 188 с.
3. Норт Д. Институты, институциональное изменение и функционирование экономики / Д. Норт ; [пер. с англ. А.Н. Нестеренко]. – Москва : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 527 с.
4. Боголіб Т.М. Інституціональні чинники соціалізації в умовах глобалізації / Т.М. Боголіб // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 2. – 267 с.
5. Дєєва Н.М. Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці : теорія, методологія, перспективи : [монографія] / Н.М. Дєєва – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2006. – 444 с.

Точиліна Ю. Ю.

кандидат економічних наук, доцент, вчений секретар

Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій

м. Одеса, Україна

ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Однією з найважливіших функцій сучасної держави є створення належних умов для безпечного та комфортного життя населення,

реалізації його потенціалу, що, в першу чергу, передбачає можливість використання освітньо-творчих здібностей, вмінь, навичок. З другого боку, зміцнення конкурентних позицій України на світовій арені та зростання національної економіки в цілому потребує якісного розвитку людського капіталу, що має відповідати турбулентним потребам сьогодення. Окреслені чинники актуалізують потребу дослідження освіти як основоположної складової людського капіталу, від якої залежить ефективність створення, поширення та впровадження інновацій; рівень заробітку людини, її участь у трудових відносинах зокрема та яка виступає рушійною силою суспільно-економічного розвитку в цілому.

Людський капітал – це наукова категорія, що активно досліджується в економіці, психології, соціології, педагогіці та інших суспільствознавчих науках, але, незважаючи на існування численних підходів до її трактування, беззаперечним залишається факт переважання серед її складових компонентів освіти. Поясненням такого домінування є те, що основою діяльності будь-якої організації є професійні знання та навички людей, які, у свою чергу, можуть бути втілені в програмному забезпеченні, патентах чи інноваціях. Беззаперечною є теза, що підвищення освітнього рівня населення й тим самим розвиток людського капіталу виступає підґрунтям для збільшення продуктивності праці, зростання зайнятості, створення передумов для інноваційного зростання, а також для позитивних соціальних наслідків [3].

У Законі України «Про освіту» визначено, що «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [4]. Відповідно метою освіти є всебічний розвиток людини, що необхідно для її успішної самореалізації. У загальному тлумаченні освіта – це «процес та результат засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь і навичок та пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також моральної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя й індивідуальну своєрідність цієї особистості» [1, с. 614].

У сучасних умовах господарського розвитку для досягнення успіхів у професійній діяльності стає замало лише неперервної самоосвіти, адже її потрібно доповнювати неперервною професійною освітою, під якою розуміють визначену соціальну норму, яка надає індивідам

відповідного типу поведінки та виконання визначених соціальних ролей. Побудова ефективної системи неперервної професійної освіти повинна розвивати здібності людини до створення інновацій, що характеризуються науково-технічною новизною, комерціалізацією, виробничим застосуванням. Тобто, головна мета неперервної професійної освіти – це формування креативно-інноваційних робітників, які, на думку Алана Роу, здатні генерувати інновації, які повинні активно використовуватися та широко розповсюджуватися [5, с. 87–92]. Дійсно, сьогодні організації будь-якої сфери діяльності потребують фахівців, що серед своїх професійних здібностей можуть виділити гнучкість мислення, креативність, комунікабельність, вміння швидко знаходити оптимальні шляхи у виконанні поставлених задач та вирішенні неминучих проблем.

Саме тому ми цілком поділяємо наукову позицію грецького економіста, дослідника інвестицій у людський капітал Джорджа Псахаропулоса, який виділяє такі напрями впливу освіти на людину [8]:

1) розвиває підприємницькі навички, підприємливість, формує у людини здібності організатора;

2) сприяє підвищенню продуктивності праці;

3) збільшує швидкість поширення науки, впровадження її здобутків у повсякденне життя людини та її робоче середовище, адже, індивіди з високим рівнем інтелектуальних знань швидше сприймають будь-які зміни в науці, техніці та виробництві.

Крім того, освіта має значний вплив не тільки на людину, але й економіку та суспільство в цілому. Розвиток системи освіти має соціально-економічний ефект. Тому, країни, що сповідують модель економіки, заснованої на знаннях, є більш конкурентоздатними у зовнішньому середовищі, адже збільшують продуктивність праці завдяки створенню та впровадженню технологічних новацій. «Наука та знання стають виробничою силою, відповідно їх носії – уособленням вищої влади, існуючої у суспільстві, а цінності, що пов'язані з освіченістю та інтелектуальною діяльністю, – незаперечними ознаками людської гідності» [2, с. 124]. Саме тому жодна держава не може досягти прогресу без належного розвитку освіти її громадян.

Україна має достатньо високий показник індексу освіти. Так, у 2019 році наша країна посідала 34 місце з 189 можливих з коефіцієнтом 0,768. Зокрема, перше місце обіймала Німеччина (0,92), до першої десятки також увійшли Австралія (0,898), Фінляндія (0,894), Ісландія

(0,892), Данія (0,892), Великобританія (0,89). За даним показником порівняні до вітчизняного рівня розвитку освіти є Хорватія (0,757), Болгарія (0,754), Франція (0,737) [7]. Такі данні свідчать про достатньо високий рівень освіти. Проте, аналіз динаміки рівня освіти українського населення (див. табл. 1) свідчить про поступове зменшення частки громадян з вищою освітою та зростання кількості випускників закладів професійно-технічної освіти. А наявність, хоча і в невисокому ступені, неписьменного населення має привертати увагу державних органів, оскільки не може відповідати постіндустріальному етапу розвитку знаннєвої економіки. Але, слід відмітити, що неписьменне населення найчастіше зустрічається серед найстарших вікових груп населення, що відноситься до групи економічно неактивного населення.

Таблиця 1

Рівень освіти населення України [6]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
не мають початкової загальної освіти та неписьменні	5,2	5,6	5,6	5,7	5,8	5,0
початкова освіта (початкова загальна)	6,5	6,2	6,4	6,6	6,3	6,6
базова середня освіта (базова загальна середня)	9,1	8,7	8,7	7,9	7,5	7,3
повна загальна середня освіта (профільна середня)	18,0	17,8	17,1	18,3	17,3	16,5
професійна (професійно-технічна) освіта	18,7	19,8	19,6	19,4	19,8	22,5
початковий рівень вищої освіти (неповна вища)	18,1	18,0	18,7	18,2	17,9	17,1
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти (базова вища)	1,4	1,3	1,3	1,2	2,4	2,3
другий (магістерський) рівень вищої освіти	23,0	22,6	22,6	22,7	22,7	22,6
третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти	-	-	-	-	0,2	0,1
науковий рівень вищої освіти	-	-	-	-	0,1	0

Після розпаду Радянського Союзу наша держава успадкувала вже сформовану освітню систему з розгалуженою системою навчальних закладів. Обов'язковість та безоплатність загальної середньої освіти привели до широкого охоплення нею вітчизняного населення.

У результаті громадяни мають можливість отримувати базові якісні знання, що є необхідною умовою економічного зростання. Широка мережа вищих навчальних закладів привела до збільшення частки населення з вищою освітою. Так, майже кожен четвертий українець має вищу освіту. Отже, можна констатувати, що у першій чверті ХХІ століття рівень освіти українського населення залишається одним з найвищих у Центрально-Східній Європі.

Таким чином, освіта займає одне з ключових значень у формуванні людського капіталу та виступає джерелом економічного зростання суспільства. Тому кожна держава має приділяти належну увагу розвитку освітніх інститутів, забезпеченню належного рівня фінансування їх розвитку, поширення необхідності пожиттєвого безперервного навчання.

Література:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; відп. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. Москва : Логос, 2000. 303 с.
3. Лукьянова А.Л. Отдача от образования: что показывает метаанализ [Текст] : препринт WP3/2010/03. Москва : ГУ – ВШЭ, 2010. 60 с.
4. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.10.2020).
5. Роу А. Креативное мышление / А. Роу : перевод с англ. В.А. Островский. Москва : НТ Пресс, 2007. 318 с.
6. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_cdhd_zb.htm (дата звернення: 24.10.2020).
7. Human development report 2019 / United nations development programme. URL: <http://hdr.undp.org/en/2019-report> (дата звернення: 24.10.2020).
8. Psacharopoulos G. Returns to Investment in Education. *Policy Research Working Paper*. 1993. January. № 1067.

Хетагурова Д. О.
аспірантка кафедри менеджменту
Науковий керівник: **Балабаш О. С.**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Готельний бізнес є головним фактором, який визначає перспективи розвитку в'їзного туризму, конкурентоспроможність вітчизняного туризму на світовому ринку і внутрішній ринок туристичних послуг.

Готельний сервіс містить у собі цілий комплекс послуг для туристів і є ключовим чинником, що визначає перспективи розвитку туризму в Україні. Туристські послуги, зокрема, у рамках готельного обслуговування, віднесені до соціально-культурних послуг. Вони будуються на принципах сучасної гостинності, що підвищує їхню роль у розвитку вітчизняного туризму, а також ставить певні завдання в системі підготовки кадрів для туристично-готельного сервісу [1].

Отже, розвиток готельного господарства набуває масштабності, його мета – створення конкурентного готельного продукту, що дасть змогу забезпечити пропозицію широкого спектра послуг, збільшити обсяги в'їзного та внутрішнього туризму, зростання бюджетних надходжень. Ця тенденція поширюється на всі готельні підприємства незалежно від організаційно-правової форми власності та відомчого підпорядкування [3; 4].

Сучасна економічна ситуація характеризується високим ступенем невизначеності та ризику. Вкрай негативні тенденції зміни зовнішнього середовища підприємств готельного господарства, пов'язані з пандемією Covid-19, які одночасно вплинули на загострення існуючих проблем даної галузі. Детально розглянемо основні з них:

- проблема співвідношення «ціна – якість»;
- сезонність коливаннями попиту на послуги;
- недостатній рівень якості послуг, зростання цін на них;
- незначні обсяги інвестування у будівництво нових готелів;
- недостатня кількість кваліфікованих фахівців у галузі управління підприємствами готельного господарства та обслуговування;

– низький рівень конкуренції на готельному ринку внаслідок відсутності корпоративних стандартів управління якістю готельних послуг;

– високий рівень податків;

– недоліки законодавства.

Незважаючи на це, український готельний ринок є досить привабливим для іноземних інвесторів та туристів, що подорожують. Для вітчизняних підприємств готельного господарства однією з провідних проблем є пошук сучасних засобів організації управління, що могли би забезпечувати посилення їхньої позиції на ринку готельних послуг [2].

Для вирішення вище наданих проблем доцільно передбачити наступні заходи:

– розробити організаційно-економічні заходи стимулювання розвитку системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, включаючи залучення іноземних спеціалістів та фахівців до навчального процесу, розвиток «дефіцитних» спеціальностей на готельному ринку;

– підтримати новостворені готельні підприємства;

– взяти під контроль розробку туристичних маршрутів та туристичних продуктів, та здійснювати їх промоцію на міжнародному рівні;

– розробити стратегію виходу українського туризму на міжнародний ринок, яка б обов'язково передбачала створення туристичних представництв України за кордоном;

– з метою створення належного конкурентного середовища на готельному ринку України органам державної влади доцільно виважено підійти до питання залучення іноземних інвестицій;

– з метою виведення з «тіні» необлікованих закладів розміщення (малих та мікро-готелів, апартаментів) створити сприятливі умови для легалізації їх діяльності, сформувати реєстр таких закладів та законодавчо закріпити їх визначення, вимоги до функціонування та необхідних процедур (сертифікація, стандартизація та ін.).

Також, для розвитку готельного сектора необхідно створення сприятливого інвестиційного клімату на макрорівні (привабливі і передбачувані умови економічної діяльності в країні в цілому) і мікрорівні (податкові, митні та інші пільги для підприємств, що

спеціалізуються на наданні готельних послуг) в цілях припливу вітчизняного та іноземного капіталу, необхідно:

- збільшення переліку додаткових послуг;
- підвищення якості та культуру обслуговування клієнтів.

У перспективі готельний бізнес повинен стати провідним чинником активізації туризму, інтеграції держави у світові структури міжнародного співробітництва, зростання значення національної культури [5].

Результати дослідження сучасного стану готельної сфери в Україні свідчать, саме від підвищення її розвитку, інвестування, в значній мірі залежить реальний стан туристичної інфраструктури в державі. Для ефективного функціонування готельної сфери сьогодні необхідна гнучка система державного стимулювання цієї галузі, що відображена у розробленій нормативно-законодавчій базі. Водночас, необхідно збільшити кількість засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією у спеціалізації пропонованих послуг гостинності, вдосконалити управління готельними підприємствами в умовах динамічного соціально-економічного простору та розширення туристичної діяльності, покращити якість готельних послуг, ефективність маркетингу і взаємодії на туристичному ринку сучасних готелів.

Запровадження наведених заходів дозволить готельним підприємствам стати провідним чинником активізації туризму в Україні, інтегруватися у світові структури міжнародного співробітництва, забезпечити зростання значення національної культури [5].

Література:

1. Основи готельного менеджменту. URL: https://tourlib.net/books_ukr/roglev.htm.
2. Стратегічне управління підприємством готельного господарства. URL: https://tourlib.net/aref_tourism/remeslova.htm.
3. Основні проблеми готельного бізнесу в Україні. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/myhajlova2.htm.
4. Проблеми розвитку готельних підприємств. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/300243505.pdf>.
5. Розвиток готельних підприємств в Україні. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-1_2016/39.pdf.

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Росоха С.
магістр

*Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ

Успішність діяльності суб'єктів малого, середнього та великого бізнесу значною мірою визначається наявністю тісного співробітництва між ними, що реалізується через використання різних видів господарської інтеграції. Одним із таких видів є франчайзинг.

Світовий ринок франчайзингу зростає і вважається одним з найперспективніших. Форма франчайзингової моделі бізнесу успішно використовується в понад 120 країнах світу, серед яких частка європейських – 36%, азійських – 32%, північноамериканських – 12%, латиноамериканських – 10%, Австралії та Океанії – 6%, на африканському континенті – 4% франчайзингових підприємств [5].

Найбільшого поширення франчайзинг у світі набув в таких галузях економіки: заклади швидкого харчування (14%), ресторани (14%), здоров'я та фітнес (13%), роздрібна торгівля (5%) та ін. Дуже швидко останнім часом почала також збільшуватися кількість франчайзингових точок, що працюють у сфері комерційного чищення (клірингу).

У 2019 році FRANDdata визначила 108 нових брендів франшизи у 22 галузях. Ресторани та заклади швидкого харчування є двома найбільшими популярними сферами для нових франшиз. Кількість нових брендів в сфері охорони здоров'я та фітнесу також зростає та становить 48% ринку нових франшиз. Проте ці тенденції є загальними, але не обов'язковими для всіх країн світу.

На думку автора, було б доцільно розглянути особливості франчайзингового бізнесу в різних країн світу. Визнаними лідерами франчайзингу у світі є США, Канада, Китай, Корея, Японія, Австралія, країни Європи (зокрема, Німеччина, Франція і Великобританія).

Американська компанія FranchiseDirect опублікувала рейтинг «ТОП-10 світових франшиз» після детального вивчення брендів з усього світу. Десятку лідерів рейтингу склали американські франшизи у сферах громадського харчування та готельно-ресторанного бізнесу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Top-10 Global Franchises 2019 [4]

№	Франчайзер	Країна	Сфера послуг
1	McDonald's	США	швидке харчування
2	Burger King	США	швидке харчування
3	Pizza Hut	США	доставка піци
4	Marriott International	США	готелі
5	KFC	США	швидке харчування
6	Dunkin'	США	хлібобулочні вироби
7	7-Eleven	США	мережа магазинів
8	SUBWAY	США	швидке харчування
9	Domino's	США	доставка піци
10	Baskin-Robbins	США	морозиво

З табл. 1 відмітимо, що вже декілька років поспіль McDonald's займає перше місце в списку найкращих світових франшиз. Завдяки постійному переосмисленню, від цифрових екранів меню до мобільного додатка McDonald's очолює рейтинг. Burger King перемістився на 2-е місце рейтингу, завдяки зростанню бізнесу в Південній Америці. На сьогодні в південноамериканських країнах налічується понад 900 ресторанів Burger King [4].

Pizza Hut вирішує проблему скорочення часу очікування клієнтів. Час доставки піци стало основним для покращення багатьох франшиз піци. У жовтні 2018 року франшиза в партнерстві з Toyota представила свій новий Tundra Pie Pro. Транспортний засіб з нульовим рівнем викидів розміщує робочу піцерію в вантажівці, що дає змогу приготувати пиріг в будь-якому місці протягом 5–7 хвилин.

Marriott International використовувала свій портфель з 30 брендів для підписання угод про управління і франшизи для 816 об'єктів нерухомості в 2018 році. У готелях Marriott International було зареєстровано рекордну кількість клієнтів в місцях збільшення міжнародних поїздок. Ці напрямки включають Європу, Близький Схід, Африку та Азійсько-Тихоокеанський регіон [4].

KFC (Kentucky Fried Chicken) проводить тренінг по сертифікації Chicken Mastery більш інтерактивним, використовуючи VR (віртуальну реальність). Під назвою «Важкий шлях», симулятор, схожий на квест-кімнату, складається з міні-ігор, докладно описують п'ять етапів процесу смаження курчати.

До найдорожчих франшиз США належать: Hampton Hotels (готелі), Anytime Fitness (фітнес-салони), Subway (фаст-фуд), JackintheBox (фаст-фуд), Supercuts (перукарські послуги), Jimmy John's Gourmet Sandwiches (фаст-фуд), Servpro (клінінг), Denny's Inc. (фаст-фуд), PizzaHut Inc. (фаст-фуд), 7-Eleven Inc (продукти) [1]. Канада – друга країна у світі після США за рівнем розвитку франчайзингу. Більшість мереж, представлених на її території, належать Сполученим Штатам Америки. Проте в окремих регіонах ця тенденція не завжди підтверджується. Наприклад, у провінції Онтаріо представлена значна кількість азіатських франчайзингових мереж, особливо китайських. Франчайзингова сфера в Канаді характеризується щорічними прода-жами в обсязі близько 100 млрд доларів. Ця цифра продовжує рости.

У Західній Європі франчайзинг менш поширений, аніж у США. Його частка в роздрібному товарообороті становить 30%. Усього в країнах ЄС працюють близько 4 500 франчайзингових мереж та 180 тис франчайзі, їхній річний оборот перевищує 150 млрд дол. США [3]. Лідерами франчайзингового бізнесу в Європі є Великобританія, Німеччина, Франція та Польща.

За кількістю франчайзерів і франчайзі Німеччина займає визначальну позицію у сфері розвитку франчайзингу серед європейських країн.

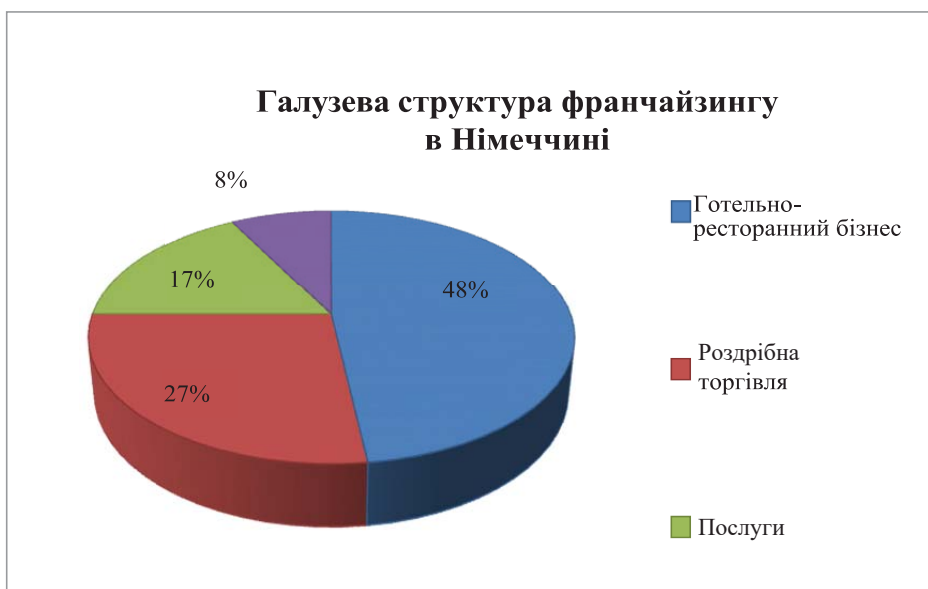

Рис. 1. Галузева структура франчайзингу в Німеччині [2]

З рис. 1 відмітимо, що у галузевій структурі німецького франчайзингу домінують готельно-ресторанний бізнес, роздрібна торгівля та послуги. Загальна кількість франчайзингових систем досягла 598 установ та 28 тис франчайзі. Щорічний приріст галузі становить приблизно 7% для франчайзерів і 17% для франчайзі, що свідчить про високу динаміку розвитку франчайзингового сектору країни [1].

Рис. 2. Галузева структура франчайзингу у Франції [2]

З рис. 2 відмітимо, що у галузевій структурі франчайзингу у Франції переважають роздрібна торгівля, громадське харчування, меблі та

техніка та сфера послуг. Французи охоплюють близько 40% усього європейського франчайзингового ринку.

Таким чином, ринок міжнародного франчайзингу, на сьогодні, має швидкі темпи розвитку. Спостерігається явна тенденція до його подальшого поширення, що підтверджується поточною статистикою франчайзингової діяльності в багатьох країнах світу, від розвинених країн до країн, що розвиваються.

Література:

1. Безрукова Н.В. Міжнародний франчайзинг як форма освоєння світових ринків: особливості розвитку та вплив на світовий валовий продукт / Н.В. Безрукова // Економічний простір, 2016. – № 106. – С. 16–25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecpros_2016_106_4 (дата звернення: 22.10.2020).
2. Давидюк Л.П. Розвиток франчайзингового бізнесу в Україні та світі / Л.П. Давидюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2019/46_1_2019/4.pdf
3. Макарчук К.О. Фактори впливу на розвиток міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії / К.О. Макарчук // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. – № 56.– С.159–169. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 22.10.2020).
4. Офіційний сайт проекту Top 500 Franchising [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franchexpo.ru>
5. International Franchise Association // The Profile of Franchising. – Washington, DC: The IFA Educational Foundation. – 2017. – P. 23.

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Гричаченко А. В.
студентка

*Черкаський державний бізнес-коледж
м. Черкаси, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Аграрний сектор є основним джерелом припливу іноземної валюти в Україну. У 2018 році експорт сільськогосподарської продукції сформував 28% надходжень в іноземній валюті та згенерував близько 13% ВВП. Основою аграрного експорту України є рослинництво. Найбільшу частку сільськогосподарського експорту становить експорт зернових (48%) та експорт рослинної олії (23%). За результатами 2018 р. на рослинництво припадало 72% експорту сільськогосподарської продукції, відповідно на тваринництво – 28%. Загалом у 2018 році аграрну продукцію національного виробництва експортували близько 190 країн світу. В експортних потоках переважають Азія, ЄС та Африка, які складають 89% експорту. У 2019 р. до ТОП-5 країн, які імпортували найбільші обсяги продукції аграрного сектору національної економіки, увійшли Китай (10,2%), Єгипет (10,1%), Іспанія та Нідерланди (по 8%), Туреччина (6,6%).

Агропромисловий комплекс України має великий потенціал та можливості для збільшення обсягів виробництва продукції агропромислового сектору. Слід відмітити, що Україна поступово збільшує обсяги виробництва органічно, нішевої та вже готової, переробленої продукції. Особливістю міжнародної конкурентоспроможності продукції аграрного сектору є те, що для розвинених країн важливими факторами будуть якість та екологічність продукції, для країн Азії та Африки найважливішим аспектом є кінцева ціна. Таку особливість варто враховувати під час встановлення шляхів диверсифікації експорту аграрної продукції у товарному та географічному вимірах.

Щоб повною мірою реалізувати свій потенціал у сільському господарстві, Україні необхідно вирішити ряд важливих питань.

Болючим питанням для України є освітній рівень знань у сільській місцевості. Аналіз рівня освіти сільськогосподарських працівників показав невисоку частку кваліфікованих фахівців, здатних вирішувати складні виробничі питання та моменти в процесі виробництва. Близько 52% зайнятих працівників у сільському господарстві – це люди без спеціальної підготовки, і лише 13,7% складають працівники з вищою освітою. Сьогодні 40% українських сільськогосподарських підприємств мають проблеми з персоналом, лише 15% компаній повністю забезпечені кваліфікованою робочою силою [1, с. 150].

У 2018 році близько 3 мільйонів українців були зайняті у виробництві аграрної продукції, що складає 17% від загальної кількості робочої сили. Значною проблемою з точки зору робочої сили є низька її кваліфікація. Підвищення кваліфікації працівників та рівня знань управлінців може стати запорукою інноваційного розвитку аграрного сектору національної економіки. Важливою також є державна підтримка проведення наукових досліджень в галузі сільського господарства, прогнозування необхідної кількості та підготовки кадрів. Сучасні технології аграрного виробництва потребують фахівців відповідної кваліфікації, підготовка яких не можлива без запровадження програми кваліфікаційного розвитку на рівні держави.

Сезонність виробництва також впливає на рівномірність надходження готової продукції, а відповідно і на доходи протягом певних періодів.

Варто відмітити, що підприємства аграрного сектору національної економіки функціонують в умовах невизначеності та ризику, тому що економічний процес виробництва взаємопов'язаний з біологічними процесами, які відбуваються в абсолютно різних кліматичних умовах. Це, у свою чергу, значно зменшує вплив людини на процес виробництва і значно впливає на результати господарської діяльності. Саме невизначеність та підвищена ризикованість аграрного виробництва стають перешкодою зростання обсягів інвестицій в аграрний сектор економіки.

Також однією з болючих проблем для агропромислових підприємств є складність прогнозів ціни на паливо через те, що витрати на паливо у виробничому процесі є одним з основних компонентів витрат, можна сказати, що для підприємств спрогнозувати витрати на паливо на конкретний період практично нереально, і це змушує підприємства знову ризикувати [2, с. 82].

Також серед проблем, які перешкоджають розвитку агробізнесу в Україні та знижують інвестиційну привабливість агропромислового комплексу, є: інфляція, рейдерство, нестабільна політична ситуація, високий рівень корупції.

Аграрний сектор національної економіки функціонує в умовах високого рівня доларизації економіки. Рівень доларизації за методикою МВФ становить близько 30% і є результатом макроекономічної нестабільності в країні. Як результат маємо кризу недовіри до національної валюти, що негативно впливає на всіх суб'єктів економіки [3, с. 126].

Отже, сектор агропромислового виробництва України має величезний потенціал та передумови для подальшого зростання. Вирішення проблем галузі дасть змогу вивести рівень АПК на лідируючі позиції у світі. Підхід до вирішення проблем має бути комплексним: як на державному рівні, так і на рівні сільськогосподарських виробників.

Література:

1. Хільченко І.Ю. Аграрний сектор України: сучасний стан, проблеми та перспективи реформування галузі. *Електронне наукове видання «Modern Economics»*. 2019. № 15. С. 148–152.
2. Зінчук Т.О. Проблеми адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна – ЄС. *Економіка АПК : міжнар. наук.-вироб. журнал*. 2015. № 5. С. 79–87.
3. Дернова І.А. Статистичний аналіз динаміки рівня доларизації економіки України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія : економічні науки*. 2015. № 1. С. 121–128.

Мурсалов М. М.
доктор философии по экономике,
старший преподаватель кафедры регулирования экономики
*Азербайджанский государственный
экономический университет (UNEC)*
г. Баку, Азербайджан

**МЕХАНИЗМ РЕГУЛИРОВАНИЯ
БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В УСЛОВИЯХ ТУРБУЛЕНТНОСТИ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ**

Создание для банковской системы четко действующего регуляторного механизма в определенной степени тормозится из-за того, что содержание ключевых дефиниций здесь до сих пор не имеет единого понятийного аппарата понимания. В частности, это касается категориального многообразия при сопоставлении таких понятий как «регулирование банковской деятельности», «банковский надзор и контроль» и их составляющих. Проведенный нами анализ базовых понятий позволил прийти к следующим заключениям, которые необходимо принимать во внимание при выработке автором собственной позиции относительно трактовки дефиниции «регулирование банковской деятельности»:

1. Регулирование, будучи в целом управленческой функцией и, естественно, компонентом ее функциональной подсистемы, имеет имманентные цели и задачи, которые обуславливаются нормативностью. Помимо этого, оно предполагает подготовку мер по устранению асимметрии между целевыми и фактическими параметрами объекта управления.

2. Наиболее приемлемым, на наш взгляд, следует считать определение понятия «контроль», согласно которому он представляет собой составную часть управления экономическими объектами и процессами, заключающуюся в наблюдении за объектом с целью проверки соответствия наблюдаемого состояния объекта желаемому и необходимому состоянию, предусмотренному различными нормативно-правовыми актами (законами, положениями, инструкциями и т. д.) и документами (программами, планами, договорами, проектами и т. д.).

3. Особенность дефиниции «надзор» заключается в его рассмотрении только параллельно со сферой деятельности, являющейся объектом надзора (например, банковский, санитарный, технический и т. д. надзор).

Синтезирование воззрений современных ученых-экономистов к понятию «регулирование банковской деятельности» [1, с. 272; 2, с. 18–30; 3, с. 56, 58] дает нам возможность должным образом скорректировать его. На наш взгляд, это – система мероприятий центрального банка и/или иного регулятивного государственного органа, направленных на обеспечение стабильного и безопасного функционирования банковской системы в целом и каждого банка в отдельности, в частности, в интересах общества.

Резюмируя изучение теоретического аспекта настоящего исследования, выделим основные выводы касательно осмысления понятия «регулирование банковской деятельности»:

1. Регулирование банковской деятельности реализуется государством через уполномоченные органы (главным образом – центральный банк), и это – одна из неотъемлемых функций государственного управления.

2. Регулирование банковской деятельности реализуется на двух уровнях: 1) макроуровне – посредством денежно-кредитного регулирования, упорядочивающего соответствующие финансовые отношения, и пруденциального регулирования, нацеленного на оздоровление финансовой среды; 2) микроуровне – через регулирование некоторых составляющих банковской системы без прямого воздействия в их текущую деятельность.

3. Целевые установки и исходящие из них задачи по регулированию банковской деятельности обуславливаются установлением специальных правил путем формирования и систематического обновления соответствующей нормативно-правовой базы.

4. Банковское регулирование предполагает адекватный уровень контроля за деятельностью объектов, включая реализацию юридических норм, упорядочивающих их взаимоотношения, и выработку мер управленческой направленности по гармонизации целевых и фактических параметров объекта управления.

В различных странах сложились собственные подходы к формированию механизма регулирования банковской деятельности и надзора. Они в значительной мере зависят от структуры национальной финансовой системы и определяются совокупностью факторов,

многообразии которых придает каждому из них неповторимую национальную специфику. В мире сформировалось несколько альтернативных систем организации регулирования и надзора за финансовым рынком, дифференцированные между собой степенью и характером участия центральных банков в этом процессе. Одна из них предполагает сосредоточение регуляторных полномочий в центральном банке, вторая – существование независимого специального органа в тесной связи с центральным банком и министерством финансов, третья модель регулирования – функции регулирования и надзора осуществляют наднациональные надзорные органы ЕС – Европейский совет по системным рискам и Объединенный комитет европейских надзорных органов, а четвертая модель предусматривает создание мегарегулятора.

Наиболее известной и авторитетной международной организацией в сфере банковского надзора и регулирования является Базельский комитет по банковскому надзору. Этот комитет является форумом для регулярного сотрудничества по вопросам банковского надзора. Его цель заключается в укреплении взаимопонимания по ключевым вопросам банковского надзора и улучшении его качества во всем мире. Основными задачами Комитета являются внедрение единых стандартов в сфере банковского регулирования. С этой целью Комитет разрабатывает директивы и рекомендации для органов регулирования государств-членов. Они не являются обязательными к выполнению, однако в большинстве случаев находят своё отражение в национальных законодательствах государств-членов. Данная работа осуществляется в сотрудничестве с банками и органами регулирования всего мира, и поэтому они используются не только в государствах-участниках Комитета. Например, работы по внедрению рекомендаций «Базель II» проводились более чем в 100 странах. В ЕС рекомендации Комитета также используются для взаимной интеграции государств-членов союза [4].

Одной из главных задач Базельского комитета стала гармонизация мировой практики регулирования банковской деятельности, которая нивелировала бы различия между национальными практиками, устраняя, тем самым, основную причину регулятивного арбитража [5; 6].

Первый документ Комитета – Базельское соглашение о капитале (Базель I), принятое в июле 1988 г. – стал основополагающим для банковского регулирования и пруденциального надзора большинства стран мира. Став первым стандартом международного уровня, оно

изначально было ориентировано на международные банки и считалось обязательным для стран-участниц Базельского комитета. Благодаря своей простоте и доступности, Базель I был введен почти в 130 странах, в том числе в странах СНГ [7] и, в частности, в Азербайджане.

Новое Базельское соглашение о капитале – Базель II – было опубликовано в 2004 г. Оно представляет собой детализированный документ, формализующий требования по трем основным «столпам» регулирования: минимальному размеру банковского капитала, организации банковского надзора и рыночной дисциплине.

Мировой финансовый кризис, экономическая турбулентность, другие глобальные вызовы обозначили необходимость переосмысления принципов регулирования деятельности банков, установления определенных требований к достаточности капитала, методов оценки системных рисков, формирования резервов на покрытие возможных потерь по займам в периоды экономических подъемов и спадов. В результате Базельским комитетом 12 сентября 2010 г. была одобрена глобальная реформа мирового банковского сектора, получившая название Базель III. Главной целью происшедших в нем изменений является повышение качества, прозрачности и совершенствование структуры банковского капитала, расширение практики покрытия рисков капиталом и стимулирование мероприятий по созданию его резервных запасов [8].

Изучение и теоретическое осмысление выработанных международных подходов к формированию механизма регулирования банковской деятельности, в сочетании с научным обобщением накопленного отечественного опыта в этой сфере, может стать основой для обеспечения его высокой эффективности. Актуальность обобщения положительного опыта, накопленного в странах с развитым правовым регулированием банковской деятельности, особенно возрастает в условиях глобальной турбулентности, оказывающей заметное влияние на сближение законодательной базы и условий его осуществления путем трансформации международных норм и правил в названной области в национальную экономико-правовую систему.

Литература:

1. Галанов В.А. Основы банковского дела : учебник. Москва : Форум, ИНФРА-М, 2007.

2. Эриашвили Н.Д. Банковское право : Учебник. 8-е изд. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2010.
3. Рыкова Л.М. Регулирование деятельности банков : банковский надзор. Учебное пособие. Минск : Современная школа, 2009.
4. Официальный сайт Basel Committee on Banking Supervision. URL: <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>.
5. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. *Basle Committee on Banking Supervision*. Basle. June 1988.
6. Никитина Т.В. Гармонизация банковского надзора в условиях глобализации финансовых рынков// Банковский сектор России: от стабилизации к эффективности: в 2 т. Т. 1 / Под ред. Н.А. Савинской и Г.Н. Белоглазовой. Санкт-Петербург : СПбГУЭФ, 2003.
7. Информация о регулятивных режимах в сфере банковского регулирования и надзора в государствах-участниках СНГ. Москва, 2013. 36 с.
8. Kunghehian N. From Basel II to Basel III. *Moody's Analytics*. 12th April 2011. 17 p.

Процак К. В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій

Злидник Ю. О.

студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Умови постійного нарощення виробництва та споживання обумовлюють загострення техногенних проблем та зростання дефіциту природних ресурсів. Згідно з висновками з дослідження міжнародної консалтингової компанії KPMG «Майбутня держава 2030» у найближчому майбутньому світ чекає дефіцит природних ресурсів та зміна клімату [5]. Саме тому більшість держав та урядів безупинно шукають шляхи оптимізації використання природних ресурсів та мінімізації негативних викидів в атмосферу. Генеральною Асамблеєю ООН серед 17 цілей сталого розвитку було виокремлено ціль – «відповідальне споживання та виробництво», яка передбачає ефективне управління використанням природних ресурсів [10]. Одним з основних

ключів до досягнення цих завдань та вирішень проблем навколишнього середовища є циркулярна економіка.

Економіка замкнутого циклу (або циркулярна) приходиться на зміну традиційній лінійній концепції економіки. У лінійній моделі продукти виробляють, використовують і утилізують (take-make-dispose). А циркулярний підхід заснований на принципі 3-R:

1. Reduce: скорочують використання ресурсів і віддають пріоритет поновлюваним матеріалам.

2. Reuse: максимально ефективно використовують продукцію.

3. Recycle: відновлюють побічні продукти і відходи для подальшого використання в економіці [2].

Основні принципи економіки замкнутого циклу засновані на відновленні ресурсів, переробці вторинної сировини, переход від викопного палива до використання відновлюваних джерел енергії [4, с. 44]. Даний тип економіки розглядається як частина Четвертої промислової революції, в результаті якої в цілому підвищиться раціональність використання ресурсів, в тому числі природних, економіка стане більш прозорою, передбачуваною, а її розвиток швидким і системним [9].

Перевагами цієї моделі економічного розвитку є:

– інноваційні та ресурсоефективні способи виробництва та споживання;

– захист підприємств від дефіциту ресурсів та нестабільних цін;

– оптимальна утилізація відходів;

– економія енергії внаслідок замкненого виробничого циклу;

– зменшення негативного впливу на довкілля [8].

Циркулярна економіка передбачає більш дбайливе використання як природних ресурсів, так і речей, які вже створено та вони використовуються у побуті людей. За умов скорочення обсягів відходів багато речей можна використовувати повторно, або переробляти на щось інше.

Гарним прикладом такого вторинного використання досвід міжнародної компанії Renault, яка займається виробництвом по відновленню запасних деталей до автомобілів, Renault. Відновлені запчастини (від водяних pomp до двигунів) продаються з гарантією 1 рік за ціною 50–70% від вартості нових. Загалом, за оцінками, попит на ці модулі машин для повторного використання за обсягом продажів перевищив попит на нові запчастини [9].

Шлях до циркулярної економіки вже почали багато країн світу. Ця модель затверджена як основа стратегії сталого розвитку в Європі і

конкретизована в Плані дій ЄС щодо переходу до циркулярної економіки. За даними фонду Е. Мак Артур, циркулярна економіка вже до 2025 р. зможе щорічно приносити понад 1 трлн дол доходу і забезпечувати приріст світового ВВП на 7% [1].

В рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша країна взяла зобов'язання щодо гармонізації національного законодавства з європейським. Це сприяло тому, що в 2017 році була прийнята Національна стратегія поводження з відходами, яка передбачає, зокрема, запровадження принципів циркулярної економіки [6].

Існує кілька перспективних напрямів переробки відходів, які може застосувати Україна в найближчому майбутньому.

Сортування та переробка паперу, картону та скла. В Європі сортування – це стандартна практика [3, с. 151]. У той же час Україна тільки починає налагоджувати цей процес. Багато українських компаній ініціюють сортування сміття на своїх територіях. Яскравим прикладом можна вважати компанію Нестле, яка вже давно та відповідально ставиться до сортування та переробки сміття. Сучасна тенденція розвитку ОСББ в Україні надає можливість впровадження сортування сміття за аналогом європейського досвіду. Технології переробки сортованого сміття інші і дають більше економічної вигоди, ніж існуюча технологія спалювання несортованого сміття на сміттєспалювальних заводах, кількості яких, до речі, дуже не вистачає нашій країні.

Переробка будівельного сміття, одного з найбільшого за обсягами виду відходів. Дроблення будівельного сміття, сортування і перепродаж (на підсіпку, дороги і повторну будівництво) – це може бути стабільний і прибутковий бізнес.

Повторне використання органічних відходів. Органічні відходи – це потенційне джерело натуральних добрив для сільського господарства. Рациональне використання такого ресурсу допоможе Україні скоротити його імпорт, підвищити конкурентоспроможність в секторі добрив і скоротити використання мінеральних добрив, які можуть чинити негативний вплив на навколишнє середовище [9].

Перетворення відходів виробництва у джерела енергії та індустріальний симбіоз. В Україні вже зустрічаються приклади такого ефективного використання ресурсів у виробничому процесі. Так, компанія «Миронівський хлібопром» розробляє біогазові комплекси для переробки відходів птахофабрики та отримання енергії. У мережі

супермаркетів «Сільпо» встановлюють спеціальні баки рекуперації тепла від холодильного обладнання з метою подальшого його використання для внутрішніх потреб.

Повторне використання товарів у споживанні, коли за допомогою оптимізації обслуговування компанії можуть збільшити життєвий цикл продукту. Стратегія повторного використання передбачає, що вживані продукти не утилізуватимуть та перероблятимуть одразу, а ремонтуватимуть та продаватимуть за нижчою ціною. Такий позитивний досвід вже впроваджено у багатьох провідних компаніях світу, таких як H&M, Dell, Energizer [7, с. 122].

Циркулярна економіка створює нові та беззаперечні можливості для благополуччя людства. Перехід до циркулярної економіки буде відбуватися поступово, адже він означає не тільки більш раціональне поводження із відходами, а й зміни в думках і діях, інше ставлення до сировини, інноваційні рішення щодо виробництва різних видів продукції із іншої, зміни технологічного підходу. Наш світ очікують радикальні зміни, які потребують комплексного та системного впровадження, але саме ці зміни зможуть забезпечити економічне зростання і підвищення добробуту людства.

Література:

1. MacArthur Foundation: Towards a Circular Economy: Business Rationale For An Accelerated Transition. URL:<https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/towards-a-circular-economy-business-rationale-for-an-accelerated-transition> (дата звернення: 25.10.2020).
2. Варфоломєєв М.О. Циркулярна економіка як невід'ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації/ М.О. Варфоломєєв, О.Ю. Чуріканова // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2020. – № 5.
3. Зварич І. Глобальна циркулярна економіка як засіб побудови нового екологічно стійкого суспільства / І. Зварич // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 4. – С. 148–155.
4. Зварич І. Циркулярна економіка і глобалізоване управління відходами / І. Зварич // Журнал європейської економіки. – 2017. – Т. 16, № 1. – С. 41–57.
5. Майбутня держава 2030. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home.html> (дата звернення: 25.10.2020).
6. Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року» від 8 листопада 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2020).
7. Тимошенко І.П. Циркулярна економіка для умов України / І.П. Тимошенко, О.Л. Дронова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. – № 9. – С. 120–127.

8. Хоменко О.В. Циркулярна економіка – основа сталого розвитку КНР/ О.В. Хоменко // Журнал «Україна-Китай». – 2018. – № 12. – С. 75–77.
9. Циркулярна економіка. Організаційно-правові аспекти. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/circle-economic-t/> (дата звернення: 25.10.2020).
10. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (дата звернення: 25.10.2020).

Савчук М. О.
студентка

*Черкаський державний бізнес-коледж
м. Черкаси, Україна*

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Як показує світовий досвід, для прогресивного економічного розвитку будь-якої країни необхідною умовою є наявність освіченого, професійно мобільного населення. За даними Всесвітнього банку 64% економічного зростання в країнах з перехідними економіками пов'язано саме з соціальним та людським капіталом. Саме тому однією з головних умов зростання національної економіки є ефективне використання трудового потенціалу країни. Трудовий потенціал є частиною економічного потенціалу країни, ефективне використання якого залежить від ефективного поєднання всіх видів економічних ресурсів.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку трудового потенціалу національної економіки.

Трудовий потенціал України, як і будь-якої іншої країни, є складною соціально-економічною категорією, головним компонентом якої виступають фізичні параметри відтворення населення – природної основи трудового потенціалу [1, с. 358]. Однак питання відтворення населення і його трудових ресурсів – це лише один із компонентів трудового потенціалу. Загалом розкриття суті категорії «трудовий потенціал» до сьогодні залишається дискусійним, оскільки не існує в науковій літературі єдиного трактування цього поняття. Це обумовлено в першу чергу використанням різних підходів до визначення категорії. У своїй науковій роботі Г.В Бей провів узагальнення підходів до визначення даної категорії. Так, окремі дослідники трактують категорії

«трудоий потенціал» як чисельність трудових ресурсів та їх якісний склад за статтю, віком, освітою та професійною підготовленістю, їх рухомістю, станом здоров'я тощо, як сукупність кількісних і якісних показників робочої сили, сукупність можливостей людини у використанні живої праці, як потенціал самої праці, її можливостей, які визначаються станом та ступенем відповідності об'єктивних та суб'єктивних факторів в конкретних соціально-економічних умовах [2, с. 118].

Не останню роль у відтворення трудового потенціалу відіграє розвиток конкурентних відносин у суспільстві. Даний процес є тривалим і потребує формування специфічних механізмів та побудови їх моделей для окремої країни з урахуванням інструментів державного регулювання [3, с. 53].

На сьогодні дослідження умов використання трудового потенціалу в Україні дозволяє визначити такі основні проблемні аспекти, що чинять негативний вплив: 1) низька якість трудового життя; 2) несприятливі соціально-економічні умови формування якісного трудового потенціалу до досягнення людиною працездатного віку; 3) низький рівень соціально-економічної захищеності працівників; 4) відсутність мотивації працівників в розвитку трудового потенціалу; 5) поширення тіньових відносин у трудовій сфері; 6) відсутність соціальної відповідальності бізнесу; 7) наявність загроз, що зумовлюють погіршення фізичного і психічного стану працівників; 8) нерозвиненість соціально-трудоих відносин; 9) невідповідність державної політики потребам розвитку трудового потенціалу.

Однак, варто відмітити покращення окремих якісних характеристик трудового потенціалу. А саме, зростання підприємницької активності населення, збільшення частки населення з вищою освітою, зростання комп'ютерної грамотності, формування уміння працювати в ринковому середовищі.

Отже, основним орієнтиром державної політики в сфері використання трудового потенціалу країни залишається досягнення належного якісного рівня праці для всіх громадян. Першочерговим завданням є перехід від моделі з дешевою робочою силою до моделі з високим рівнем оплати та ефективною працею, яка побудована на високій якості продукції і зростанні продуктивності праці. В умовах високої відкритості національної економіки, Україна не може втримати висококваліфікованих спеціалістів без підвищення середню заробітної плати. Саме тому необхідно використовувати нові наукові знання,

підвищення кваліфікації та професійне вдосконалення, провести переоснащення технологічної бази виробництва, що позитивно вплине на зростання продуктивності праці. Важливо також врахувати окремі аспекти інноваційної моделі розвитку економіки України, що тісно чинять позитивний вплив на трудовий потенціал країни. До них належить узгодження демографічної політики та політики охорони здоров'я з концепцією розвитку та відтворення трудового потенціалу, прогнозування кількісного та якісного складу трудового потенціалу з метою забезпечення реальних потреб ринку праці. Усі ці заходи не можливо реалізувати без достатнього фінансового забезпечення. Так важливо враховувати фінансові потреби розвитку трудового потенціалу, використовувати фінансовий механізм зацікавленості щодо інвестування в людський капітал та підвищити рівень фінансування інноваційного розвитку національної економіки.

Література:

1. Клименко Я.В. Трудовий потенціал України: проблеми та напрями ефективного відтворення / Я.В. Клименко, Збаржевецька Л.Д. // Збірник праць «Наукові записки». – Вип. 19. – Кіровоград : КНТУ, 2010. – № 10. – С. 357–361.
2. Бей Г.В. Розвиток трудового потенціалу України в аспекті сучасних соціокультурних перетворень / Г.В. Бей // Економіка і організація управління. – 2016. – С. 117–124.
3. Дернова І.А. Формування конкурентної політики України в умовах глобалізації. Економічна безпека національного енергетичного сектору в умовах глобалізації: колективна монографія / За заг. ред. О.Л. Гальцової / І.А.Дернова, Т.М. Боровик, А.Ю. Руденк. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Розд. 1. – С. 50–71.

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бескупська О. В.
генеральний директор

*ТОВ «Кусто Трейдинг і Логістика»
м. Вінниця, Україна*

ГЛИБОКА ПЕРЕРОБКА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Кожний олійний сезон має свої особливості, а ситуація на світовому ринку в сукупності із зростаючою конкуренцією на внутрішньому ринку диктує усім учасникам даного сегменту нові правила ведення бізнесу, підвищуючи конкурентні переваги своєї продукції та диверсифікації ризиків.

Поточний сезон характеризується значним зменшенням валового виробництва олійних культур (з 21,5 млн тон минулого року до менш ніж 17 млн у поточному році), та критично низької завантаженості переробних підприємств, менш ніж 50% від загальної потужності.

Глибока переробка насіння олійних культур – це шанс для України проявити свій потенціал та наростити додану вартість продукції олійно-жирової промисловості, яка має досить високий потенціал розвитку за умови правильної стратегії та бізнес-моделі. Одним із основних напрямків економічного розвитку України визначено зміну в структурі економіки і перехід від сировинного типу, коли країна перетворюється на придаток для економік розвинених країн, до створення конкурентного продукту всередині країни [1].

Сильна конкуренція на продовольчих ринках, зростаючі вимоги до якості та безпечності продукції переробки, зумовлюють необхідність кардинального переозброєння олійно-жирових підприємств, використання сучасних енергозберігаючих технологій та оновлення матеріально-технічної бази. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку олійних культур, підприємствам необхідно застосовувати сучасні технології та стратегії. Особливу увагу слід приділити глибокій переробці рослинних олій, адже на даний момент такі продукти, як рафінована та бутильована олія, фосфатидний

концентрат, лецитин складають незначну долю в структурі виробництва та експорту олійно-жирової групи.

На сьогоднішній день в Україні немає жодного підприємства глибокої переробки, який би покривав весь цикл виробництва, є окремі компанії, що займаються переробкою ріпакового та соєвого насіння, рафінацією, деякі торгують жирними кислотами тощо. Проте слід вести розмову про повний цикл, від виробництва олії та шроту до виготовлення кормів, рафінації, екстракції, реалізації насіння та ядра для кондитерських цілей, виробництва мила, високобілкових концентратів, брикетів, біопалива.

На рисунку зображено, яким чином можна удосконалити виробництво та збільшити прибуток, інвестувавши у додаткові проекти.

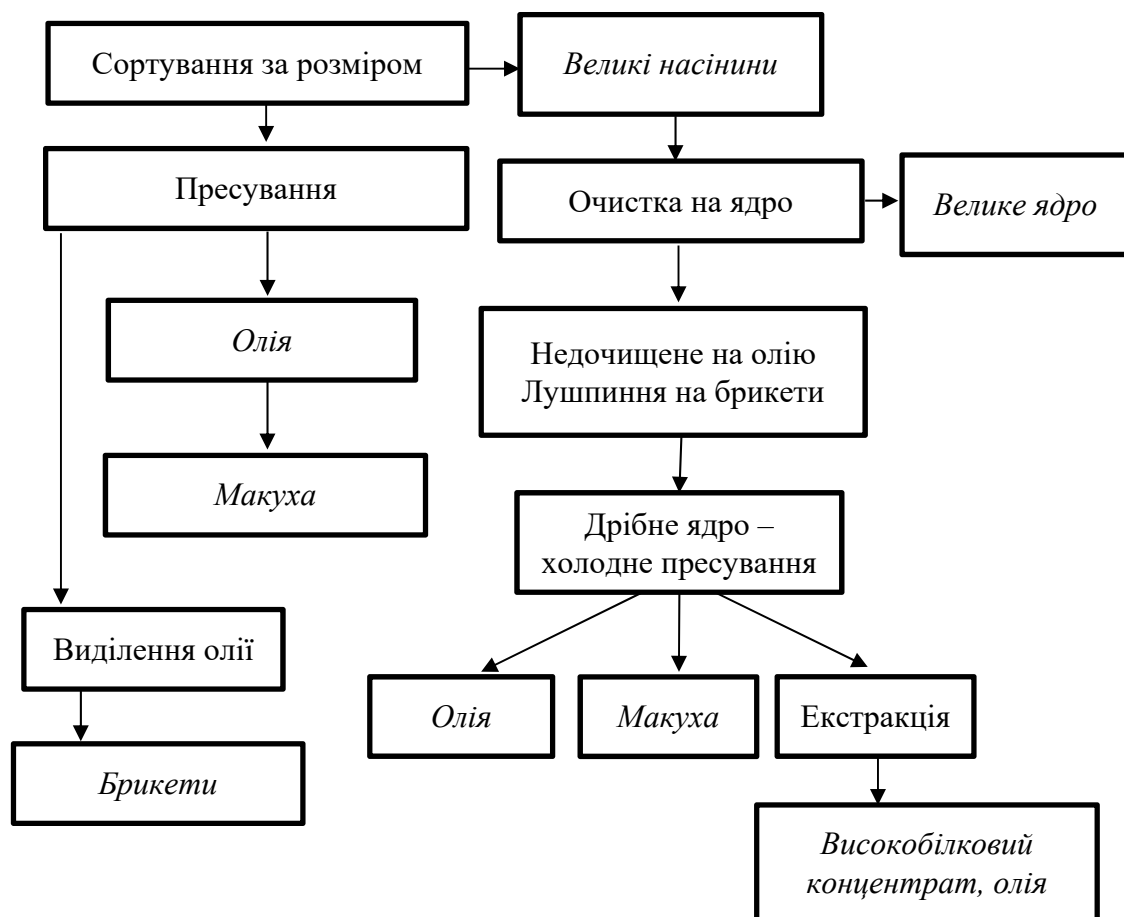

Рис. 1. Поглиблена переробка насіння соняшника

Соя з року в рік активно експортується, при цьому позбавляючи переробні підприємства можливості працювати на повну потужність та генерувати більші прибутки в країні. Потенціал, на нашу думку, належить саме продуктам переробки. Тому переробним підприємствам

варто активно ініціювати запровадження експортного мита на соєві боби та ріпак через зв'язок профільних асоціацій із міністерством економічного розвитку.

Зокрема, варто розглянути різницю в цінах між сировиною та продуктами переробки. Одна тонна соєвих бобів коштує приблизно 350 доларів з доставкою в порт. З однієї тони сої отримуємо до 15% олії способом екстракції та близько 80% шроту вартістю 750 та 370 доларів відповідно. Таким чином, реалізуючи продукти переробки замість сировини, компанія отримує втричі вищий прибуток. Реалізуючи соєву олію, майже всі витрати на вирощування сої окуповуються, а шрот завжди буде користуватися великим попитом, оскільки являється найдешевшим білковим інгредієнтом для кормів.

До інших продуктів глибокої переробки, як можна віднести до можливих конкурентних переваг українських виробників, відноситься переробка висушених соєвих бобів в тофу та соєве молоко. Така переробка допомагає збільшити кінцеву ціну майже вдвічі. Одна тонна висушених бобів дає 11 тонн соєвого молока та близько 1,2 тонни тофу. Подальша переробка дозволить отримувати соєвий соус, сир, йогурт, масло, майонез, борошно. А при більш глибокій переробці дає концентрат соєвого білка, лецитин, які активно використовуються в харчових цілях при виробництві молочної продукції, дитячих сумішей, маргарину, хлібопекарських виробів та харчових добавок.

Використання продуктів переробки у енергетичних цілях є ще одним перспективним напрямком, як зі сторони енергетичної безпеки, диверсифікації національного виробництва, підтримки інновацій, так і зі сторони економічно-соціальної ефективності розвитку ринку біопалив на основі високої мотивації зростання аграрного сектора, позитивного соціального зрушення щодо зайнятості сільського населення та екологічної безпеки [2, с. 12].

На нашу думку, вміст в ріпаковій, соняшниковій та соєві олії великої кількості ненасичених жирних кислот, будуть продовжувати утримувати ціни на даний товар на світовому ринку, а також збільшать попит на дану продукцію. А глибока переробка тільки посилить позиції українських компаній на світовому ринку та збільшить конкурентоспроможність підприємств завдяки більш широкому переліку товарів та послуг.

Література:

1. ДПС України стимулює експорт товарів з високою доданою вартістю. URL: <https://ukroilprom.org.ua/news/dps-ukrayny-stymulyu-ekspart-tovariv-z-vysokoyu-dodanoyu-vartistyu-179/>
2. Калетнік Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні. *Біоенергетика*. 2013. № 1. С. 11–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Bioen_2013_1_3

Білоусов М. С.
магістрант

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах ринку фінансовий стан підприємства розкриває не тільки ступінь його життєдіяльності, а й силу чинників розвитку, акумулюється в його стійкості (стабільності). Очевидно, що стійким є статичний стан, тобто стан спокою. Однак коли мова йде про характеристику стану певного процесу, необхідно брати до уваги ту обставину, що будь-який процес – це дія, рух, а рух може бути статичним – він динамічний по суті своєї прояви. Застосування терміну «стабільність» до характеристики фінансового стану підприємств є ознакою стійкості (сталості) руху як динамічного процесу, який має певну швидкість, темп, вимір прояви нинішнього стану в порівнянні з минулим [1, с. 224].

В основу досягнення внутрішньої стійкості підприємства покладені своєчасне і гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами, що впливають на результати його діяльності.

У свою чергу, зовнішню щодо суб'єкта господарювання стійкість слід визначити на основі стабільності економічного середовища, в рамках якого здійснюються його операції. Вона досягається відповідним макроекономічним регулюванням ринкової економіки.

Існує багато думок про поняття фінансової стійкості, тому я пропоную таке визначення: фінансова стійкість підприємства в умовах невизначеності – це стан підприємства, при якому його доходи

стабільно перевищують витрати, забезпечує його фінансову незалежність від зовнішніх джерел, платоспроможність і кредитоспроможність, а також фінансування розвитку діяльності на поточний і перспективний періоди.

З огляду на той факт, що ліквідність і платоспроможність є невід’ємними складовими комплексної фінансової стійкості, запропонована класифікація фінансової стійкості підприємства в залежності від достатності складових її факторів (рис. 1).

Достатня кількість фінансових ресурсів – один з важливих компонентів фінансової стійкості. Досягається дана умова тільки за умови ефективної роботи підприємства і отримання прибутку. Саме прибуток використовується для погашення своїх зобов’язань перед кредиторами, акціонерами та інвесторами. Крім цього, прибуток є одним з основних джерел фінансування відтворювального процесу. У свою чергу для досягнення і підтримки фінансової стійкості важливий не тільки обсяг прибутку, а й його рівень вкладеного капіталу або витрат, тобто рентабельність підприємства [2, с. 63].

Рис. 1. Фактори забезпечення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість – це певний стан рахунків підприємства, яке гарантуватиме його постійну платоспроможність. Дійсно, в результаті здійснення будь-якої господарської операції фінансовий стан може залишатися незмінним, або поліпшитися, або погіршитися. Потік

господарських операцій, що здійснюються щодня, є «каталізатором» певної зміни фінансового стану, причиною переходу організації з одного типу стійкості в інший. Ключову роль відіграє фактор часу: платіжна стійкість відрізняється своїм проявом протягом більш тривалого проміжку часу. При цьому обов'язково потрібно враховувати можливі внутрішні та зовнішні впливи (зміни в структурі активів та пасивів підприємства; темпи зростання витрат значно перевищують темпи зростання виручки; коливання цін; інфляція і ін.).

Активна стійкість визначається здатністю підприємства здійснювати фінансово-господарську діяльність, підтримувати і збільшувати обсяги виробництва, займати стабільні позиції на ринку.

У разі якщо підприємству притаманні такі властивості і явища, як ліквідна, платіжна, активна, майнова стійкість, то підприємство має стійкість інвестиційної привабливості.

В сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності, неможливо обійтися без створення ефективної системи стратегічного фінансового менеджменту, невід'ємним елементом якої є стратегія управління ризиком зниження фінансової стійкості.

Формування моделі забезпечення фінансової стійкості в умовах конкурентної боротьби дозволяє оцінювати фінансову ситуацію, виявляти необхідність змін і здійснювати пошук альтернативних варіантів розвитку підприємства, і в першу чергу за рахунок інтеграційних процесів.

Управління фінансовою стійкістю підприємства являє собою систему заходів по розробці і реалізації принципів і методів управлінських рішень по формуванню такого стану фінансових ресурсів, який забезпечив би підприємство постійним зростанням прибутку, платоспроможністю і кредитоспроможністю.

Управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно здійснювати, насамперед, для максимізації ринкової вартості підприємства за рахунок забезпечення фінансової безпеки і стабільності функціонування підприємства, визначаючи її головною метою управління.

Управління фінансовою стійкістю підприємства складається з п'яти етапів [3, с. 1086]:

1. Планування фінансової стійкості підприємства. Визначаються шляхи її розвитку, а також здійснюється формування основних напрямків розвитку.

2. Вибір і розробка методичних підходів оцінювання фінансової стійкості підприємства і виявлення проблемних місць. здійснюються

вибір і розробка методичних підходів оцінки фінансової стійкості підприємства, а також виявлення проблемних місць.

3. Формування комплексу заходів щодо підтримки або підвищення рівня фінансової стійкості. формується комплекс заходів по підтримання або підвищення рівня фінансової стійкості.

4. Проведення забезпечують заходів.

5. Прогнозування і контроль оптимального рівня фінансової стійкості. проводиться аналіз і оцінка отриманих результатів від здійснення рекомендацій, критичних точок розвитку фінансової системи і установки майбутнього рівня фінансової стійкості підприємства.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати в залежності від особливостей його функціонування з урахуванням таких критеріїв, а саме:

- забезпечення оптимального балансу між прибутковістю і стабільністю бізнесу;
- цілеспрямований пошук і робота по зниженню рівня ризику,
- орієнтована на отримання і збільшення прибутку в невизначеній господарській ситуації;
- попередження фінансових проблем;
- збереження ресурсів або отримання очікуваного доходу (вигоди) в повному обсязі в результаті прийнятого рішення.

Управління фінансовою стійкістю підприємства вирішує наступні завдання: забезпечення оптимальної структури активів і капіталу, забезпечення постійного рівня платоспроможності і кредитоспроможності, збалансування і забезпечення оптимальної структури грошових потоків.

Таким чином, забезпечення фінансової стійкості підприємств можливо тільки за умови реалізації виваженої політики управління власними оборотними засобами; організації внутрішнього фінансового контролю на підприємстві; вибору ефективної політики управління грошовими потоками.

Можна констатувати, що фінансова стійкість – це стан економічного потенціалу організації, характеризується здатністю організації наращувати прибуток і капітал при збереженні платоспроможності. Фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, яке, з одного боку, відповідає вимогам ринку, а з іншого боку, відповідає потребам розвитку організації. Формування фінансової

стійкості підприємства забезпечується розробкою раціональної комплексної системи управління фінансами.

Література:

1. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М.Я. Коробов. – Київ : Знання, 2011. – 378 с.
2. Докієнко Л.М. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі / Л.М. Докієнко // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 63–75.
3. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності : монографія / Л.А. Лахтіонова. – Київ : КНЕУ, 2011. – 1092 с.

Захарова Ю. І.
студентка

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ В УМОВАХ КРИЗИ

Ефективність управління підприємством в умовах кризи першочергово залежить від процесу, методів, які застосовуються для попередження та виходу з кризового стану, а також від визначення та виконання функцій антикризового управління.

Управління в кризовій ситуації можна визначити, як процес роботи під тиском обставин таким чином, що дозволить керівникам аналізувати, планувати, організувати, направляти і контролювати ряд взаємозалежних операцій при прийнятті швидких і раціональних рішень з невідкладних проблем, що виникли перед фірмою.

Антикризове управління – це управління, у якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз його симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку [1].

Основні риси антикризового управління:

– це управління, яке орієнтоване на виведення підприємства із кризового стану, яке заздалегідь має спрогнозувати та попередити неплатоспроможність підприємства, яке засновано на реалізації програми з підвищення конкурентних переваг та фінансового оздоровлення;

– це управління, що відображує здатність підприємства конструктивно та швидко реагувати на зміни, що загрожують його нормальному функціонуванню;

– це управління, яке відображує здатність розробляти оптимальні шляхи виходу з кризової ситуації, визначати пріоритетні цінності підприємства в умовах кризи, координувати діяльність підприємства і його працівників по передбаченню кризи, добиватися ефективності їх праці в екстремальних умовах;

– це управління, що спрямовано на завчасне виявлення можливих кризових ситуацій, розробку заходів протидії, швидкого реагування на будь-які зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі [5].

Можливість антикризового управління визначається, у першу чергу, людським фактором. Усвідомлена діяльність людини дозволяє шукати і знаходити шляхи виходу з критичних ситуацій, концентрувати зусилля на вирішенні найбільш складних проблем, використовувати накопичений, у тому числі тисячоліттями, досвід подолання криз, пристосовуватися до виникаючих ситуацій.

Тому основною метою антикризового управління є забезпечення гарних результатів – запланованих чи випадкових за допомогою здорової організації, що досягається шляхом використання оточення на основі добре поставленого управління людьми і комунікаціями.

Реалізація поставленої мети полягає в перебуванні належного балансу між вимогами, висунутими ситуацією, і особистими якостями керівника з урахуванням зрілості (компетентності, досвіду) і готовності колективу до співробітництва.

З метою забезпечення ефективної протидії кризовим явищам процес антикризового управління необхідно здійснювати поетапно:

1-й етап – створення спеціалізованої робочої групи (антикризової команди);

2-й етап – проведення діагностики та оцінка параметрів кризи;

3-й етап – визначення мети і завдань антикризового управління, пошук способів виходу підприємства з кризи, визначення необхідних ресурсів, перевірка можливості досягнення поставлених цілей;

4-й етап – оцінка ресурсного потенціалу та часових обмежень антикризового управління;

5-й етап – розробка антикризової програми;

6-й етап – створення системи реалізації антикризової програми виходу підприємства з кризової ситуації;

7-й етап – організація впровадження антикризової програми та контроль за її виконанням;

8-й етап – аналіз доцільності подальшого проведення заходів щодо виходу підприємства з кризової ситуації;

9-й етап – розробка заходів щодо прогнозування і профілактики майбутніх кризових ситуацій [3].

Для того, щоб організація домоглася успіху, керівник повинен уміти передбачати можливість, імовірність появи тих чи інших виробничих ситуацій, бути готовим до них і діяти адекватно сформованим обставинам.

Література:

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник / В.О. Василенко. – Київ :ЦУЛ, 2003. – 504 с.
2. Коюда О.П. Управлінське рішення в системі антикризового управління / О.П. Коюда // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – №1 (52). – 2012. – С. 153–159.
3. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві [Текст] : монографія / О.О.Терещенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 268 с.
4. Barton L. Crisis in organizations: Managing and Communicating in the Heat of Chaos Cincinnati / Barton L. – Ohio : South-Western, 1993. – P. 2.
5. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент / Скібіцький О.М. – Київ : Центр навч. л-ри, 2009. – 568 с.

Килин О. В.

доцент кафедри обліку та фінансів

Сулик Х.

бакалавр

*Львівський інститут економіки і туризму
м Львів, Україна*

СУТЬ ТА МІСЦЕ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах трансформаційних процесів в економіці, нестабільності політичної та економічної ситуації в країні. головним складником успіху підприємства є застосування новітніх підходів, принципів та інструментів в управлінні підприємством. Досягнення цілей підпри-

ємства можливе лише завдяки вчасному та оперативному діагностуванню фінансового стану суб'єкта господарювання.

Метою фінансової діагностики суб'єкта господарювання є проведення фінансового аналізу господарської діяльності підприємства. Господарська діяльність дієва, якщо підприємство раціонально використовує власні активи; вчасно розраховується за зобов'язаннями і є рентабельне. Основними показниками, які визначають фінансовий стан підприємства є показники ліквідності та платоспроможності; оцінки фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності [1]. Визначення цих показників для вітчизняних підприємств, допоможе реалізовувати заходи, які спрямовані на швидке підвищення платоспроможності, забезпечення задовільного рівня стійкості фінансового стану, прибутковості, розвитку фінансового потенціалу підприємства.

Стійкий фінансовий стан означає, що підприємство є платоспроможне, тобто здатне вчасно сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці. Під час фінансової діагностики використовують певні підходи та методи, за допомогою яких можна вчасно реагувати на плинність як зовнішнього та внутрішнього середовища; зменшити ризик, який спричинений невизначеністю господарської ситуації та прийняти адекватні та обмірковані управлінські рішення.

Для оцінювання фінансового забезпечення діяльності підприємства застосовують різні підходи. Формами проведення діагностики фінансового стану є :

- оцінювання діяльності суб'єкта господарювання;
- здійснення експрес-діагностики фінансового стану підприємства;
- здійснення контролю фінансових показників [2].

За допомогою діагностики підприємство проводить аналіз показників, що визначають ефективність діяльності, згідно зі стратегічними цілями підприємства; визначає його загальний фінансовий стан та наслідки фінансової діяльності, для нейтралізації негативної динаміки.

Фінансова діагностика господарюючого суб'єкта передбачає систематичну та всебічну оцінку діяльності даного підприємства та використовує різноманітні методи аналізу, як комплексу науково-методичного інструментарію дослідження фінансового стану підприємства. Основні методи фінансової діагностики показано в табл. 1.

Методи фінансової діагностики підприємства

Методи фінансової діагностики підприємства	
1. Формалізовані	спираються на наукове обґрунтування та використовуються під час оцінювання діяльності національних підприємств
2. Неформалізовані	спираються на характеристику аналітичних процедур на логічному рівні

Джерело: [3]

Діагностика фінансового стану суб'єкта господарювання ставить перед собою певні завдання, зокрема:

1. Окреслення стану діяльності підприємства.
2. Здійснення прогнозу фінансового стану підприємства.
3. Виявлення факторів, що можуть або вже вплинули на фінансові параметри господарюючого суб'єкта.
4. Ідентифікація ймовірних шляхів покращення чи регенерації стану функціонування підприємства.
5. Звуження інформаційної нерозмірності між особами, що відповідають за прийняття фінансових рішень та об'єктом управління.

Аналізуючи наведені завдання, можна визначити мету фінансової діагностики, яка полягає в оцінці тенденцій фінансового стану, виявленні способів підвищення рентабельності, а також створення передумов для стабільної діяльності підприємства.

Головною характеристикою ефективного суб'єкта господарювання є його задовільний фінансовий стан. Саме тому виділимо основні шляхи його поліпшення:

- оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу;
- зведення до мінімуму внутрішніх резервів підприємства;
- вдосконалення продукту (товару, роботи, послуги) та системи його збуту;
- зниження собівартості продукції;
- зменшення дебіторської заборгованості;
- пошук можливостей розширення обсягів та ринків збуту продукції;
- здача в оренду або продаж окремих об'єктів основних фондів;
- поліпшення рекламної діяльності.

Таким чином, наведені шляхи щодо поліпшення фінансового стану підприємства дадуть змогу оптимізувати витрати, поліпшити органі-

заційну та виробничу структуру, запобігти кризовому стану, попередити банкрутство та оздоровити стан загалом.

Проте, не зважаючи на велику кількість шляхів поліпшення фінансового стану підприємства, існує низка перешкод, що заважає їх упровадженню в діяльність суб'єктів господарської діяльності, а саме свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання, стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття й технологічні розробки, форс-мажорні обставини [4, с. 23].

Таким чином, діагностика фінансового стану залежить від своєчасності та правильності аналізу, який є вирішальним для прийняття управлінських рішень, які спрямовані на вирішення завдань, пов'язаних із вибором напрямку діяльності, його розвитком, поліпшенням ефективності та прибутковості.

Література:

1. Підхомний О.М. Діагностика фінансового стану підприємства. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2017. Вип. 23. С. 234–237.
2. Городня Т.А., Мойсеєнко І.П. Економічна та фінансова діагностика : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2014. 282 с.
3. Найденко О.С. Методика діагностики стану внутрішнього середовища підприємства. *Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля*. 2015. № 2 (84). С. 162–170.
4. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Вісник СумДУ*. 2016. № 9 (68). С. 23–34.

Кушлик О. Ю.

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Маковійчук В. М.

магістр

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ЕЛЕМЕНТА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Управління персоналом здійснюється для реалізації двох великих і взаємопов'язаних цілей [1]:

– підвищення ефективності діяльності організації;

– підвищення якості трудового життя персоналу.

Перша ціль пов'язана з усіма сферами діяльності підприємства. Однак базисом ефективності перспективного та тривалого розвитку організації є стратегічне управління. Ефективне стратегічне управління передбачає відповідної концепції, алгоритм якої представлений формуванням логічного ланцюжка її основних компонентів – формування політики в сфері стратегічного управління, розробки стратегії і реалізації стратегії.

Політика забезпечує основу для розробки, аналізу та реалізації стратегії, стратегічних цілей. Основою формування політики стратегічного управління служить стратегічне мислення, що базується на усвідомленні керівниками й усім персоналом специфіки роботи підприємства, мети розвитку підприємства та способів її досягнення, власної відповідальності, необхідності відповідного управління цим процесом і забезпечення орієнтації всіх видів діяльності на створення та підвищення конкурентоспроможності, фінансового успіху впродовж тривалого періоду.

Розвиток персоналу, його кваліфікація потребують обґрунтованих підходів в управлінні для забезпечення якісної розробки стратегічних цілей підприємства та ефективної діяльності їх досягнення.

Сучасні інновації у сфері управління персоналом скеровані на вирішення таких завдань:

- підвищення рівня сприйнятливості та вміння персоналу адаптуватись до змін;
- підвищення продуктивності роботи персоналу;
- ефективне навчання та підвищення кваліфікації персоналу, а також його розвиток;
- стимул до появи у працівників креативних ідей;
- підвищення якості трудового життя;
- створення на підприємстві творчого середовища, а також покращення соціальнопсихологічного клімату, який склався в трудовому колективі;
- спрямування діяльності менеджерів на розвиток здібностей та вмінь, а не на виконання рутинної роботи;
- підвищення згуртованості колективу;
- концентрація уваги на інтересах не тільки підприємства, але й працівників [2].

Сучасні тенденції у сфері управління персоналом виділено наступним чином [3]:

- 1) командами керують команди керівників;
- 2) частка тимчасових працівників в організаціях збільшується;
- 3) використовуються нові системи винагород;
- 4) зростає важливість гуманітарних знань;
- 5) використовується потенціал старшого покоління;
- 6) створюються програми добробуту для персоналу.

Відповідно в розрізі сучасних тенденцій та інновацій формуються наступні особливості в управлінні персоналом як стратегічного елемента діяльності підприємства:

1. Створення компаніями власних навчальних центрів. Наприклад, Академія ДТЕК. Щорічно проходять навчання 140 тис. співробітників, до послуг яких тренінги з розвитку компетенцій, дистанційні курси, корпоративні програми MBA (працює 300 тренерів, 100 програм). Mars Ukraine запровадили програму Mars Leadership Experience – челендж в три роки для студентів випускних курсів і недавніх випускників вишів. Передбачає можливість попрацювати в різних країнах, у дослідницьких, виробничих та ін відділах. Очікуваний результат – набуття досвіду на реальному підприємстві, формування комплексного бачення бізнесу та «прокачка» менеджерських навичок.

2. Активне використання гейміфікації при адаптації (вивчення корпоративних цінностей, техніки безпеки, знайомство з командою тощо), а також рекрутингу.

3. Використання HR-ботів.

4. Використання інструмент OKR (Objectives and Key Results) як альтернатива KPI (його ефективність – у прозорості всього ланцюжка: від глобальних цілей компанії до цілей конкретного працівника).

5. Використання підходу people to people – спрощення процесів та покращення якості внутрішньої комунікації.

6. Аусорсинг в HR-компанії наймають інші компанії для управління своїм персоналом, віддаючи «на сторону» адміністрування медичних виплат, пенсійне забезпечення, найм, навчання, юридичну експертизу тощо.

7. Підтримка продуктивного стану працівників з метою запобігання професійного вигорання. До таких чинників відносимо підтримку балансу між життям і роботою, мотиваційні програми, зрозумілі і прозорі цілі, довірчі стосунки в команді, живе спілкування, право на

помилку й уміння сприймати її як цінний урок, визнання заслуг перед колегами.

Література:

1. Десслер Г. Управление персоналом. Human Resource Management / ред.: И.М. Степнов, пер.: Д.П. Конькова, Г. Десслер. – 4-е изд. (эл.). – Москва : Лаборатория знаний, 2020. – 802 с.
2. Колобердянко І.І., Бражник Д.Г. Сучасні тенденції у сфері управління персоналом. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 867–873.
3. HR-тренди 2018: чим Україна відрізняється від світу. URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend1037.html>.

Нечипоренко М. М.

студент

*Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Збереження здоров'я українського народу є першочерговим пріоритетом державної соціальної політики. На сьогодні спостерігається безліч реформ, які сконцентровані забезпечити покращення життя громадян України. Результатом від впровадження медичних реформ в дію повинно бути значне покращення як галузі в цілому так і окремо кожної ланки медичної галузі. Проте, варто зазначити, що на сьогодні при впровадженні будь-якої реформи гостро стає питання кадрового забезпеченості галузі.

За роки незалежності Україні найбільше від нестачі медичних кадрів потерпають служба невідкладної допомоги, фтизіатрична служба, рентгенслужба, патанатомічна та лабораторна служби. В системі Міністерства охорони здоров'я України на кінець 2019 року зареєстровано 195704 штатних лікарських посад. Укомплектованість штатних лікарських посад фізичними особами лікарями в цілому становить 83,6%. В окремих типах закладів укомплектованість фізичними особами становить: в обласних лікарнях – 86,3%, міських лікарнях – 77,6%, ЦРЛ – 75,5%, дільничних лікарнях – 73,5%; в

сільських лікарських амбулаторіях – 68,2%. Розрив між штатними лікарськими посадами і фізичними особами складає 35042, кількість посад зайнятих по сумісництву 11398, коефіцієнт сумісництва – 1,1.

У закладах системи Міністерства охорони здоров'я на лікарських посадах працює 3,0 тис. осіб з вищою немедичною освітою, переважно в лікувально-профілактичних закладах: на посадах лікарів-лаборантів 2262 та лікарів статистиків – 405.

Кількість штатних посад молодших спеціалістів з медичною освітою на кінець 2019 року становила 345247. Укомплектованість штатних посад молодших спеціалістів з медичною освітою фізичними особами в цілому – 93,1%, в лікувально-профілактичних закладах 85,7%.

Укомплектованість лікарів є нижчою порівняно з середнім медичним персоналом (83,6% проти 93,1%). Водночас статистичні показники неуккомплектованості медичних працівників у нинішній, ще не повністю реформованій системі надання медичної допомоги не є об'єктивним відображенням дефіциту медичних працівників, оскільки ця система планування штатів закладів охорони здоров'я бюджетного сектору не дозволяє здійснювати раціоналізацію кадрового ресурси системи охорони здоров'я відповідно до потреб пацієнтів.

Крім того, пандемія коронавірусу COVID-19 вносить свої корективи в структуру кадрового потенціалу лікарських закладів. При перебазуванні лікарських закладів під ті, які можуть приймати пацієнтів з COVID-19 гостро стає питання відсутності лікарів інфекціоністів та перекваліфікація існуючого персоналу в скорочені терміни.

Підготовка медичних кадрів нині переживає не найкращі часи: часті зміни засад кадрової політики, у тому числі в охороні здоров'я, спричиняють значну плинність кадрів серед медичних працівників; за останні роки важливою проблемою стала еміграція кваліфікованого персоналу у пошуках кращих умов праці. Україна стала донором медичних кадрів для багатьох країн, щорічно втрачаючи понад 6 тис. фахівців. Досі залишаються законодавчо неврегульованими численні аспекти забезпечення прав медичних працівників, що гальмує розвиток системи охорони здоров'я.

Стан кадрових ресурсів охорони здоров'я в Україні характеризується кількома проблемами, які необхідно враховувати при стратегічному плануванні підготовки й розподілу лікарських та середніх медичних кадрів. Узагальнюючі існуючі кадрові проблеми в закладах та установах охорони здоров'я України можна виділити ряд аспектів,

які в подальшому дадуть можливість оптимізувати кадрову політику установи.

1. Освітня підготовка медичних працівників, безперервний професійний розвиток лікарів.

Зміни у медичній освіті є невід'ємною складовою трансформацію системи охорони здоров'я в цілому. Підвищити конкурентоспроможність вищої медичної освіти в Україні, вивести її на якісно новий рівень і внаслідок цього – підвищити якість надання медичних послуг – дозволять системні і послідовні зміни. У Стратегії розвитку медичної освіти Міністерством охорони здоров'я було вперше в історії незалежної України запропоновано комплексний підхід до запровадження якісних змін у медичній освіті.

Метою реформи є побудова якісної системи вищої медичної освіти в Україні задля забезпечення системи охорони здоров'я фахівцями, чия кваліфікація відповідає міжнародним стандартам.

У дії реформа передбачає введення порогу 150 балів ЗНО з профільних предметів для вступу на спеціальності «Стоматологія», «Медицина» та «Педіатрія» і 130 балів – на спеціальність «Фармація, промислова фармація». Крім української мови, для спеціальностей «Охорони здоров'я» профільними предметами є біологія або хімія (другий конкурсний предмет), фізика або математика (третій конкурсний предмет). Це дозволяє відібрати найбільш вмотивованих абітурієнтів, які готові докладати зусиль для навчання.

З 2019 року для атестації студентів-медиків запроваджується чотирьох компонентний єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ), що складається з іспиту КРОК, екзамену з англійської мови за професійним спрямуванням і міжнародним іспитом з основ медицини та ОСП(К)І (об'єктивний структурований практичний клінічний іспит). ЄДКІ сприятиме випуску з університетів справді кваліфікованих фахівців, знання та навички яких відповідають міжнародно визнаному рівню.

Запроваджена система безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я, яка означає, що лікар повинен для підвищення кваліфікації набрати певну кількість балів щороку (а не раз на п'ять років, як це було раніше). Бали зараховуватимуться за різні форми підвищення кваліфікації. Це дозволяє лікарю підвищувати свою кваліфікацію не лише через навчання в академії післядипломної освіти, а й на конференціях, навчанні за кордоном, онлайн-курсах, тренінгах.

Наразі Міністерство охорони здоров'я України продовжує втілювати стратегію реформи медичної освіти для забезпечення мотивованого, фахового та етичного лікаря для пацієнта.

2. Матеріальне заохочення за проведену роботу.

Міністерство охорони здоров'я зазначає, що заклади охорони здоров'я після його перетворення на комунальні некомерційні підприємства переходить до сфери договірної регулювання оплати праці, тому першочерговим завданням є укладення оновленого колективного договору, в якому визначаються форми і системи оплати праці, норми праці, розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат. Оплата праці лікаря повинна базувалась на результатах його індивідуальної роботи, враховувала конкуренцію на ринку, досвід та завантаженість. Проте, необхідно суворо дотримуватися державних гарантій у сфері оплати праці, зокрема стосовно забезпечення виплати мінімальної заробітної плати.

3. Соціально-психологічні аспекти.

Психологічні методи допомагають визначити роль та місце працівника в колективі, сприяти нематеріальній мотивації працівника на результат своєї роботи. Психологічні методи використовуються для створення найбільш сприятливого психологічного клімату в колективі, зазвичай вони спрямовані на конкретну особистість, її внутрішній світ, почуття, цінності, орієнтири поведінки. Колективні договори повинні передбачати проведення культурно-масових, фізкультурних та оздоровчих заходів, покращення умов праці. Найбільш дієвими заходами є постійне визначення найкращих працівників (подяка, нагорода, тощо), надання можливості брати участь у навчальних заходах, конференціях, семінарах, круглих столах та залучення працівників до вирішення суттєвих проблем закладу, сприяння виступам медичних працівників у засобах масової інформації.

4. Планування медичного персоналу.

В Україні не здійснювалася національна оцінка потреб та попиту на медичні кадри, зокрема лікарів та медичних сестер. Національні концепції щодо екстреної допомоги, психічного та громадського здоров'я покладають низку додаткових функціональних обов'язків на лікарів, проте рівень відповідності їхніх знань та кваліфікації для виконання таких функціональних обов'язків, а також доступні ресурси не визначено.

Крім того, знижується престиж професії медичного працівника. Для покращення сформованої ситуації з кадрами в охороні здоров'я України необхідно вирішувати проблему на державному рівні.

5. Умови праці та організаційні практики.

Загалом робочі місця медичних працівників у ЗОЗ бюджетного сектору забезпечені необхідним мінімальним набором медичного обладнання та медичних виробів для виконання ними своїх професійних функцій. У той же час, рівень забезпеченості високотехнологічним обладнанням для реалізації медичними працівниками своїх професійних компетенцій та виконання в повному обсязі вимог клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальностями є недостатнім.

Медичні працівники недостатньо інформовані про заходи їх соціального захисту на робочому місці, що негативно впливає на рівень їх задоволеності умовами праці. Питання забезпечення ефективного захисту медичного персоналу від неправомірних або агресивних дій відвідувачів медичних закладів та пацієнтів здебільшого не врегульовано, і медичні працівники не вважають себе захищеними на робочому місці під час виконання професійних обов'язків.

Формування бачення закладу, його місії та перспективних планів розвитку в бюджетних ЗОЗ реалізується на рівні адміністрації та керівників структурних підрозділів. Стратегічне планування із залученням лікарів та медичних сестер здійснюється рідко, загальне бачення розвитку закладу в довгостроковій або середньостроковій перспективі у співробітників структурних підрозділів практично відсутнє.

Література:

1. Василькова А. та ін. Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я». Київ, 2019.
2. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я в Україні. Ситуаційний аналіз / Д. Богдан, А. Бойко.
3. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 1013-р «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-p>.

Свергун К. А.
студентка

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У БІЗНЕСІ

У сучасному соціумі розуміння соціальної відповідальності розширюється і сприймається не як напрям діяльності, а як філософія бізнесу. Соціальна відповідальність включає низку аспектів, зокрема, екологічну безпеку, соціальну рівність, безпечні умови праці. Розглядаються вони на рівні окремих суб'єктів господарювання, галузей, регіонів, країн, а також належать до пріоритетів міжнародних організацій, а саме, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародної конфедерації профспілок та інших.

У науковій літературі пропонується таке визначення соціальної відповідальності бізнесу – це концепція бізнес-практики, економічна діяльність переважно великих комерційних організацій, що передбачає відповідальність організацій за вплив їхніх бізнес-рішень і діяльності на суспільство, навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, заснована на добровільній корекції повсякденної практики ведення бізнесу, виробництва товарів та послуг з огляду на соціальні й екологічні наслідки [1]. Наведене трактування соціальної відповідальності має вийти за межі «діяльності переважно великих комерційних організацій», тому що бізнес-процеси потрібно проектувати, організовувати з урахуванням їхніх наслідків для соціуму.

Загалом великі компанії мають більше фінансових можливостей, щоб реалізовувати різноманітні заходи для реалізації концепції соціальної відповідальності. Так, великий бізнес підтримує підприємницькі ініціативи в регіоні, де він здійснює діяльність. Прикладами таких практик є: програми наставництва, впроваджені великими компаніями для новостворених малих підприємств і місцевого малого та середнього бізнесу; допомога невеликим фірмам з питань соціального звітування та інформування про заходи у сфері соціальної відповідальності бізнесу [2].

Соціальної відповідальності приділено увагу на законодавчому рівні. Зокрема, у Законі України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» зазначається, що висока соціальна відповідальність за свою працю та її результати має бути специфічною рисою й однією з умов журналістської діяльності [4]. Ця законодавча норма має виключно важливе значення, оскільки інформаційне середовище істотно впливає на рівень соціального спокою у суспільстві, державної безпеки, реалізацію норм демократії, права доступу до публічної інформації тощо.

Повноцінна реалізація концепції соціальної відповідальності потребує урахування множини проявів об'єкта, по відношенню до якого ця відповідальність проявляється. Комарова К.В. виокремлює кілька груп соціальної відповідальності [2]:

1. Якщо людина зайнята трудовою діяльністю, то виникає відповідальність:

а) перед людиною, яка працює на підприємстві. В цьому випадку соціальна відповідальність бізнесу може виражатися в дотриманні трудового законодавства, безкоштовному страхуванні, встановленні гідної заробітної плати, умов праці, а також в турботі про екологію, наявності дитячих садків, оздоровчих центрів при організації та інше;

б) перед людиною, що працює на іншому підприємстві. Соціальна відповідальність бізнесу проявляється в сумлінній сплаті податків.

2. Якщо людина не зайнята трудовою діяльністю (визначається причинами незайнятості):

а) з не залежних від неї причин (фізичні обмеження і ін.). Соціальна відповідальність бізнесу проявляється через оподаткування, посильну допомогу таким людям, в тому числі через некомерційні організації. З боку суспільства – в підтримці цих людей. З боку держави – у наданні мінімальних державних гарантій (допомоги, пенсії, пільги та ін.);

б) за залежних від неї причин (небажання працювати). У такому разі соціальна відповідальність не проявляється.

3. Відповідальність перед людиною як:

1) споживачем продукції, виготовленої на цьому підприємстві. Соціальна відповідальність бізнесу виражається у виробництві якісної продукції, достовірній рекламі. Відповідальність з боку держави проявляється у контролі якості продукції та послуг, стандартизації, припиненні недобросовісної реклами на телебаченні;

2) споживачем природи. Соціальна відповідальність бізнесу виражається в ощадному відношенні до природних ресурсів, раціональному їх використанні з застосуванням сучасних технологій [2].

Соціальна відповідальність суб'єктів економічної діяльності передбачає постійний діалог та взаємодію з різноманітними «групами впливу»: ЗМІ та журналістами, політиками та громадськими діячами, освітніх інституцій (зокрема регіональних вишів), некомерційних громадських організацій, молодіжних організацій, волонтерів, міжнародних експертів, представників міжнародних інституцій, професійних асоціацій, урядових організацій, інституцій громадянського суспільства [1].

Соціально відповідальними є також успішні бізнесмени, по жертви яких на освіту, збереження довкілля, охорону здоров'я тощо можуть сягати сотень і навіть мільярдів доларів.

В сучасних умовах карантину, коли зменшується обсяг збуту багатьох підприємств, соціальна відповідальність має проявитися у більшій мірі, а саме, у наданні відстрочки на погашення боргів, зменшення або відтермінування виплати орендних платежів, встановлення адекватних цін на засоби індивідуального захисту, створення можливостей для дистанційної роботи працівників та інше. У свою чергу підприємці, щоб мінімізувати втрати у зв'язку з карантинними обмеженнями, повинні пропонувати і втілювати інноваційні рішення. Таким чином вони зможуть продовжити свою діяльність, соціально захистити працівників та підготуватися до повноцінного відновлення. Як наслідок, підприємства, які у складних економічних умовах зберегли соціальну спрямованість, збережуть/поліпшать свій зовнішній та внутрішній імідж, отже, підвищать рівень конкурентоздатності.

Отже, соціальна відповідальність підприємств полягає у побудові роботи таким чином, щоб задовольнялися інтереси не лише власників, а працівників, споживачів, соціуму. Для цього застосовуються економічні, податкові, інфраструктурні, технологічні інструменти. Відповідальними перед суспільством мають бути не лише підприємці, але й окремі громадяни, сповідуючи принципи ощадливого використання ресурсів, інвестування у прогресивні технології, меценатства.

Література:

1. Біла С.О. Європейський досвід успішної практики соціальної відповідальності бізнесу: орієнтири для України // Європейські студії в Україні : здобутки, виклики та перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної

- конференції (м. Київ, 2 червня 2017 р.). Київ : Українська Асоціація Викладачів і дослідників Європейської Інтеграції; Терен, 2017. С. 35–40.
2. Комарова К.В. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України. *Інноваційна економіка*. 2016. № 63. С. 27–29.
 3. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / Д. Мак-Квейл ; пер. з англ. О. Возьна, Г. Сташків. Львів : Літопис, 2010. 538 с.
 4. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 50. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення 08.10.2020).

Соловйова Т. М.

студентка

Денисенко М. П.

доктор економічних наук,

професор кафедри економіки та сфери послуг

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Процес автоматизації обліку являється продовженням новітньої моделі модернізації бухгалтерського обліку на підприємстві, оскільки облік припинив справджувати поточні запити користувачів в оперативній інформації, з'явилась потреба задля ведення обліку використовуючи комп'ютерні системи та технології. Як стверджують науковці, підприємства одержують мікроекономічний ефект від застосування новітніх автоматизованих інформаційних систем з управління закупівлями, в основному, у результаті перспективи контролю за господарськими процесами в розпорядку теперішнього часу та своєчасне уникнення негативних проявів економічних ризиків [1, с. 181].

Враховуючи масштабний розмах засобів новітніх комп'ютерних та інформаційних технологій, законодавчо-нормативних змін, на підприємствах виникають нові виклики стосовно підготовки кваліфікованих кадрів з обліку й аудиту, та затрачаючи на підвищення кваліфікації спеціалістів додаткові видатки внаслідок придбання модернізованого програмного забезпечення [2, с. 58].

Також виникаючі проблеми з автоматизації обліку залежать більшою мірою не від недосконалості програмного забезпечення, а від складності процедур обліку [3, с. 27]. До даної думки схиляється значна кількість науковців, які стверджують, що автоматизація облікового процесу – це не проста заміна комп'ютером працівників бухгалтерії, а лише істотна підтримка в їхній роботі. Імплементация та організація системи обліку в автоматизованому середовищі являється складним та багатоетапним процесом, котрий потребує значних капіталовкладень [4, с. 289].

Будь-яке підприємство незалежно від того, яку діяльність воно веде, займається оперативним обліком: реєструє події, складає таблиці, формує різні звіти, розраховує показники своєї продуктивності. У зв'язку зі збільшенням обсягів господарювання виникає необхідність автоматизації такого роду рутинних операцій за допомогою різного роду програм, які, в свою чергу, можна умовно розділити на декілька груп, що одночасно є і етапами автоматизації: електронні таблиці (Excel, Lotus і т. д.); програми бухгалтерського обліку з можливістю ведення в них різних видів обліку; програми, написані власними силами (макроси в Excel, SQL Server і т. д.); профільні програми для різних видів обліку; ERP-системи, в рамках яких використовується блок з ведення обліку.

Програми з автоматизації бухгалтерського обліку мають достеменно укомплектовування змінних частин, де в результаті безпомилкової процедури налаштування програмного забезпечення можна реалізувати у послідовному порядку:

1. Налаштування плану рахунків відповідно до характерних ознак компанії, здійсненою оптимізацією обліку та постановкою завдання.

2. Налаштування типових проводок відповідно до характерних ознак компанії, здійсненою оптимізацією бухгалтерського обліку та постановкою завдання.

3. Налаштування форм первинних документів відповідно до характерних ознак компанії, здійсненою оптимізацією бухгалтерського обліку та постановкою завдання.

4. Налаштування форм бухгалтерської звітності та розрахунків за податками відповідно до характерних ознак компанії, здійсненою оптимізацією бухгалтерського обліку та постановкою завдання.

Найбільш ефективним та правильним підходом стосовно автоматизації облікових операцій являється «західний» підхід, де в основі даного підходу закладено наступне твердження: «Автоматизація

облікових процесів підприємства повинна бути результативною і виходити зі стратегії процвітання підприємства». Даний підхід дійсно називають правильним, навіть майже ідеальним. Сутність даного підходу базується відповідно до сформованої стратегії та цілей компанії, де виокремлюють ділянки обліку, котрим необхідне якісного покращення, де будуватиметься відповідна задача автоматизації, котра забезпечить процес підвищення результативності.

Виходячи з реалій, необхідно враховувати найжорсткіші вимоги у веденні податкового та бухгалтерського обліків. Дані завдання забирають досить багато ресурсів у підприємства і не завжди правильно підтримуються системами в комплексі. Отже, задля ефективної автоматизації підприємств потрібно скеровувати даний процес на більш сприйнятливі співробітникам підприємства процеси – контроль та облік; залучити управлінський апарат підприємства в автоматизацію бізнес-процесів та забезпечення стадійного зростання та розвитку інформаційної системи.

Застосування даного підходу для підприємств надає подальші вигоди: автоматизація процесів контролю та обліку санкціонує розв'язання задач податкового і бухгалтерського обліків і переорієнтуватися на вирішення завдань управління і планування; підприємство не витрачає великих коштів на комплексну автоматизацію; залучення в процеси автоматизації керівництва, що дозволяє простежити зв'язок між процесами управління; отримання своєчасних і точних облікових даних дозволяє розглянути проблеми, які пов'язані з витратами, що підштовхує керівництво до вдосконалення бізнес-процесів [5].

Сучасний ринок бухгалтерського програмного забезпечення наповнений універсальними програмами для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах різноманітних галузей, які уже апробовані на практиці і максимально враховують специфіку діяльності підприємства різних галузей національної економіки. Відмітимо, що на ринку України найбільша кількість програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку розроблена саме для підприємств торгівлі такими найбільш відомими фірмами-розробниками, як: «1С:Підприємство», «Парус», «Дебет Плюс», «Банкомзв'язок», «Інтелект-Сервіс», «Система», «К-Trade», «GrossBee», «М.Е.Doc IS», «Банкомзв'язок ERP» «ABACUS Professional» «SoNct Бухгалтерський облік» «Інфо-бухгалтер» «Бухком-плекс» тощо [6, с. 100].

Згідно з проведеним порівняльним аналізом, за кількістю реалізації та безперечним лідером за популярністю являється програмне забезпечення корпорації «1С», яка захопила ринок інформаційних систем, створивши базові та професійні форми програмного забезпечення [7, с. 291]. Важливою перевагою програмного продукту «1С: Бухгалтерія 8.0» являється імовірність одночасно вести бухгалтерський облік для декількох підприємств в єдиній інформаційній базі, а також налаштування типових операцій, а саме засобів колективного введення часто застосовуваних бухгалтерських проведень, а також підтримується облік діяльності індивідуальних підприємців [8, с. 62].

Отже, реалізація результативного процесу автоматизації процедур обліку підприємств являється пріоритетним напрямом підвищення прибутковості діяльності та асекурації економічного зростання вітчизняних суб'єктів господарювання. Забезпечення раціонального вибору адекватного для конкретного підприємства програмного продукту для автоматизації процедур обліку та ефективного його використання у процесі обробки облікових даних дозволяє забезпечити підприємству: оперативне введення, обробку та формування вихідного інформаційного масиву даних бухгалтерського обліку; забезпечення внутрішнього контролю інформації; підвищення якості та ефективності роботи; вдосконалення процесу організації обліку та формування фінансової звітності підприємства, як результат підвищення рентабельності та економічному зростанню підприємства.

Література:

1. Лобов С.П. Методи оцінки економічного ефекту від використання автоматизованих інформаційних систем при плануванні закупівель. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 4 (41). С. 176–181.
2. Букало Н.А. Автоматизація обліку в сучасних умовах. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 33. Ч. II. С. 56–59.
3. Пономарьова Т.В. Автоматизація обліку розрахунків з ПДВ: підходи та практичні рішення. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва». Харків : НТУ «ХП». 2013. № 61 (1040). С. 22–29.
4. Полянська О.А. Проблемні аспекти автоматизації управлінського обліку. *Вісник Львівської комерційної академії*. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії. 2011. Вип. 35. С. 286–290.
5. Славкова О.П., Гаркуша С.А. Впровадження автоматизації обліку : вимоги та підхід. *Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання*. 2015. Вип. 4. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/219.pdf> (дата звернення: 22.09.2020).

6. Скалюк Р.В. Концептуальні основи ефективної автоматизації процедур бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3(1). С. 95–102. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3(1)_20) (дата звернення: 22.09.2020).
7. Поліщук О.М. Особливості застосування комп'ютерних технологій для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11 (2). С. 287–293. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2014_11\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2014_11(2)_41) (дата звернення: 22.09.2020).
8. Травінська С.І. Облік і контроль поточних зобов'язань в умовах застосування комп'ютерних технологій. *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 60–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2012_6_19 (дата звернення: 22.09.2020).

Хорєва А. Ю.

магістрант факультету економіки та управління

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Харків, Україна

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖЕНЕРАЛ ЕНЕРДЖІ УКРАЇНА»

В сучасних кризових умовах розвитку економіки України, що викликана нестабільністю грошово-кредитної системи країни, складною політичною ситуацією, несприятливою епідеміологічною ситуацією, яка спричинена поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, особливого значення набуває підвищена увага керівників бізнес-структур до систематичного моніторингу та контролю фінансово-майнового стану. Адже для прийняття вірних та раціональних управлінських рішень, ведення виваженої конкурентної політики бізнес-структури та забезпечення її безперервного та ефективного функціонування необхідно мати достовірну інформацію щодо фінансового стану бізнес-структури та позиції її на ринку. В даних умовах значної актуальності набуває оцінка показників ліквідності бізнес-структури на прикладі ТОВ «Дженерал Енерджі Україна».

Питанням аналізу фінансово-майнового стану бізнес-структур та аналізу показників ліквідності та платоспроможності зокрема, присвячені роботи таких вчених, як: Г.М. Азаренкова, І.О. Бланка, О.М. Брадул, Н.І. Верхоглядова, І.П. Косарева, О.В. Мицак, К.В. Оре-

хова, Р.А. Чемчикаленко, А.В. Череп тощо [1–8]. Проте подальшого удосконалення потребує система показників та їхніх нормативних значень, яка б враховувала галузеві особливості діяльності бізнес-структур.

Метою дослідження є аналіз показників ліквідності як важливого етапу оцінки фінансово-майнового стану бізнес-структури на підставі бухгалтерського балансу ТОВ «Дженерал Енерджі Україна» за період 2017–2019 рр.

Проведемо аналіз ліквідності балансу шляхом групування активів та пасивів за ступенем їх ліквідності на прикладі ТОВ «Дженерал Енерджі Україна» (табл. 1).

Таблиця 1

**Аналіз ліквідності балансу
ТОВ «Дженерал Енерджі Україна» за 2017–2019 роки**

Найменування	Показник	2017 рік (тис. грн.)	2018 рік (тис. грн.)	2019 рік (тис. грн.)
Найбільш ліквідні активи	A1	2661,30	386,30	2671,20
Швидко реалізовані активи	A2	1032,50	2089,40	3190,60
Повільно реалізовані активи	A3	9420,70	9240,80	5966,80
Важко реалізовані активи	A4	330,80	290,60	265,30
Разом активи	BA	13445,30	12007,10	12093,90
Найбільш термінові зобов'язання	П1	1309,80	131,80	584,50
Короткострокові пасиви	П2	4707,20	3059,20	4515,80
Довгострокові пасиви	П3	270,60	25,40	34,00
Постійні пасиви	П4	7306,00	8786,80	7041,10
Разом пасиви	BP	13593,60	12003,20	12175,40

Провівши аналіз отриманих результатів розрахунку та порівнявши отримані показники з нормативними значеннями, можна сказати, що при співставленні підсумків груп по активам та пасивам, досліджуване підприємство протягом трьох років є ліквідним.

За допомогою показників ліквідності можна дослідити платоспроможність підприємства на конкретну дату та у випадках надзвичайних ситуацій. Проте не слід плутати ліквідність з платоспроможністю, оскільки вона на відміну від ліквідності демонструє можливість підприємства виконувати фінансові зобов'язання. Коефіцієнти платоспроможності включають фінансові зобов'язання як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі, в той час як коефіцієнти ліквідності більш стосуються короткострокових боргових зобов'язань і поточних активів компанії [5].

Коефіцієнт поточної ліквідності демонструє зв'язок між розміром поточних активів і поточними зобов'язаннями:

$$CR = CA \div CL, \quad (1)$$

де CA – оборотні активи;

CL – короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності – відношення високоліквідних оборотних активів до короткострокових зобов'язань:

$$QR = \frac{CA-I}{CL}, \quad (2)$$

де I – запаси;

CL – короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає здатність покривати короткострокові боргові зобов'язання наявними і короткостроковими фінансовими вкладеннями.

$$AT = \frac{C+ShI}{CL}, \quad (3)$$

де C – грошові активи підприємства;

ShI – короткострокові фінансові вкладення (табл. 2).

Провівши аналіз отриманих розрахунків, можна побачити, що найбільший показник коефіцієнт поточної ліквідності має у 2018 році і він перевищує визначену норму, це говорить про порушення структури капіталу. В кінці 2019 року коефіцієнт швидкої ліквідності збільшився і в 2018 році почав знижуватися, його показник має нормативне значення.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що своєчасна і регулярна економічна діагностика основних аспектів фінансової діяльності підприємств дає змогу знизити ймовірність виникнення кризових фінансових ситуацій і сприяє стабілізації фінансово-майнового стану бізнес-структури. Таким чином, розробити дієві заходи щодо поліпшення фінансового стану можна лише за допомогою постійного моніторингу і аналізу розвитку як самого підприємства, так і галузі.

**Аналіз показників ліквідності
ТОВ «Дженерал Енерджі Україна» за 2017–2019 роки**

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення, рр.	
		2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	2,20	3,59	2,33	1,39	-1,26
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,66	0,80	1,19	0,14	0,39
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,44	0,12	0,05	-0,32	-0,07

Для покращення ефективності діяльності та фінансового стану в цілому керівництву ТОВ «Дженерал Енерджі Україна» доцільно застосовувати якісне та ефективне планування грошових потоків, оскільки від спроможності своєчасно та в необхідному обсязі їх генерувати залежать платоспроможність бізнес-структури та ліквідність її активів. Така система повинна включати планування і прогнозування грошових потоків.

Література:

1. Breuer A., Frumusanu M.L., Breuer B.L., Manciu A. (2012) Cash And Liquidity / Liquidity And Liquidity Ratio. *Annals-Economy Series*, no. 4, pp. 78–82. Available online at: http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2012-04.I/11_BREUER%20Adela.pdf.
2. Costea C.D., Hostiuc F. (2009) The liquidity ratios and their significance in the financial equilibrium of the firms. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, no. 9 (1), pp. 252–261. Available online at: <http://www.seap.usv.ro/annals/ojs/index.php/annals/article/viewFile/176/182>.
3. Азаренкова Г.М. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства. Монографія / Г.М. Азаренкова, О.М. Брадул. – Вінниця : ВНТУ, 2017. 172 с.
2. Верхоглядова Н.І. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану / Н.І. Верхоглядова // *Економіка. Управління. Інновації*. Випуск № 1 (11), Науковий вісник Класичного приватного університету, м. Запоріжжя – 2018. – № 11. – С. 55–60.
3. Ільїна С.Б. Моделювання фінансового стану підприємств: сутнісний підхід до інтегрованої оцінки / С.Б. Ільїна, О.В. Мицак // *Журнал «Економічні науки»*. Випуск 59, м. Київ – 2016. – № 4. – С. 139–146.
4. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2015. – 487 с.

5. Ключник О.С. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О.С. Ключник, О.В. Кондратюк // Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» – 2010. – № 1. – С. 120–127.
6. Мних Є.В. Економічний аналіз / Є.В. Мних : Підручник : Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. – 472 с.
7. Олексів І.Б. Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства / І.Б. Олексів, Р.В. Фещур // Журнал «Економічний вісник», Випуск 68, м. Київ – 2011. – № 4. – С. 256–263.
8. Чемчикаленко Р.А., Майборода О.В., Дьякова Ю.Ю. Напрямки підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Економіка та суспільство. – 2017. – № 12. – С. 642–648.

Шуба Т. П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу менеджменту та підприємництва

Штих Є. А.

бакалавр

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА КОМПАНІЙ ЩОДО КОНТРАГЕНТІВ ПО БІЗНЕСУ

Етичний парадокс українського бізнесу полягає в тому, що етичність або неетичність тих чи інших вчинків часто не визначає ні закон, ні особистий вибір, а диктує, насамперед, необхідність вижити в умовах невизначеності, недосконалості й недотримання законів, байдужості, а найчастіше й утиску з боку держави. Тому доцільно буде розглянути етичність відносин з конкурентами більш детально.

Конкуренція є необхідною і визначальною умовою нормального функціонування ринкової економіки. Однак вона, як будь-яке явище, має свої позитивні та негативні ознаки. До позитивних ознак можна зарахувати: активізацію інноваційного процесу, гнучке пристосування до попиту, високу продуктивність праці тощо. До негативних наслідків «перемогу» одних і «поразку» інших, розбіжності в умовах діяльності, що призводить до нечесних прийомів.

Загалом конкуренція має менше негативних аспектів, аніж позитивних; конкуренція – значно менше зло, ніж монополія, що зловживає своїм положенням в економіці. Конкуренція – визначальна умова підтримки динамізму в економіці, також в умовах конкуренції створюється більше національне багатство за меншої вартості кожного виду продукції порівняно до монополії та планової економіки [1, с. 68].

Конкуренцію можна умовно розділити на добросовісну та недобросовісну.

Основні методи та засади добросовісної конкуренції:

1. Підвищення якості продукції;
2. Зниження цін.
3. Війна цін.
4. Реклама.
5. Післяпродажний сервіс.
6. Впровадження НТП.

Основні методи та засади недобросовісної конкуренції:

1. Економічне шпигунство.
2. Підробка продукції конкурентів.
3. Підкуп і шантаж.
4. Обман споживачів.
5. Махінації зі звітністю.
6. Валютні махінації.
7. Приховування дефектів.

Вирішальну роль у запобіганні та захисті від недобросовісної конкуренції відіграє законодавство. Так за період незалежної України – з 1991 року і до сьогодні – було прийнято чимало законів, але основним документом, в якому визначено правові засади захисту споживачів та суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, був і є ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.96 року [2].

У країнах із розвиненими ринковими механізмами спостерігається керована конкуренція, що регулюється комплексом антимонопольних економічних відносин. Ці відносини є економіко-правовим каркасом ринку, тобто певними правовими нормами, у межах яких діють попит та пропозиція. В Україні діє закон «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», що передбачає заходи покарання для підприємств у разі недобросовісної конкуренції. Вітчизняним законодавством передбачено

також адміністративну відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.

З метою чіткого окреслення правил та норм поведінки з конкурентами організації формують власні етичні кодекси. Кодекси етики в бізнесі – це зведення моральних принципів, моральних норм і правил поведінки однієї особи або групи осіб, що визначає оцінку їх дій з погляду взаємовідносин з іншими суб'єктами бізнесу, відносин у колективі і в суспільстві на основі дотримання моральних норм і принципів, які вони розділяють.

Вважається, що родоначальниками корпоративних кодексів були японські компанії, які довели регламентування поведінки працівників до абсолюту. Потім кодекси почали широко впроваджуватись в США, особливо після скандалу, який спричинив відставку президента Р. Ніксона. Деякі американські компанії, щоб запевнити громадськість у своїх чеснотах, опублікували свої етичні кодекси. У них, крім загальних положень про етику ринку і бізнесу, було додано етичні норми, які стосувались поведінки її працівників. За цими нормами забороняли хабарі, шахрайство, подарунки, виплати незаконно отриманих грошей, розпалення конфліктів, розкриття секретів компанії, використання інформації, отриманої на довірливих умовах, протиправна поведінка заради інтересів фірми [3, с. 147].

Отже, сучасні етичні засади конкурентної боротьби – це зведення норм поведінки в бізнесі та вимог, які ставить суспільство до стилю роботи, підприємця, його соціального образу та характеру взаємовідносин з довілцями. Дотримання етики позитивно впливає на стан справ на підприємстві та дає змогу збільшити доходність господарюючого суб'єкта у наступних напрямках: запобігти штрафам і витратам на ведення судових справ; зміцнити суспільну довіру підприємства; збільшити замовлення від постачальників, які поважають і підтримують таку політику; привабити і зберегти високопрофесійні кадри.

Література:

1. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування. Київ, 2007. 230 с.
2. Закон України «Про захист економічної конкуренції» № 2210-III від 11.01.2001 зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
3. Герет Т.В., Клонські Є.І. Етика бізнесу. Київ, 2016. 321 с.

СЕКЦІЯ 5. ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Васильніченко В. О.
студентка

*Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Останніми роками в тенденціях розвитку ринку банківських послуг в Україні спостерігаємо сталу тенденцію до збільшення емісії банківськими установами платіжних карток. Проте, розвиток ринку, на жаль, відбувається нерівномірно, що зумовлює необхідність вивчення проблем розвитку ринку платіжних карток в Україні та впровадження шляхів їх подолання, що доводить актуальність та практичне значення дослідження.

Метою дослідження є аналіз та визначення стримуючих факторів розвитку ринку платіжних карток в Україні та обґрунтування шляхів їх подолання.

Було проведено огляд та аналіз літературних джерел, наукових статей та інших матеріалів, використовуючи пошукові, аналітичні, порівняльні методи.

Достатньо розвинутий ринок платіжних карток країни в першу чергу є складовою процесів детінізації, легалізації та оптимізації розрахунків тощо, що є безумовною перевагою для будь-якої держави. В сучасних умовах кількість розрахунків платіжними картками зростає з кожним роком, як і кількість платіжних карт в обігу. Крім того, зростають обсяги наданих послуг, кількість учасників і власників електронних платіжних інструментів, розвиваються інші системи переказу грошей (небанківські системи переказу грошей, електронні гроші, мобільні платежі тощо) [4].

Проте, є фактори, які гальмують процеси розвитку українського ринку платіжних карток, серед яких на першому місці знаходиться проблема високого рівня використання готівкових платежів в економіці

країни. Основними причинами цього є висока частка тіньового сектору в економіці країни та низький рівень довіри до банківської системи та системи електронних платежів зокрема. Населення характеризується консервативними підходами щодо безготівкових розрахунків, звичка до такого способу розрахунків утримувалася роками, що спричинене і недостатністю платіжної інфраструктури, адже придбання та обслуговування платіжного терміналу потребує значних витрат і, крім того, постійного оприлюднення інформації про обороти та сплату відповідних податків. Це все супроводжується низькою обізнаністю клієнтів про всі можливості безготівкових та електронних платежів.

Отже, незважаючи на в цілому стабільний і динамічний розвиток платіжних карток в Україні, виокремимо ряд проблем на платіжному ринку, що створюють перешкоди розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток, що надані в таблиці 1, та основні шляхи їх вирішення.

Таблиця 1

Основні проблеми використання платіжних карток в Україні та шляхи їх вирішення

Проблеми	Шляхи вирішення
1	2
Відставання України від карткових ринків європейських країн	Запровадження новітніх технологій для реалізації державних та корпоративних проектів, їх вивчення державним керівництвом та політичними діячами
Слабка захищеність інформації платіжних карток	Створення нових програмних продуктів завдяки вивченню досвіду іноземних держав
Використання платіжних карток здебільшого з метою зняття готівки, що обумовлено значним переважанням карток, виданих у рамках зарплатних проектів	Проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток
Недосконала нормативно-правова база	Поновлення платіжного законодавства з метою підвищити конкурентоспроможність ринку платіжних систем, зробити його більш гнучким і універсальним, оздоровити ринок та підвищити рівень довіри населення до платіжних систем. Завдяки оновленням та стимулу для якісного та інноваційного розвитку платіжних продуктів, споживачі матимуть доступ до різноманітних і дешевих послуг та будуть впевнені в захищеності своїх прав

Продовження Таблиці 1

1	2
Недостатня платіжна та фінансова грамотність деяких категорій населення, консервативне відношення і менталітет населення, що проявляється у відторгненні різного роду нововведень	Розробити і видати інформаційні листівки з покроковою інструкцією, як саме громадяни можуть застосовувати у повсякденних розрахунках платіжні системи. Організування та проведення рекламно-просвітницької кампанії та проведення роботи з підвищення фінансової грамотності населення. Проведення, розроблення і реалізацію програм підвищення рівня платіжної грамотності населення в рамках роботи районних пенсійних фондів і фондів зайнятості
Недостатній розвиток безготівкових платежів у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж	Зниження комісій до рівня, який дасть можливість банкам і провайдером платіжних послуг надавати торговим організаціям тарифи по еквайрингу, рівні або нижче витрат на отримання та обробку платежів готівкою, що стимулює підприємства торгівлі розвивати безготівкові платежі без підвищення цін на товари та послуги
Обмеженість бонусних програм	Розширення бонусних програм, націлених на інтереси різних цільових аудиторій, виходячи з повсякденних потреб потенційних клієнтів. Для розвитку цих програм у більш дрібних містах необхідна правильна маркетингова політика банків по залученню уваги клієнтів до цих продуктів
Монополізований український ринок міжнародними платіжними системами. Національним агентам складно конкурувати зі світовими гігантами через більш низьку якість послуг, рівень компетенції, менший досвід функціонування в даній сфері та ін.	Стимулювати і підтримувати національні підприємства в питанні створення вітчизняних платіжних систем та відповідних сервісів, розробити низку пільг (податкових або кредитних) для резидентів, які бажають відкрити свій бізнес у даному напрямі

Джерело: побудовано автором за даними [1; 2; 3; 4; 5; 6]

Відзначимо, що приведений вище перелік проблем використання платіжних карток враховує найбільш актуальні з них, проте не є повним і потребує постійного дослідження. Але, в той же час, вирішення даного переліку проблем вже суттєво прискорить розвиток аналізованого ринку для України.

Активне використання безготівкових розрахунків повинно бути обов'язково забезпечене розвитком інфраструктури ринку та підвищенням фінансової грамотності населення. Необхідним також є забезпечення довіри населення, підвищення ефективності карткових технологій за допомогою маркетингу фінансових послуг тощо. Крім того, необхідним є вивчення на державному рівні факторів стримування процесів і впровадження прогресивних технологій для реалізації проектів на державному рівні; сприяння створенню нових програмних продуктів із залученням досвіду інших країн [1].

Реалізація зазначених заходів призведе до формування в Україні ефективної національної платіжної системи високого технологічного рівня, що відповідає інтересам як держави, так і населення і бізнесу. Вона стане основою гармонійного розвитку сфери роздрібних платежів, фінансових технологій, а також значно підвищить рівень конкурентоспроможності та безпеки країни в цій галузі

Таким чином, раціональна організація роботи ринку платіжних карток забезпечить безперебійне функціонування фінансового сектору країни у цілому і прискорить здійснення як національних, так і міжнародних платежів. Саме тому основний фокус уваги уряду України повинен бути спрямований на стійкий розвиток, контроль та регулювання сфери безготівкових розрахунків.

Отже, державна підтримка в напрямку забезпечення розвитку ринку платіжних карток є надзвичайно важливою. Вона допоможе створити необхідні умови для покращення структури грошового обороту за допомогою безготівкових транзакцій через платіжні картки, що в свою чергу скоротить частку готівкових операцій в цілому.

Література:

1. Бондарець О.М., Бондаренко Л.Ф., Водолазська Н.В., Хиль Л.П. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнесінформ*. 2018. № 8. С. 153–157.
2. Джусов О.А., Піляк О.І. Поточний стан, проблеми та перспективи розвитку платіжних систем в Україні. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 190–196.
3. Дубілет О. Перспективи розвитку карткових продуктів. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 10. С. 11–13.
4. Євдокімова М.О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15. С. 106–110.
5. Коць О.О., Гоменюк В.В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 671–678.

6. Остапенко В.М. Моделивання ефективності діяльності банків на ринку платіжних карток. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 606–611.

Калекіна С. С.
студентка

*Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

ЗАГРОЗИ КІБЕРБЕЗПЕЦІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

На даному етапі стрімкого розвитку суспільства вміння вчасно і адекватно реагувати на процеси змін в усіх аспектах розвитку є запорукою досягнення високої економічної ефективності. Інформаційне суспільство та швидке зростання технологічної та економічної обізнаності вимагає введення інноваційних продуктів та послуг. Саме банківський сектор країни в межах ефективно працюючої економіки є центром інноваційних та інтелектуальних процесів та результатів діяльності, що зумовлює актуальність проведення дослідження процесу впровадження банківських інновацій та супутніх у цьому процесі загроз.

Мета роботи полягає в виявленні основних загроз для забезпечення кібербезпеки банку в процесі впровадження банківських інновацій та визначення шляхів їх усунення.

При формуванні матеріалів дослідження використано методи аналізу та синтезу, наукової абстракції – при виокремленні загроз безпеці банківських установ, індукції та дедукції – при визначенні шляхів усунення останніх..

Розвиток економіки України значною мірою залежить від проведення банками активної інноваційної діяльності. Ефективна банківська інноваційна діяльність значною мірою визначає прогрес розвитку реального сектору економіки. Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій, що супроводжується розробкою нових банківських продуктів та послуг, фінансових інструментів та технологій обслуговування, зміною

організаційних структур та бізнес-процесів кредитних організацій, застосуванням інноваційних каналів збуту та методів реклами.

Проте, поряд з розвитком новітніх технологій та методів у банківській сфері, постають нові проблеми та загрози, на які також варто звернути увагу. Зокрема, індивідуалізація електронних послуг знижує контроль за їх здійсненням, що породжує шахрайські дії та сприяє підвищенню ризиків витоку інформації. Крім того, щоденне зростання випадків кібератак актуалізує необхідність захисту інтернет- і мобільних фінансових додатків, платіжних і автоматизованих банківських систем, що може бути наданий з підвищенням рівня інформаційної безпеки в разі залучення нового інвестування з метою мінімізації ризикованості цифрових розрахунків.

Виходячи з цього, актуальним залишається питання залучення інвестицій в системи безпеки, що пояснюється зростанням кіберзагроз для поточної діяльності банківських установ. Доказом масштабного поширення кіберзагроз в Україні є хакерські атаки українських фінансових установ, блокування сайтів Міністерства фінансів і Державної казначейської служби.

Так, у 2013–2017 роках кібератаки в нашій країні були здійснені з використанням APT-атак (Snake, Sofacy/APT28, Uroboros, Black Energy 2 і 3, Eric Turla, Armageddon та інші), характерних саме для України. Наймасштабнішою атакою для України є комп'ютерний вірус Retya-A, що атакував у червні 2017 р. Вірус-шифрувальник проник до низки мереж українських державних і приватних установ, зокрема, сайту Кабміну і ряду міністерств, Пенсійного фонду, КМДА, низки банків, крупних державних і приватних підприємств [2].

Найпоширенішими кіберзагрозами в Україні сьогодні є мережеві атаки рівня, спроби мережевого сканування, спроби WEB-атак, фішинг, DDoS-атаки, поширення шкідливого програмного забезпечення. За даними Ради національної безпеки і оборони у 2020 році в Україні зафіксовано близько 1 мільйона випадків кіберзагроз [1]. За даними пресцентру СБУ, лише за перше півріччя 2020 р. Службою безпеки України було нейтралізовано більше 300 кібератак об'єктів критичної інфраструктури та викрито майже 20 хакерських угруповань [4].

Одним з найгучніших кейсів останнім часом у світі є злом систем американського банку Capital One, як наслідок хакерами було отримано доступ до даних 100 млн. клієнтів та 80 тис. банківських рахунків. Збитки від витоку даних в даному випадку оцінили \$ 150 млн [1].

Гарантування кібербезпеки є одним із головних аспектів безпеки роботи кожної банківської установи, адже неготовність банку захистити свої інформаційні системи від можливих кіберзагроз є реальною загрозою для персональних даних клієнтів як самої банківської установи, так і всієї банківської системи країни. Кібербезпека – це практика захисту банківських систем, мереж та програмного забезпечення від цифрових атак, і вона повинна включати як комплексні процеси безпеки, так і надійні технології. Дієві функції безпеки, вбудовані в технології, будуть підірвані, якщо вони не були включені або налаштовані правильно [5].

Тому кожен банк повинен приділяти захисту своїх клієнтів, а також власної бази велику увагу, застосовувати спеціальні антивірусні та інші програми, новітні технології.

Отже, виокремимо основні загрози кібербезпеці банків при впровадженні банківських інновацій та шляхи їх усунення, що наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Загрози кібербезпеці банківських установ та шляхи їх усунення

Загрози	Шляхи усунення
1	2
«Застарілість» поглядів деяких спеціалістів ІТ-департаментів щодо впровадження сучасних методів захисту інформаційних систем, значні фінансові затрати на залучення вузькоспеціалізованих працівників	Використання послуг ІТoutsourcing для банків з метою якнайшвидшого приведення методів захисту їхніх інформаційних систем у відповідність, що пропонують загальний технічний аудит та перевірку регламентного забезпечення функціонування систем захисту банку
Ринок національних спеціалістів у сфері систем кібербезпеки залишається дуже вузьким, не кожен банк зможе встояти проти атаки вірусу	Використання послуг міжнародних компаній-інтеграторів, що володіють повним спектром необхідного програмного і технічного забезпечення, аналізу недоліків з оцінкою більш вузькоспеціалізованих фахівців
Соціально-психологічні проблеми, оскільки шахраї користуються необізнаністю клієнтів щодо гарантування безпеки своїх банківських рахунків і завдають їм збитків	Посилення кримінальної відповідальності за злочини у сфері інформаційних технологій, адже нинішнє віднесення їх до категорії нетяжких утруднює роботу правоохоронних органів із викривання

1	2
Низький рівень комп'ютерної грамотності персоналу та незнання можливих варіантів кіберзагроз	Постійний контроль персональної техніки співробітників, які працюють у корпоративній мережі з конфіденційною інформацією, постійне навчання персоналу
Недостатня платіжна та фінансова грамотність деяких категорій населення	Використання клієнтами ліцензійного програмного забезпечення – як операційних систем, так і антивірусних програм
Неналежне впровадження міжнародних стандартів ISO, недостатність зовнішньої незалежної оцінки систем безпеки банку	Регулярне проведення інвентаризації та аналіз вразливості систем захисту від кіберзлочинів, аудит ІТ-процесів для точної оцінки стану ІТ-системи, виявлення ризиків та отримання рекомендацій щодо їх усунення
Відсутність розробки єдиного стандарту забезпечення кібербезпеки банківських та інших фінансових та не фінансових установ	Повна взаємодія банківського співтовариства, громадських організацій, ЗМІ, вчених та правоохоронців щодо вироблення спільних рішень у сфері гарантування кібербезпеки

Джерело: побудовано автором за даними [3; 6]

Такими чином, кібербезпека банківських установ повинна забезпечуватися наявністю комплексного, спланованого, поетапного проекту вдосконалення систем захисту, що в свою чергу включає три основні підходи щодо виявлення загроз для функціонування інформаційних систем банку, поданих на рис. 1.

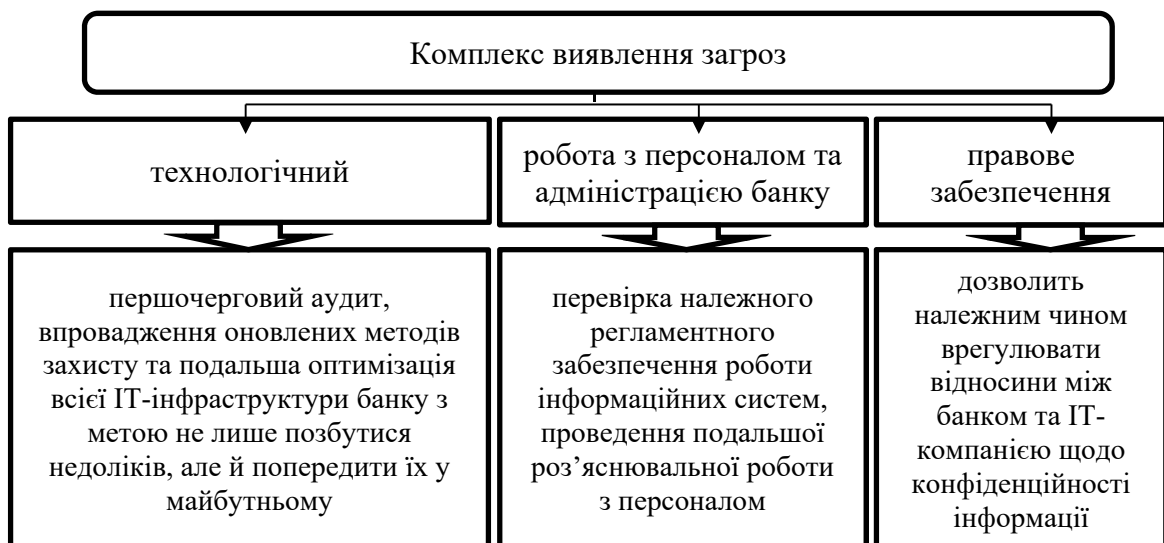

Рис. 1. Комплекс підходів для виявлення загроз функціонування інформаційних систем банку

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Розробка такого комплексного проекту дозволить побудувати довгострокові відносини між банками та вузькоспеціалізованими ІТ-компаніями, що надають послуги у сфері кібербезпеки. Лише постійна робота банків в напрямку запобігання вірусним загрозам допоможе зберегти банки від можливих в майбутньому матеріальних та репутаційних збитків, що спонукає до впровадження заходів щодо відповідності вимогам безпеки та захисту від кібератаки.

Отже, всі кіберзлочини призводять до значних фінансових втрат, витоку важливої інформації, а в кінцевому результаті й до погіршення репутації банків і втрати довіри населення до банківської системи, якої нині так бракує. У підсумку зазначимо, що в сучасних умовах інтенсивного інноваційного й технологічного розвитку важливим є забезпечення кібербезпеки всіх фінансових установ, в тому числі банків.

Література:

1. В Україні у 2020 році зафіксували 1 мільйон кібератак – РНБО. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/> (дата звернення: 10.10.2020).
2. Гончар М., Мартинюк В. Співробітництво Україна – ЄС – НАТО з протидії гібридним загрозам у кіберсфері. Аналітичний документ. Центр глобалістики «Стратегія XXI». Київ, 2019. 27 с.
3. Жердецька Л.В., Городинський Д.І. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 583–588.
4. За півроку на об'єкти критичної інфраструктури України здійснено понад 300 кібератак. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1881682> (дата звернення: 10.10.2020).
5. Зміцнення довіри до банківської справи через надійну кібербезпеку. URL: <https://worldvision.com.ua/> (дата звернення: 10.10.2020).
6. Павловська А., Халімон З. Кібербезпека у банківському секторі: чи допоможе ІТ-outsourcing? *Юридична Газета*. 2018. № 10 (612). С. 10–11.
7. Чайковський Я., Ковальчук Я. Банківські інновації: перспективи та загрози електронних банківських послуг. *Світ фінансів*. 2018. № 4 (57). С. 121–136.

СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Тарасенко К. М.
старший викладач кафедри
готельно-ресторанної справи та товарознавства
Стара А. В.
студентка

*Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

В сучасних світових реаліях на порядку денному нині лише тема одна – Коронавірусна хвороба. Адже вже протягом декількох місяців люди всього світу звикають до умов карантину через поширення коронавірусної інфекції COVID-19. Жодного разу, з часів Другої світової війни країни, в усьому світі не спостерігали закриття шкіл та навчальних закладів в один і той же час і з тієї ж причини. Коли навесні школярів і студентів перевели на дистанційне навчання, багато хто говорив, що світ перейшов на новий рівень і онлайн-освіта на очах стає нормою.

Минуло пів року і освітяни все частіше говорять про необхідність повертатися до загального навчання і онлайн-освіта продемонструвала всі свої недоліки і обмеження.

«Якщо вам подобається майбутнє, в якому студентам просто видають факти, інформацію, а вони її зазубрюють, тоді навчання онлайн цілком підходить. Але це несправжня освіта», – говорить через кілька місяців глобального експерименту професор Оксфордського університету Рой Еллісон [1].

Проте, не зважаючи на думки відомих вчених, Кембриджський університет ще в травні 2020 року оголосив, що наступного року переходить на онлайн навчання. Безумовно, особисте спілкування з науковим керівником допускається, але більшість комунікацій будуть проходити дистанційно.

У той же час, британська дослідниця і автор книги «Сім міфів про освіту» Дейзі Крістодулу наголошує: «Цінність особистого спілкування між учителем і учнем в тому, щоб відразу збагнути, якщо учень щось неправильно зрозумів» [2].

Враховуючи першу спробу навчання он-лайн, виявилось, що навчати дистанційно значно дешевше. Якщо записати лекцію на відео, її можна показувати ще кільком поколінням студентів. Цей факт дуже насторожує вчителів. Досвід часів пандемії може знадобитися в майбутньому. За оцінками експертів, у найближчі роки країна може зіткнутися з нестачею вчителів.

Щодо наших українських реалій, то саме фактична загроза фізичному життю населення спонукали Кабінет міністрів України, органи виконавчої державної влади та органи місцевого самоврядування прийняти радикальні протиепідемічні заходи. Вони, в першу чергу, шляхом соціальної ізоляції регламентували соціальну активність населення і радикально змінили рівень ділової активності, спричинивши уповільнення економічних та соціокультурних процесів.

Фактично система освіти України, в умовах неможливості реалізації усталених освітніх та виховних практик мусила знаходити нові канали реалізації освітньо-виховного процесу. Закономірно, що сучасний рівень розвитку інноваційних технологій, доступність базових цифрових пристроїв сприяє технологічному вирішенню питання налаштування дистанційної освіти та виховання.

Вочевидь зрозуміло, що карантин також кардинально вплинув і на дошкільну освіту. Це безпосередньо пов'язано з тим, що в цьому рівні освіти особливе значення мають такі фактори, як тісний контакт вихователя з дитиною та їх емоційний зв'язок.

Сім'ї з дітьми старшого дошкільного віку опинилися в ситуації, коли сім'я не може забезпечити у повному обсязі готовність дитини до шкільного навчання та її повноцінний розвиток. Зокрема, мова йде про формування загальної готовності – фізичної та психологічної (мотиваційна, емоційно-вольова, інтелектуальна, соціальна).

Власне кажучи, пандемія COVID-19 суттєво вплинула на позашкільну освіту в Україні, яка перейшла на дистанційний режим роботи. Організація позашкільної освіти не виняток. Не зважаючи на те, що формати дистанційного навчання, проведення заходів закладами позашкільної освіти є перспективними і успішними, наявні певні ризики. Так як далеко не всі тренування, заняття, репетиції у

позашкільній освіті можна проводити онлайн з такою ж мірою ефективності.

Пандемія унеможливила офлайн діяльність дитячих організацій, в той час як беззаперечна перевага участі дітей та учнівської молоді у діяльності дитячих організацій полягає саме у безпосередньому спілкуванні, можливості знайти однодумців, спробувати себе у різних ролях, перевірити на практиці отриманих знань. Масові заходи, проекти, зустрічі – основні форми роботи дитячих організацій, які стали неможливими під час самоізоляції. Під загрозою опинилась і така традиційна для дитячих організацій діяльність, як організація та проведення літніх таборів, експедицій, зборів.

Таким чином, пандемія COVID-19 призвела до того, що навчальні заклади в усьому світі змушені терміново вивчати та почати використовувати доступні технологічні інструменти для створення контенту для дистанційного навчання учнів у всіх галузях.

Учителі всього світу отримують нові можливості, навчаються робити щось інакше та з більшою гнучкістю, результатом чого є наявність потенційних переваг у доступі до освіти для студентів.

Отже:

1. Порушення звичного життя, пов'язане з пандемією, може дати вчителям час для переосмислення сфери освіти.

2. Технології прийшли на допомогу та надалі відіграватимуть ключову роль у навчанні майбутніх поколінь.

3. У світі, де знання знаходяться на відстані одного кліку мишки, роль вчителя теж повинна змінюватися.

Література:

1. BBC news Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54039740>
2. Інститут проблем виховання. URL: <https://ipv.org.ua/2020/analitichna-dovidka-vykhovnyu-protses-v-umovakh-pandemii/>

СЕКЦІЯ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Глебова А. О., Єрохіна О. В.
магістри

*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Електронний документообіг наразі є вигідною та економічною альтернативою паперовому документообігу. В розвинутих країнах електронним документообігом активно користуються вже понад десяток років. В нашій країні електронний документообіг набирає популярності лише зараз. В Україні електронний документообіг регламентується трьома законами: «Про електронні довірчі послуги» [1], «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] і «Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [3]. Останній стосується безпосередньо первинних документів. Згідно з цими законами, електронні документи мають таку ж саму юридичну силу, як і аналогічні паперові. Тобто, у разі податкових перевірок, судових слухань, тощо – достатньо надати документи в електронній формі.

Досліджуючи загальні тенденції розвитку та впровадженню документообігу, спочатку необхідно визначити основні поняття, які пов'язані з ним: електронний документообіг, електронний документ, електронний підпис, позначка часу.

Електронний документообіг являє собою сукупність процесів створення, обробки, погодження, надсилання, отримання, а також зберігання електронних документів, що здійснюється у цифровому форматі. Основними елементами електронного документообігу є: електронний документ, кваліфікований електронний підпис, позначка часу.

Електронний документ – це документ, інформація в якому створена та збережена за допомогою електронних даних, що генеруються комп'ютерними засобами. Підписують електронні документи кваліфікованим електронним підписом, що надає йому юридичної сили.

Електронний підпис – це підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа. Кожен підпис має два ключі: секретний – який є лише у власника, ним накладається сам підпис, і відкритий ключ, за допомогою якого можна перевірити справжність накладеного електронного підпису.

Позначка часу фіксує дату та точний час, які присвоюються документіві у момент підписання. При вирішенні судових спорів, вона гарантує його юридичну силу документу.

Перехід з паперового документообігу на електронний завжди починається з рішення керівництва підприємства та впроваджується поступово. Час на перехід залежить від особливостей діяльності підприємства, величини та організації бізнес – процесів. Електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису. Використання електронного підпису дозволяє підтвердити цілісність підписаних електронних документів та ідентифікувати підписувачів.

Кваліфікована електронна позначка часу має презумпцію точності дати та часу, на які вона вказує, та цілісності електронних даних, з якими ці дата та час пов'язані.

Електронний підпис гарантує:

- цілісність документу – ніхто не зможе непомітно відредагувати підписаний документ;
- точну дату та час підписання документу, підтвержену акредитованим центром сертифікації ключів;
- ідентифікацію осіб, які підписали електронний документ.

Документообіг поділяється на внутрішній та зовнішній. Системи внутрішнього документообігу забезпечують рух документів між відділами підприємства. У багатьох компаніях фінансові документи перед тим, як вийти назовні, мають бути погоджені з усіма відповідальними особами, наприклад, представником юридичної служби, головним бухгалтером, фінансовим директором. Завдяки можливості налаштувати ланцюг погодження, цей процес прискорюється в рази. Це значно спрощує переміщення та погодження документів, які часто потребують доопрацювання та внесення певних правок.

На відміну від внутрішнього, зовнішній електронний документообіг забезпечує можливість обмінюватися юридично значущими документами з партнерами та контрагентами. Тобто це рух документів

спрямований назовні. Сучасний сервіс документообігу має забезпечувати можливість інтеграції з обліковою системою користувача, завантаження чи створення документів, підтримку різних форматів електронних документів. При зовнішньому документообігу кожен документ перед відправленням підписується кваліфікованим електронним підписом та шифрується на сертифікат контрагента, що забезпечує йому юридичну силу та захист від перехоплення сторонніми особами.

Дослідження основних завад щодо впровадження електронного документообігу показав, що підприємства, які ще не перейшли на електронний документообіг, серед причин, що їх стримують, найчастіше називають такі:

- контрагенти користуються різним програмним забезпеченням для електронного документообігу;
- не всі бухгалтери хочуть навчатися роботі з новим функціоналом;
- електронний документообіг, мабуть, коштує дорого.

Але, взагалі, для більшості підприємств, впровадження електронного документообігу – це шлях до скорочення витрат, зменшення навантаження на співробітників зайвими процесами.

Література:

1. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19> (дата звернення: 27.10.2020).
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15> (дата звернення: 27.10.2020).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 27.10.2020).

Калініченко Д. О.

магістр

Науковий керівник: **Усатенко О. В.**

доктор економічних наук, професор

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Зовнішньоекономічна діяльність – сукупність організаційних, економічних, промислових і комерційних, операційних та комерційних функцій, орієнтованих на світовий ринок підприємств, з урахуванням обраної зовнішньоекономічної стратегії, форм і методів роботи на зовнішніх ринках [1].

Сьогодні існує безліч праць дослідників, які вивчали зовнішньоекономічну діяльність, серед яких Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В., Пархоменко В.М. [2], які визначали об'єкти обліку і контролю зовнішньоекономічної діяльності, Небильцова В.М., Небильцова О.В., Овдій О.В. [3], які розробляли класифікацію об'єктів зовнішньоекономічної діяльності за правовим режимом, Кузнецова С.О. [4], яка досліджувала тарифні методи регулювання, Науменкова С.В., Міщенко С.В. [5], які досліджували теоретичні аспекти кредитування в міжнародній зовнішньоторговельній практиці та інші.

Згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічну діяльність можна поділити на види, які наведені на рисунку 1. Визначені види зовнішньоекономічної діяльності здійснюються в Україні суб'єкти підприємництва незалежно від форми власності та їхньої організаційно-правової форми.

Зовнішньоекономічна діяльність здійснюється як на державному, так і на рівні окремих підприємств. Після проголошення в 1991 р. незалежності України були здійснені заходи, спрямовані на суттєву лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності в країні, розширення прав підприємств і організацій у цій сфері. У цей період прийняті важливі законодавчі акти, зокрема, Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991), «Про митну справу в Україні» (1991), «Про єдиний митний тариф» (1992), «Про порядок здійснення

розрахунків в іноземній валюті» (1994), «Про операції з давальницькою сировиною» (1995), «Про режим іноземного інвестування» (1996) та ін.

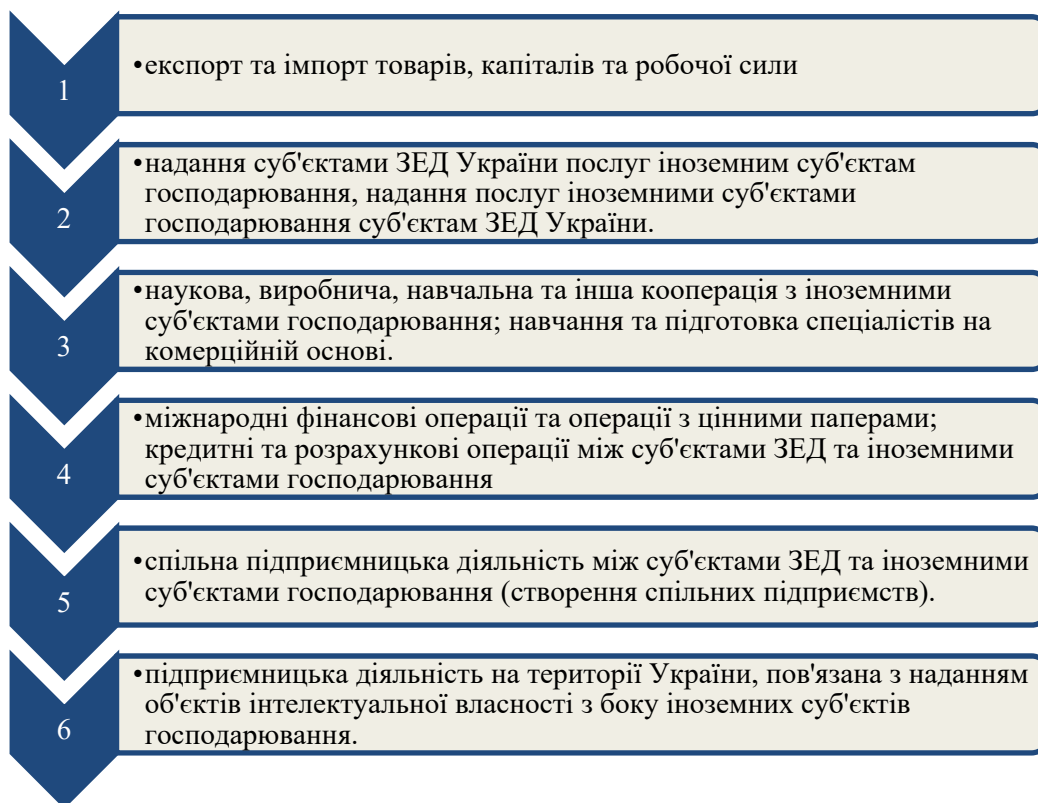

Рис. 1. Види зовнішньоекономічної діяльності

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які зображені на рисунку 2.

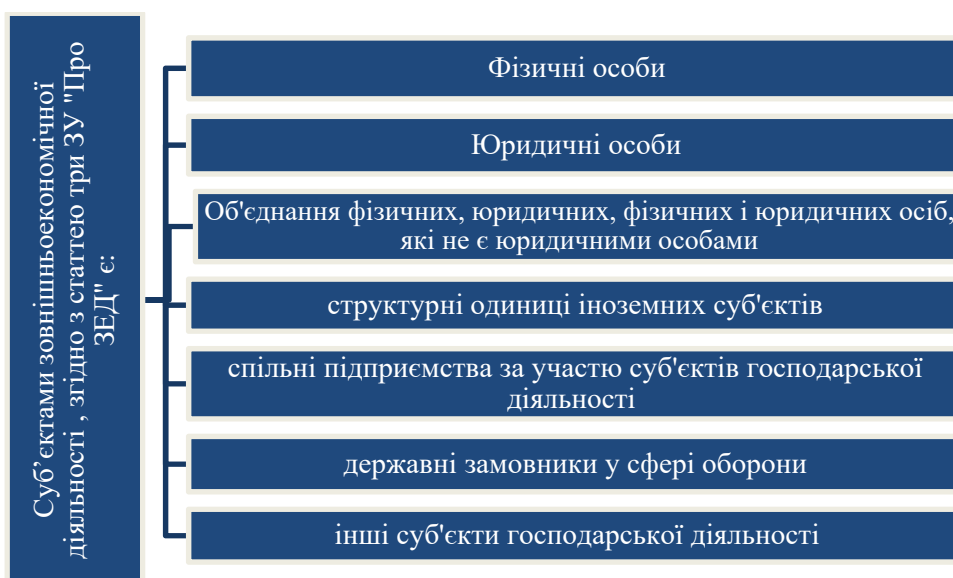

Рис. 2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність – це сфера економічної діяльності, пов’язана з міжнародним виробничим та науково-технічним співробітництвом, експортом та імпортом товарів, обладнання знаходиться на зовнішньому ринку. Основні фактори впливу на розвиток підприємства наведені на рисунку 3.

Рис. 3. Основні фактори впливу на розвиток підприємства

Отже, зовнішньоекономічна відноситься до сфери ринку, заснованої на критеріях підприємницької діяльності, структурному зв’язку з виробництвом та різній правовій та економічній самостійності та юридичній незалежності від галузевої опіки.

Література:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/959-12> (дата звернення: 27.10.2020).
2. Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В., Пархоменко В.М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Житомир : ПП «Рута», 2002. 544 с.
3. Небильцова В.М., Небильцова О.В., Овдій О.В. Облік зовнішньоекономічної діяльності : Навч. посіб. Київ : «Хай-Тек Прес», 2007. 256 с.
4. Облік зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / за заг. ред. С.О. Кузнецова. Харків : Видавництво Іванченко І.С., 2019.
5. Науменкова С., Міщенко С. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 532 с.

Конюшенко Т. Ю.

студентка

Науковий керівник: **Шушакова І. К.**

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри обліку та оподаткування

Київський національний торговельно-економічний університет

Київ, Україна

НОВІТНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ

Система обліку витрат являє собою сукупність прийомів реєстрації, зведення та узагальнення даних в облікових регістрах про витрати, які відносяться на виготовлення продукції та обчислення її собівартості. У будь-якій організації існує свій апарат управління. Його головною метою є розробка такої стратегії, за допомогою якої можна отримати найбільший прибуток, а також знизити різні витрати на виробництво продукції, її зберігання та реалізацію, незалежно від сфери діяльності. Для ефективного управління керівництву організації необхідно володіти всіма даними про процеси, що відбуваються всередині організації. Тому і виникла потреба в управлінському обліку. Сьогодні існує велика кількість систем управлінського обліку, і виникає проблема вибору: дотримуватися вітчизняних систем чи використовувати сучасні системи, які вже достатній час використовуються в розвинених країнах.

Для розв'язання даної проблеми розглянемо сучасні системи управлінського обліку. До них можна віднести 260 систем, але найпопулярнішими з них є: «Таргет-костинг», «ІТ», «Директ-костинг», «Стандарт-костинг» [1].

Використання різних систем управлінського обліку залежить від галузі, якою займається та чи інша організація, від проблем, які можуть виникнути при застосуванні тієї чи іншої системи, а також які переваги й недоліки можуть існувати. При управлінні витратами організації одним з дієвих інструментів є система обліку «Стандарт-костинг». «Стандарт-кост» відноситься до одного з найбільш поширених за кордоном методів управлінського обліку, методів управління виробничими затратами. Дана система обліку витрат зародилася на початку ХХ столітті в Сполучених Штатах Америки. В основі даної системи знаходиться принцип обліку та контролю витрат в межах встановлених норм і нормативів і за відхиленнями від них.

Система «Стандарт-костинг» має такі відмінні риси:

- при виявленні відхилень від стандартів у ході витрачання грошей є бухгалтерські записи на спеціальних рахунках, але не використовується документування;

- відхилення показують лише ті фірми, які застосовують поточні стандарти;

- виділення спеціальних синтетичних рахунків для обліку відхилень – згідно зі статтями калькуляції, за факторами відхилень.

Існують наступні ключові переваги і недоліки системи «Стандарт-кост», що наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки системи «Стандарт-костинг»

Переваги системи	Недоліки системи
система калькуляції відповідно до нормативних витрат дає можливість скоротити обсяг облікової роботи	не дає можливості точно розрахувати собівартість замовленої продукції і окремих видів товару
забезпечує тверду основу в інтересах розкриття значущих відхилень при зіставленні витрат	увага орієнтується на такі показники, як вартість і продуктивність праці
оптимальним критерієм для оцінки фактичних витрат служать нормативні витрати	підприємство не гарантує достатню інформацію для пошуку шляхів удосконалення його діяльності
забезпечує користувачів даними про витрати в ході прогнозу на виробництво і продаж продукції	використовується для витрат, які періодично поновлюються
на базі собівартості однієї одиниці продукції можна визначити ціни	успішне застосування системи залежить від складових компонентів і якісної нормативної бази

Крім системи «Стандарт-костинг», на практиці може бути застосована так само чимало ефективна система обліку «Директ-костинг». Американський економіст Д. Харріс ввів даний метод обліку витрат в 1936 році, і трактував його як облік прямих витрат. В основі цієї системи знаходиться обчислення скороченої собівартості продукції встановлення маржинального доходу. В рамках «Директ-костингу» розраховується точка беззбитковості, досліджуються можливості сегменту ринку і прийняття рішення щодо визначення обсягів продукції [2]. Метод передбачає створення самостійної системи внутрішнього управлінського обліку на середніх і великих, зі складною внутрішньою

структурою, різносерійним або масовим типом виробництва, підприємствах. Доцільніше використовувати даний метод в умовах депресії та інфляції, ніж в умовах підйому економіки, адже при умовах депресії керівник більше контролює змінні витрати, ніж постійні.

У вітчизняній практиці використовується два варіанти системи управлінського обліку, в основі якої лежить метод «директ-костинг» [3].

Одноступеневий «Директ-костинг» передбачає окремий облік фінансової та управлінської бухгалтерії. При цьому при обчисленні собівартості до уваги беруть прямі змінні витрати. Багатоступінчастий «Директ-костинг» пов'язує грошовий і виробничий облік, включаючи розрахунки, пов'язані з непрямими змінними витратами. При застосуванні системи «Директ-костинг» вітчизняні компанії наближаються до світових стандартів, при цьому виявляються додаткові перспективи в підвищенні ефективного управління та обліку:

- вигідне поєднання обсягу продукції й ціни;
- ефективне регулювання ціновою або демпінговою політикою;
- вдосконалений асортимент вироблених товарів;
- переорієнтація виробництва в залежності від змін ринку;
- аналіз резервів постійних витрат при наявній рентабельності виробництва;
- глибоке дослідження роботи організації з використання статистичних методів, наприклад, кореляційного аналізу та ін.

Головна перевага системи «Директ-костинг» як системи калькулювання витрат – її висока ефективність в прийнятті своєчасних рішень. Існує ще одна продуктивна система JT (just – in – time) [3]. Система була впроваджена на заводах Toyota 1962 р. У наш час система «точно-в-строк» набирає обертів у фірмах країнах СНД: велика кількість компаній вже пробує ввести у себе JT (КамАЗ, АвтоВАЗ, БелАз, Белкомунаш і т.д.) Плюси та мінуси застосування системи можна в таблиці 2.

Процес обліку виробничих витрат, регулювання і контроль за витратами спрощується, при використанні системи JT, що своєю чергою покращує якість виробництва, обслуговування і оцінку вартості.

Також, широкої популярності набула система «Таргент-костинг». «Таргет-костинг» в перекладі з англійської означає цінова вартість. Цей спосіб призначений для управління собівартістю продукції. Батьківщиною системи «Таргент-костинг» є Японія. Датою заснування

вважається 1965. Суть системи полягає в тому, що першочергово визначається ціна одиниці продукції (товару, роботи або послуги), яку планує випустити організація, а не собівартість, як при традиційному підході. При цьому, ціна продукції залежить від двох чинників: конкурентоспроможність і прибутковість [4]. Метод «таргет-костингу» застосовується на етапі проектування нового виробу або модернізації продукції, яка досягла за етапами життєвого циклу стадії старіння [5]. Переваги системи: зменшення рівня резервів, збільшується надійність виконання замовлень, зниження ризику морального старіння замовлень, вдосконалення якості виробництва, своєчасна доставка, спокійний ритм роботи, зменшення обсягу документації. Недоліки системи: невисокі запаси й пошкодження обладнання можуть спровокувати зупинку всього виробничого процесу, постачання здійснюється невеликими партіями, потрібне введення величезних змін у виробництво.

Таблиця 2

Переваги та недоліки системи «Директ-костинг»

Переваги застосування системи	Недоліки застосування системи
при утриманні запасів на складі відбувається зниження витрат (працівників складу, складського обладнання, оренда складу і т.д);	на підтримку автотранспорту та облаштування транспортних шляхів виникають великі витрати (високе навантаження на дорогах, наявність пробок);
на момент виконання замовлення скорочується час (при зменшенні кількості партії, часу виробничих простоїв);	наявність високої залежності від одного постачальника (якщо терміни поставки будуть не виконані, то вірогідні виробничі втрати);
постачальники, які знаходяться близько з виробниками, пришвидшують процес постачання матеріалами, деталями і напівфабрикатами (крім того, більше робочих місць, розвиток регіонів);	наявність високої залежності від якості матеріалів при доставці (витрати на вхідний контроль, реклама);
для постачальників застосовується довгострокове планування і швидкий збут товарів;	постійний обмін інформацією.

Отже, зараз існує велика кількість систем управлінського обліку – близько 260, проте проблема вибору залишається: дотримуватися вітчизняних систем чи системи, що застосовуються закордоном. Кожна система має свої переваги на недоліки. Великі корпорації застосовують одну систему, міжнародні фірми – іншу. Компанії обирають для себе

або ж ведення управлінського обліку разом з бухгалтерським або ж окремо. Так, як кожна компанія має свій апарат управління – вони і обирають свою систему контролю витрат.

Література:

1. Воробйов С.В. Сучасні методи обліку витрат / С.В. Воробйов, Е.А. Коровіна // *Фінансовий вісник*. Воронеж : ФГБОУ ВПО Воронежський ГАУ, 2017. – Вип. 2 (26). – С. 49–53.
2. Нападовська Л.В. Базові принципи управлінського обліку. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 1. С. 173–181.
3. Атамас П.Й. Управлінський облік / П.Й. Атамас. – Донецьк-Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 440 с.
4. Басова А.В. Бухгалтерський управлінський облік : Навчальний посібник / А.В. Басова, А.С. Нечаєв та ін. Москва : Инфра, 2017. – 93 с.
5. Дороженко Л.І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду / Л.І. Дороженко // *Держава та регіони*. Серія : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 2. – С. 72–76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_2_15

Москалик О. І.
студент

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Облік кредиторської заборгованості є одним із важливих та дискусійних питань. Правильна організація обліку кредиторської заборгованості забезпечує упорядкування інформації, прозорості то достовірності даних розрахункових операцій на підприємствах. Тому нами сформульовано основні завдання її обліку на основі вивчення спеціальної літератури з обліку [1; 2] (рис. 1).

Підприємства зобов'язані своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. За несвоєчасні розрахунки вони мають сплачувати штрафи і неустойки. Саме тому для усунення фактів виникнення простроченої кредиторської заборгованості, ефективного контролю над своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед поста-

чальниками (підрядниками) К.Т. Коновалова та А.С. Макарова пропонують удосконалити аналітичний облік розрахунків із ними, що полягає у впровадженні в облікову систему певного аналітичного документа, за допомогою якого будуть відображатися всі операції, які пропонується вести в розрізі кожного постачальника чи підрядника. Такий документ матиме назву «Відомості розрахунків із постачальниками (підрядниками)» [3].

Рис. 1. Основні завдання обліку кредиторської заборгованості

Форма запропонованої відомості будується так, щоб відобразити всі операції, які були здійснені підприємством із конкретним постачальником (підрядником) протягом року (отримання товарно-матеріальних цінностей (послуг) за конкретною поставкою; отримання передплати за конкретну поставку; оплата заборгованості за раніше отриману поставку, ін.).

Ведення цієї відомості дасть змогу спеціалісту, що відповідає за правильність та своєчасність розрахунків із постачальниками та підрядниками, щодня правильно планувати платіжний баланс і здійснювати своєчасне погашення кредиторської заборгованості.

Відомість розрахунків із постачальниками (підрядниками) буде містити інформацію про:

- конкретну поставку товарно-матеріальних цінностей (послуг);
- умови продажу товарно-матеріальних цінностей (послуг), а саме форму цивільно-правового договору, згідно з яким здійснюється поставка, його номер та дату укладання;

- передплату за поставку товарно-матеріальних цінностей (послуг);
- фактичну заборгованість за даною поставкою; заборгованість за попередні поставки;
- дату та суму фактичного погашення заборгованості за конкретною поставкою;
- залишок несплаченої та наявності простроченої заборгованості певному постачальнику;
- інші умови щодо розрахунків із постачальниками (підрядниками).

Дана аналітична відомість розрахунків із постачальниками та підрядниками заповнюється на базі таких первинних документів, як: договір купівлі-продажу; платіжне доручення; акт приймання-передачі; накладна чи рахунок-фактура; авансовий звіт. Відповідальність за ведення цієї відомості та прийняття рішень щодо розрахунків із постачальниками та підрядниками слід покласти на заступника головного бухгалтера чи найняти окремого бухгалтера, який буде займатися виключно контролем і оформленням даного документа.

Щоб своєчасно надати первинні документи щодо отримання від постачальників (підрядників) товарно-матеріальних цінностей (послуг), можна розробити допоміжний документ, де буде міститися відповідна інформація, а саме «Журнал надходження товарно-матеріальних цінностей (послуг) від постачальників (підрядників)», який оптимальніше буде вести у хронологічному порядку на кожну дату поставки. Цей документ буде містити інформацію щодо: дати поставки; документу поставки; коду постачальника; суми поставки та умови продажу.

Оформлений відповідним чином журнал бухгалтер-матеріаліст передає для обробки спеціалісту не пізніше наступного дня, коли цей журнал був створений, спеціалісту, який, своєю чергою, заповнює «Відомість розрахунків із постачальниками (підрядниками)». Після обробки журнали за певний календарний період зшиваються та передаються до архіву, де зберігатимуться протягом трьох років.

Введення запропонованих аналітичних документів дасть змогу вдосконалити облік кредиторської заборгованості на підприємстві шляхом забезпечення контролю своєчасності розрахунків за кожною поставкою товарно-матеріальних цінностей, що, своєю чергою, підвищить рівень платіжної дисципліни підприємства [3, с. 183].

Для здійснення повного контролю над кредиторською заборгованістю підприємства необхідно вдосконалити аналітичний облік

заборгованості. В обліку пропонується ввести аналітичні рахунки до субрахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», наведені на рис. 2. Саме за допомогою вищевказаних рахунків відстежуються кредиторська заборгованість, терміни її погашення.

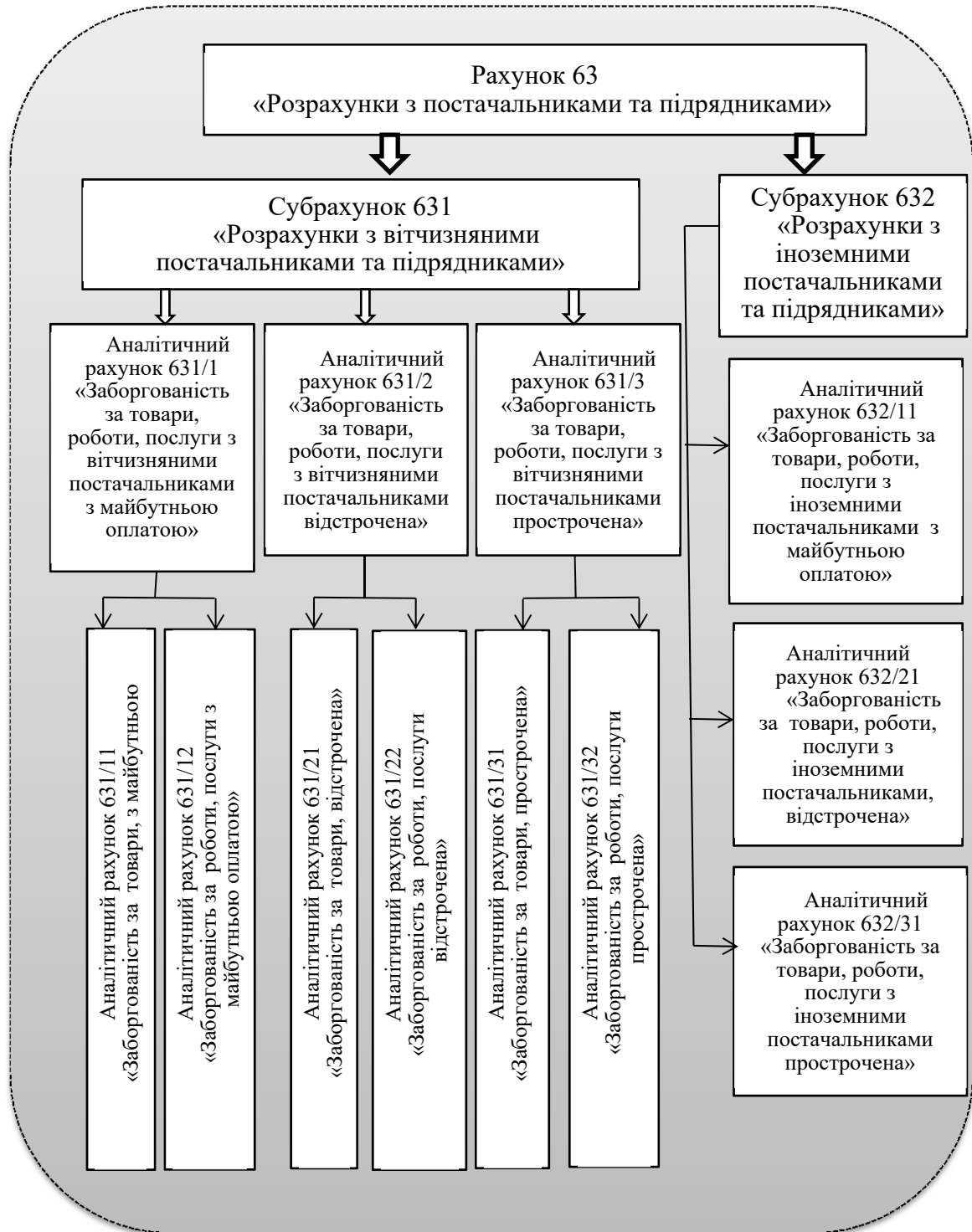

Рис. 2. Аналітичні рахунки для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Важливою ділянкою роботи для бухгалтера є управління кредиторською заборгованістю, яке передбачає:

- обґрунтування можливості виникнення кредиторської заборгованості;

- оптимальне визначення політики надання кредиту для різних груп постачальників і видів продукції;

- обов'язковий контроль розрахунків із кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни;

- своєчасне визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів;

- забезпечення умов продажів, що гарантують надходження грошових коштів;

- прогноз надходжень грошових коштів від кредиторів [4, с. 140].

Якщо будуть дотримуватися всі ці заходи і підприємство буде приділяти належну увагу кредиторській заборгованості за товари, роботи і послуги, а особливо поліпшенню й удосконаленню її обліку, це буде позитивно відображатися на діяльності підприємства у цілому.

Таким чином, запропоноване вдосконалення об'єднає всю інформацію про кредиторську заборгованість, зробить її цілісною і дасть змогу користувачам, зокрема керівнику підприємства, отримати повну інформацію щодо стану заборгованості перед кредиторами за отримані товари та послуги, надані роботи

Література:

1. Гайдаржийська О.М., Попович О.В., Кромбет А.Ю. Теоретичні аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. *Мукачівський державний університет*. 2018. Випуск 18. С. 874–880.
2. Любар О.О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 48–60.
3. Коновалова К.Т., Макарова А.С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 34. С. 181–184.
4. Шахієва І.П. Облік поточних зобов'язань: проблеми та шляхи вирішення. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2018. № 1. С. 138–141.

СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Віскарєва Е. О.

студентка

Науковий керівник: **Глущенко А. С.**

кандидат економічних наук, професор

кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна економічна ситуація в Україні є нестабільною та супроводжується цілою низкою негативних явищ таких, як інтенсивне збільшення кредитних зобов'язань, зростання безробіття, бюджетний дефіцит, інфляція тощо. За допомогою запозичення державою коштів у формі державного кредиту відбувається регулювання грошового обігу, покриття дефіциту бюджету та виконання інших державних функцій.

За роки незалежності нашої країни відбулося достатньо швидке зростання державного боргу, зокрема через необхідність у збільшенні валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці, залежності від імпорту енергоносіїв, потреби технічного переозброєння більшості галузей національної економіки тощо. Наразі до переліку вище наведених проблем приєдналася ще одна, яка потребує залучення значних фінансових ресурсів, – пандемія COVID-19. За півроку вона підірвала економіку країни та суттєво підвищила боргові зобов'язання України. Все це свідчить про необхідність дослідження проблеми зростання державного боргу України та її актуальність.

Проблему державного боргу досліджували такі відомі вчені, як Д. Рікардо, Дж. Кейнс, Д. Бьюкенен, М. Карлберг, Ф. Фрідман та багато інших. Серед вітчизняних дослідників, що розглядали це питання у своїх роботах, можна виділити В. Андрущенка, О. Барановського, Т. Богдан, В. Козюка, І. Лютого, Є. Новицького, О. Плотнікова, Л. Сідельникову тощо.

Державний борг поділяється на зовнішній та внутрішній в залежності від того, хто є кредитором держави: резидент чи нерезидент.

Внутрішній борг може мати певні переваги, оскільки внаслідок його повернення та виплати відсотків за ним фінансовий потенціал держави не зменшується, а при зовнішньому боргу наявний відплив капіталу з держави [1, с. 126–134].

Наявність боргу не може дати конкретної оцінки реального фінансово-економічного стану держави та ефективності її фінансової політики. Оскільки він виступає певним інструментом макроекономічної та фіскальної політики держави, проведемо аналіз його динаміки в Україні за останні п'ять років (2016–2020 рр.).

Таблиця 1

**Динаміка державного боргу та ВВП України за 2016–2020 рр.
(млн. грн.)**

Державний борг та ВВП України 2016-2020 р. (млн. грн.)								
	загальний борг		зовнішній борг		внутрішній борг		ВВП	Держ. борг/ ВВП
на 31.12.16	1929758,7	+22,7%	1240028,7	+18,9%	689730,0	+30,2%	2383182	81,0%
на 31.12.17	2141674,4	+10,9%	1374995,5	+10,9%	766678,9	+11,2%	2982920	71,8%
на 31.12.18	2168 627,1	+1,3%	1397217,8	+1,6%	771409,3	+0,6%	3558706	60,9%
на 31.12.19	1998275,4	-7,8%	1159221,6	-17%	839053,8	+8,8%	3974564	50,3%
на 31.08.20	2338182,2	+17%	1452001,1	+25,3%	886181,1	+5,6%	-	-

Джерело: [2]

Провівши аналіз показників державного боргу України за період 2016–2020 років, з'ясувалося, що до 2019 року темпи приросту загального боргу активно сповільнювалися. У 2019 р. темп приросту цього показника досяг від'ємного значення (-7,8% у порівнянні з

попереднім роком), що свідчить про зменшення боргу України. Також відбулися зміни в частці державного боргу у ВВП країни, якщо у 2016 р. вона становила 81%, то у 2019 р. – 50,3%. На основі даного показника можна сказати, чи є розмір державного боргу економічно безпечним і чи відповідає він загально визнаним світовим критеріям щодо критичності його рівня (не повинен перевищувати 60%). Отже, до 2019 року наведений показник становив понад 60%, тобто боргова безпека України була під постійною загрозою. Однак, у 2019 р. ситуація змінилася, за рахунок значного скорочення зовнішнього боргу (на 17%) та збільшення ВВП (на 11,7%) відношення загального боргу до ВВП мав допустимий розмір і становив 50,3%. Проте у 2020 р. ситуація різко змінилася, Україна була вимушена залучити додаткові фінансові ресурси для врегулювання економіки та впливу на всі негативні явища, з якими вона зіткнулася. Активна боргова політика призвела до збільшення загального боргу на 17%, тому його показник становить більше 2,3 млрд грн.

Аналізуючи негативні тенденції, під впливом яких зараз розвивається економіка країни, можна зробити певні прогнози щодо зміни частки державного боргу у ВВП України за 2020 р. Оскільки за даними Міністерства фінансів щоквартально у 2020 р. відбувається скорочення внутрішнього валового продукту на 3%, а загальний борг вже зріс на 17% у порівнянні з попереднім роком, то його частка у ВВП однозначно збільшиться, а рівень боргової безпеки країни значно знизиться та опиниться під загрозою. Це все може призвести до підвищення відсоткових ставок на ринку державних запозичень, рівень оподаткування суб'єктів господарювання збільшиться, відбудеться вплив сукупних валютних резервів країни, знизиться рівень життя населення тощо.

Отже, на основі вище сказаного можна зробити висновок, що для ефективного управління державним боргом уряду необхідно переглянути стару або розробити нову стратегію економічного та соціального розвитку України на майбутні роки, адже розроблена на 2014–2020 роки стратегія не враховувала те, з чим зіткнулася Україна у 2020 році. Зокрема мова йде про наслідки боротьби з пандемією Covid-19, які гостро відобразилися на стані економіки країни. Правильно розроблена боргова політика за допомогою ефективного використання методів управління державним боргом повинна сприяти стабільному економічному розвитку країни, стимулюванню приросту

ВВП, стримуванню інфляції, залученню необхідних іноземних інвестицій тощо.

Література:

1. Фінанси : навчальний посібник / А.С. Глущенко. – Львів : Магнолія-2006, 2014. – 438 с.
2. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>

Заїчко І. В.

асистент

*Навчально-науковий інститут
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ТРАКТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Основою ефективної фінансової політики є виважена економічна політика, котра впливає з моделі економічного розвитку держави. Фінансова політика – це завжди пошук балансу, оптимального на цей час співвідношення кількох напрямів розвитку національної економіки та вибір найбільш ефективних методів і механізмів їх досягнення. «Фінансова політика повинна бути пов'язана з усіма елементами загальної економічної політики» [1, с. 22]. Сьогодні науковці, які досліджують фінансову політику, намагаються з'ясувати її сутність в усіх аспектах. Узагальнимо підходи до визначення фінансової політики та систематизуємо їх в таблиці 1.

Представники західної економічної школи, не дають чіткого визначення фінансової політики. Так, Іен Маклін й Алістер Макмілан не виділяють її як самостійне поняття. Вивчаючи цю тему, вони розширюють трактування фінансово-бюджетної політики, зауважуючи, що це «оподаткування та витрати, що їх здійснює уряд» та звертають увагу на те, що вона «дає змогу державі збільшувати надходження, щоб забезпечувати суспільні блага, що їх не зміг би забезпечити ринок: поліційну службу, національну оборону й т. ін. [2, с. 727].

Підходи до визначення поняття фінансової політики

Підхід до визначення	Автори	Сутність визначення
у контексті фінансової системи	Маслова С.О., Опалов О.А. [4, с. 26]	Комплекс державних заходів, що забезпечують ефективне функціонування фінансів і фінансової системи.
	Сидор І.П. [5, с. 48]	Сукупність заходів стратегічного і тактичного характеру, які здійснює держава через фінансову систему.
з урахуванням інституційного забезпечення	Даниленко А.І. [6, с. 58].	Сукупність цілеспрямованих державних дій та заходів у частині формування й ефективного використання фінансового потенціалу країни, удосконалення інституційної сфери, яка забезпечує реалізацію цієї політики.
	Радіонов Ю. [7, с. 21]	Стратегічний курс розвитку державних інституцій та органів, які націлені на формування доходів і ефективне використання фінансових ресурсів.
з позицій забезпечення економічного і соціального розвитку	Василик О.Д. [8, с. 57]	Складна сфера діяльності законодавчої і виконавчої влади, яка включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного і соціального розвитку.
	Адаменко І.П. [9, с. 343]	Сукупність динамічних механізмів, які спрямовані на реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку.
з погляду складової економічної політики	Танклевська Н.С. [10, с. 60]	Структуризована і системна категорія, тобто повинна бути пов'язана з усіма елементами загальної економічної політики і раціонально взаємопов'язана по своїх структурних елементах.
	Мисак С.О. [11, с. 5]	Складова частина економічної політики, яка являє собою систему заходів державної влади щодо мобілізації та використання фінансів для досягнення визначених цілей та завдань
з точки зору перерозподільних відносин	Юрій С.І. [12, с. 80]	Сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему, щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства
	Стойко О.Я., Дема Д.І. [13, с. 390]	Сукупність державних заходів у сфері фінансової діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для виконання державою її функцій
	Григорська О.С. [14, с. 54]	Напрямок діяльності держави в сфері формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів фінансових ресурсів, а також управління фінансовими потоками

Джерело: систематизовано автором

Поляк Г.Б. наголошує: «фінансово-бюджетна політика – це сукупність дій і заходів, що проводяться органами влади щодо використання фінансових відносин для виконання ними своїх функцій і управління бюджетною системою та припускає визначення цілей і завдань в галузі фінансів, розробку механізму мобілізації грошових коштів до бюджету, вибір напрямів використання бюджетних коштів, управління фінансами і бюджетною системою, організацію за допомогою фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів [3, с. 102].

Такі визначення тягнуть низку запитань в розумінні суті фінансової політики і потребують уточнень.

На нашу думку, *фінансова політика – це системна категорія, яка являє собою комплекс державних дій і заходів у сфері фінансової діяльності, що спрямовані на фінансове забезпечення стратегії соціально-економічного розвитку* [15, с. 31].

Теоретичний аналіз змісту фінансової політики як способу здійснення і забезпечення ресурсами, регулювання економічних відносин, дозволив нам сформулювати вихідні, методологічні позиції в розкритті сутнісного змісту фінансової політики, яка характеризується багатьма властивостями.

Література:

1. Доброскок С.С. Проблеми та перспективи розвитку фінансової політики України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30-2. С. 57–59.
2. Короткий оксфордський політичний словник / за ред. Іена Макліна і Алістера Макмілана. пер з англ. Київ : Основи, 2006. 345 с.
3. Бюджетная система России : учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. Г.Б. Поляка. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 703 с.
4. Маслова С.О. Фінансовий ринок : навч. посіб. Вид. 3-тє, випр. Київ : Каравела, 2004. 344 с.
5. Сидор І.П. Фінансова політика держави: теоретичні аспекти та практична реалізація в Україні. *Світ фінансів*. 2009. № 4 (21). С. 44–53.
6. Даниленко А.І. Проблеми фінансової політики України й розвиток фінансово-монетарних важелів її реалізації. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 51–58.
7. Радіонов Ю.Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4 (69). С. 20–26.
8. Василик О.Д. Теорія фінансів : підруч. для студ. екон. спец. вищ. закладів освіти. Вид. 4-тє, доп. Київ : НІОС, 2003. 411 с.
9. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Бізнес інформ*. 2014. № 3. С. 341–345.

10. Танклевська Н.С. Удосконалення державної фінансової політики. *Продуктивні сили України*. 2009. № 1. С. 56–61.
11. Мисак С.О. Фінансова політика. Київ, 2002. 139 с.
12. Фінанси : підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.
13. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси : підручн. Київ : Алерта, 2017. 406 с.
14. Григорська О.С. Сутнісна характеристика фінансової політики держави. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2016. № 2 (30). С. 51–54.
15. Заїчко І.В. Бюджетна політика в системі забезпечення фінансової безпеки : дис. ...канд. екон. наук : 08.00.08. Чернігів, 2020. 265 с.

Кульматицька В. В.

студентка

Науковий керівник: **Петрушка О. В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

*Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Аналізуючи стан економіки як нашої держави, так і світової, можна зауважити появу негативних процесів, які впливають на життя та добробут громадян. Зрозуміло, що вплив не є позитивним, а протилежним очікуваному. Це спричинило стрімке погіршення рівня життя населення та соціального розвитку. Саме на сьогоднішній день важливе місце займає вирішення питань щодо розвитку та діяльності соціального страхування, що покладено на функції держави. Система соціального страхування України безумовно потребує вдосконалення та розвитку, оскільки не відповідає вимогам соціально-орієнтованої економіки. На нашу думку, дана проблема є актуальною. Саме це все обумовило вибір теми роботи.

Проблемами та питаннями щодо соціального страхування займалися протягом останніх років багато дослідників, зокрема: М.І. Скрипник, І.М. Серватинська, І.М. Вигівська, О.В. Петрушка, І.Л. Грабчук, А.А. Шеврикуко, О.О. Григоревська, О.Є. Губар, О.Г. Чепець.

Кожна людина стикається з соціальними проблемами та ризиками, незалежно від того, живе вона у високорозвиненій чи економічно менш розвиненій країні. Типові проблеми і ризики – це хвороба, нещасний випадок, безробіття, потреба в догляді за літніми людьми, бідність та інші види соціального становища. Як правило, для вирішення таких проблем потрібна матеріальна і нематеріальна допомога суспільства, а заходи та витрати на соціальне забезпечення направлені на пом'якшення або покриття цих проблем та ризиків.

Соціальне страхування – це фундаментальна основа державної системи соціального захисту населення, що забезпечує можливість матеріального забезпечення і підтримку непрацездатних громадян за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства. Це тлумачення охоплює різні форми суспільного страхування населення від різного роду ризиків, пов'язаних з втратою роботи, працездатності і доходів [1].

Соціальне страхування – програма державного страхування, яка забезпечує захист від різних економічних ризиків, і участь в якій є обов'язковою. Соціальне забезпечення створює основу доходу, опираючись на яку працівники можуть будувати свої плани виходу на пенсію. Чим вищі ваші заробітки, тим більша ваша вигода, тому що виплати на соціальне страхування базуються на заробітку, за який ви сплачуєте податки з фонду оплати праці.

Важливе місце у страхуванні посідає ЄСВ. Саме завдяки введенню єдиного соціального внеску можемо зауважити збільшення надходжень до фондів соціального страхування, а також спрощення взаємодії платників з фондами, зменшення перевірок та форм звітності. Запровадження ЄСВ великою мірою спростило процедуру для роботодавців і підприємців у адмініструванні нарахувань та сплатівнесків на соціальне страхування. Але, не зважаючи на позитивні зміни в системі соціального страхування, виникають і проблеми, які потребують негайної нейтралізації. Недостатня кількість грошових коштів є однією з найбільших проблем у бюджетних, фінансових та, зрештою, страхових сферах, бо саме кошти виступають джерелом фінансування та залучення додаткових ресурсів. Це спричиняє ускладнення у процесі виплати соціальної допомоги в повному обсязі та задоволення потреб суспільства. Цілком погоджуємось із твердженням науковців, що саме: «За роки незалежності українська система соціального страхування в багатьох аспектах була модернізована, проте її можливості і надалі не

відповідають необхідним параметрам для забезпечення гідного соціального захисту громадян» [2].

На жаль, на сьогоднішній день система соціального захисту не відповідає своїм цілям, тоді як виникаючі проблеми не вирішуються, а постійно накопичуються та загострюються. Ефективна та дієва система соціального захисту підтримуватиме як соціальну стабільність, так і соціальну справедливість, а також економічний розвиток. Найважливішою проблемою сьогодення у цій сфері є політичне нерозуміння важливості та необхідності соціального страхування для громадян, а також незавершеність соціальної реформи.

Література:

1. Баранова В.Г. Розвиток елементів страхової системи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 635. URL: https://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2008_635/08 (дата звернення: 05.10.2020).
2. Петрушка О.В., Шулюк Б.С. Проблеми соціального страхування та напрями його модернізації в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 11 (3). С. 59–61. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 05.10.2020).

Луник Х. М.

студентка

Науковий керівник: **Петрушка О. В.**

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Основною причиною появи заходів соціальної допомоги є ризикова природа існування як кожної окремої людини, так і суспільства в цілому. Ризики носять фізіологічний, економічний і соціальний характер, і все це вимагає певних форм захисту, в тому числі і соціальних.

О. Вольська вважає, що чинне законодавство України не регламентує мінімальний перелік соціальних послуг, які б забезпечили найголовніші потреби осіб, що опинилися у скруті, і які б гарантувалися державою за будь-якої економічної ситуації незалежно від території

проживання громадян. Унормування переліку послуг для певної категорії осіб дасть змогу забезпечити надання соціальних послуг тим, хто їх потребує, в необхідному обсязі [1, с. 55].

Невирішеними частинами проблеми на сьогодні залишається розробка науково-методичних підходів до оцінки дієвості системи соціального страхування в Україні як складової соціальної політики та основного компенсаторного механізму соціальних ризиків. Її вирішення дасть можливість запропонувати напрями удосконалення стратегії розвитку системи соціального страхування в Україні.

Формувань категорії «соціальний ризик» безліч. Ще більше трактувань поняття самого ризику. Однак при наявності різних тлумачень поняття «соціальний ризик» в той же час відсутнє його визначення.

Відомий теоретик соціального страхування В.Д. Роїк вважає, що соціальні ризики – це фактори порушення нормального соціального становища людей при пошкодженні здоров'я, втрати працездатності або відсутності попиту на працю (безробіття), що супроводжуються настанням для працездатного населення матеріальної незабезпеченості внаслідок втрати заробітку, несення додаткових витрат, пов'язаних з лікуванням, а для сімей – втратою джерела доходу в разі втрати годувальника [2, с. 44].

Соціальні ризики – це, перш за все, ризики погіршення соціального становища. Походження таких ризиків має різну природу, але їх особливістю є те, що вони існують не тільки в надзвичайних ситуаціях прийняття рішень, але і в звичайних умовах життєдіяльності людини і суспільства.

У міжнародному праві перелік соціальних ризиків, захист від яких необхідно здійснювати на державному рівні, включає хворобу, материнство, інвалідність, старість, смерть годувальника, безробіття, у зв'язку з надзвичайними обставинами, виробнича травма [3].

Страхування належить до числа найбільш часто застосовуваних ризик-інструментів, методу передачі ризику, за яким носій ризику або особа, зацікавлена в захисті носія ризику від наслідку його настання, передає відповідальність з відшкодування можливої шкоди сторонній спеціалізованій організації (страховику) за заздалегідь обумовлену плату. Тобто страхування в системі ризик-менеджменту виконує економічну функцію з передачі матеріальних наслідків ризику з відшкодування можливого збитку.

Крім того, страхування задовольняє потребу в безпеці для суспільства, соціальних груп і окремих індивідуумів. Іншими словами, в системі ризик-менеджменту страхування виконує функцію забезпечення безпеки життєдіяльності.

Одними з основних функцій страхування в системі управління ризиками є попереджувальна і контрольна. Вони проявляються в здійсненні профілактичних, попереджувальних і контрольних заходів, що дозволяють знизити ймовірність реалізації ризику і, як наслідок, зменшити ймовірний масштаб збитку для об'єкта, викликаний настанням несприятливої події.

В даний час страхування все більше пов'язане з виконанням соціальної функції, а саме зі зменшенням або компенсацією несприятливих наслідків ризику для окремого індивідуума для соціальної групи або для всього суспільства в цілому. Цей постулат знаходиться в основі соціального ризик-менеджменту або управління соціальними ризиками, одним з основних інструментів якого є соціальне страхування [4, с. 23–26].

Система соціального страхування має ряд недоліків і потребує вдосконалення, зокрема: удосконалення механізму надання застрахованим особам матеріального забезпечення та соціальних послуг; удосконалення політики диференційованих страхових тарифів; забезпечення системи економічного стимулювання роботодавців у здійсненні заходів профілактики виробничих ризиків.

Література:

1. Вольська О. Підвищення рівня соціального захисту та підтримки населення України. *Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. 2013. Вип. 1 (53). С. 54–57.
2. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення дис. ... д-ра екон. наук: 08.04.01; Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. Київ, 2002. 491 с.
3. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Редакція від 11.08.2013 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр> (дата звернення: 20.10.2020).
4. Laun T. The Role of Social Insurance Programs in Accounting for Cross-Country Differences in Retirement Behavior. UCFS, Department of Economics. Uppsala University. 2013. 35 p.

Sydorchuk A. A.
Associate Professor, Department of Finance named by S. Yuriy
Western Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

STATE PENSION INSURANCE IN UKRAINE: PRACTICE FUNCTIONING OF

Today, payments under the state pension insurance are the main source of income for a third of the population of Ukraine. Therefore, the socio-economic development of our country directly depends on the effectiveness of the state pension insurance. The impact of state pension insurance is largely determined by the amount of resources allocated to pension benefits.

The main factor influencing the change in PFC income and expenditure is demographic, namely the aging of the population and the reduction of the working population. The number of economically active population (aged 15 to 70) in 2019 was 17.3 million people, and the unemployment rate among them – 8.6% [1]. Thus, the employed population among economically active persons was 15.8 million. The number of retirees as of 2019 was 11.3 million people. Accordingly, one employee has a little more than one pensioner.

In Ukraine, it was decided to use foreign experience to solve the problem of increasing the liabilities of the pension system. Today, the retirement age in Ukraine for men and women is 60 and 59.6 years, respectively. Starting from January 1, 2028, the pension will be granted regardless of age, and from the insurance period, which should be 35 years. Another measure to improve the pension system is the introduction of a funded pension system, which will be operational from 2023.

The next factor influencing the efficiency of the pension system is the change in the amount of USF (united social fee) revenues. From January 1, 2015, employers are required to pay the amount of USF not less than the minimum (the amount of which is calculated based on the minimum wage), regardless of the amount of accrued wages. In our opinion, setting the maximum threshold for paying USF is not effective enough, because a certain category of people with a high salary pays the maximum amount of USF, which can be several times lower if the basic rate is applied when taxing this income.

Preventing the shadowing of the economy, in particular wages is one of the most important tasks for the state, as achieving this goal will not only provide additional income from social security contributions and personal income tax, but will also significantly decriminalize society and be a real indicator of the effectiveness of the struggle. Not only with the shadowing of citizens' incomes, but also with corruption. In Ukraine, 35% of the salary is in the shadows, if taxes and pension contributions are not paid from it.

In addition, the modern pension system has two main problems: low pensions, which makes it impossible to ensure a decent standard of living for people who have lost their ability to work, and unsatisfactory financial condition of the Pension Fund of Ukraine [2, p. 70].

Analyzing the number of retirees by pension, we observe that in 2015–2016, 90% of retirees received a pension of up to UAH 3,000, which in fact was almost equal to the actual subsistence level, which was in force at that time. (UAH 3,127). In the following years, the situation worsened, although the number of people receiving a pension increased from UAH 3,001 to UAH 10,000, we see that more than 70% of pensioners live below the poverty line – their pension is lower than the actual subsistence level [3]. Thus, in 2019, 70% of retirees received a pension of up to UAH 3,000, which is much lower than the actual subsistence level (UAH 4,335) – in fact, retirees are forced to “survive” on their pension.

Given that Ukraine is one of the fastest aging countries in the world, and as a result, the number of retirees is growing rapidly, the lack of radical changes in the near future may lead to the collapse of the domestic pension system. Therefore, in addition to raising the retirement age, increasing pension benefits requires a number of changes that will guarantee citizen's adequate living conditions after retirement, provide reliable protection of disabled people from poverty and promote stable economic development.

References:

1. Unemployment index. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2020/> (accessed 28 October 2020).
2. Zavora T.M. Priorities of social security policy to improve the state of pensions in Ukraine. *The young scientist*. 2016. No. 4, pp. 67–72.
3. Analysis of the activities of the Pension Fund of Ukraine in 2015–2018. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2019-05-16.pfu-2015-2018.pdf> (accessed 21 October 2020).

Юдіна С. В.

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та обліку

*Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.

Поняття економічної безпеки визначено не тільки, як певний процес керований ззовні, а й як спроможність протистояння загрозам, які мають переважно зовнішній характер по відношенню до суб'єкту забезпечення безпеки, до забезпечення стійкого розвитку країни в умовах взаємодії з іншими економіками.

Процеси глобалізації та становлення постіндустріального суспільства проявляються в реформуванні статусу окремої держави, ліквідації бар'єрів в міжнародній торгівлі та більш тісній інтеграції національних економік, формуванні єдиного економічного простору та якісно нової системи поділу праці та все більше загострюють питання захисту національних економічних інтересів, який повинен бути забезпечений раціональними засобами, які є адекватними загрозам та викликам сучасного етапу розвитку.

Тому економічну безпеку держави необхідно досліджувати у двох аспектах: теоретичному (дослідження системи економічної безпеки та її складових) та практичному (дослідження системи та механізмів забезпечення економічної безпеки).

Проблема забезпечення безпеки, як правило, стосується кожного індивіда та соціально-економічної системи, оскільки реалізація своїх особистих, колективних, національних інтересів лежить в основі розвитку та процвітання суспільних формацій.

Між різними рівнями забезпечення економічної безпеки існують взаємозв'язки. Зокрема, є певний зв'язок між інтересами країни, держави, регіонами, господарюючими суб'єктами і індивідами, що зумовлює вироблення та проведення відповідної державної політики у сфері узгодження цих інтересів в рамках збереження цілісності держави і забезпечення необхідного рівня економічної розвитку.

Економічна безпека держави є досить широким поняттям, оскільки охоплює не тільки увесь спектр виробничих відносин, які виникають

між членами суспільства, взагалі можливість держави існувати та виконувати свої функції, а й можливість задовольняти соціальні потреби як окремих індивідів, так і соціально-економічних груп.

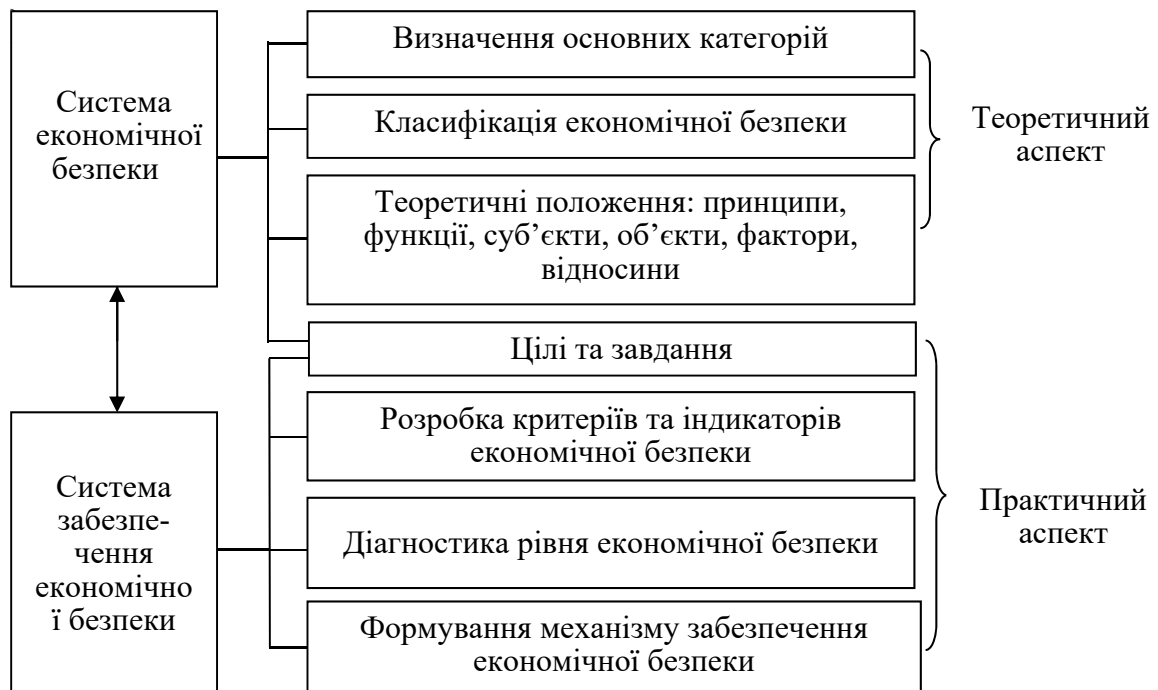

Рис. 1. Теоретичні та практичні аспекти дослідження економічної безпеки

Економічні відносини та інтереси охоплюють суспільні структури як горизонтально, так і вертикально, тому й економічна безпека може розглядатися відповідно. Виокремлення окремих рівнів та видів економічної безпеки дає змогу розширити інформацію про економічну безпеку та можливості її забезпечення.

Важливе місце в системі економічної безпеки займають суб'єкти безпеки, які одночасно виступають і об'єктами забезпечення економічної безпеки. Пооб'єктно-суб'єктна структура економічної безпеки може бути представлена різними рівнями економічних відносин:

- економічний рівень домогосподарства – економічні інтереси індивідуума;
- мікроекономічний рівень економіки – господарюючі суб'єкти ринку;
- регіональний і галузевий рівень економіки – суб'єкти і галузі національної економіки;
- макроекономічний рівень – економіка країни в цілому.

Для створення дієвої системи забезпечення економічної безпеки необхідно проаналізувати існуючі в світі системи і моделі забезпечення безпеки, та врахувати їх позитивні моменти та недоліки. До найбільш відомих систем забезпечення економічної безпеки можна віднести: американську; японську; китайську; російську.

Світовий досвід розв'язання проблем економічної безпеки свідчить про необхідність удосконалення концептуального забезпечення економічної безпеки у зовнішньоекономічній сфері України, використання позитивних ознак глобалізації для цілей суспільного розвитку держави та пріоритетності забезпечення національних економічних інтересів при формуванні зовнішньої та внутрішньої політики.

Реалізація такої моделі економічної безпеки передбачає раціональне використання інноваційних технологій господарювання, що можуть забезпечити максимальну результативність в мінімальні терміни.

Література:

1. Амоша О.І. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення [Текст] / О.І. Амоша, О.Ф. Новікова, Р.В. Покотиленко та ін. // Фундаментальні орієнтири науки (гуманітарний та соціально-економічний напрями): Збірник статей за матеріалами проектів Державного фонду фундаментальних досліджень. – 2005. – С. 340–354.

Яворівська С. В.

студентка

Науковий керівник: **Петрушка О. В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія

*Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Медичне страхування – це вид особистого страхування, який надається на випадок погіршеного стану здоров'я, забезпечує медичною допомогою за рахунок накопичених коштів та надає кошти для

профілактичних медичних заходів в разі настання страхового випадку [1].

Формування та розвиток системи медичного страхування в ринкових умовах досліджували у свої працях багато відомих вчених. Серед них такі, як: Н.Б. Бідник [2], О.І. Білик [3], Т.А. Говорушко [4], О.О. Ільчук [2], С.А. Качмарчик [3], В.М. Стецюк [4], С.В. Онишко [5], Ю.В. Шевчук [5] та інші.

Сьогодні медичне страхування є альтернативним варіантом бюджетному фінансуванню, бо зараз воно не гарантує, що громадянам буде виплачено безкоштовну медичну допомогу. Розвиток медичного страхування є необхідним для громадян, щоб забезпечити надходження коштів у галузі охорони здоров'я [6, с. 117–134].

Добровільне медичне страхування (ДМС) є хорошою мотивацією для працівників [7], але, на жаль, більшість українців, близько 90%, все ще не є застрахованими в цьому плані. Отже, це означає, що завдяки більшості потенційним користувачам страхових послуг, подальші перспективи розвитку в системі медичного страхування в Україні будуть більш ширшими.

Добровільне медичне страхування – це різновид особистого страхування. Відповідно до умов договору та правил страхування [8, с. 395], якщо стан здоров'я є незадовільним, то застрахованим особам сплачують у повному обсязі або часткову виплату коштів за надання медичної допомоги та медико-профілактичних послуг.

Мета цього страхування полягає у тому, щоб забезпечити право на медичну допомогу на основі страхових фондів. Добровільне страхування є особистим страхуванням, здійснюється на комерційній основі та є важливим доповненням до бюджетних коштів або загальнообов'язкового медичного страхування. ДМС полягає у тому, щокількість медичних послуг залежить від страхових внесків і може задовольнити індивідуальні особисті потреби [9, с. 195].

Добровільне медичне страхування надається страховими компаніями за такими видами допомоги: невідкладна, стаціонарна, стоматологічна та амбулаторна допомоги.

Перевагами добровільного медичного страхування є:

- можливість отримати медичне лікування в комфортних умовах;
- можливість зменшити медичні витрати;

– наявність незалежного експертного контролю за термінами, якістю та кількістю медичних послуг, що надаються представниками страховика [9, с. 198].

А недоліками ДМС можна вважати:

- ненадійність страхових компаній;
- страховики не хочуть мати справи з медичною галуззю;
- страхові компанії та страхувальники часто не дотримуються страхових стандартів;
- відсутній ефективний контроль за якісними послугами, що надаються медичними установами.

Також в якійсь мірі до недоліків можна віднести питання ціни. Адже лише малий відсотоклюдей може дозволити собі таке страхування, яке пов'язане з їхнім здоров'ям. Однак зараз на ринок вийшло багато нових страхових компаній, томуце дозволить забезпечити стандартні страхові програми, посилити конкуренцію на ринку між іншими страховими компаніями, які пропонують медичне страхування та знизити ціни, що в свою чергу зробить страхові продукти більш доступними і це означає, що більшість громадян України зможуть дозволити собі таке страхування.

Механізм медичного страхування знаходиться на стадії розвитку і потребує змін для отримання найбільш ефективних результатів. Для подальшого розвитку медичного страхування потрібно об'єктивно проінформувати всіх його учасників про основні вимоги та ризики, які можуть настати у процесі їх діяльності, також розробити механізм збору коштів на процес медичного страхування та відкоригувати деякі положення в податковому законодавстві.

Література:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення: 12.10.2020).
2. Бідник Н.Б. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 1025–1029.
3. Білик О.І. Переваги та недоліки введення обов'язкової форми медичного страхування в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 767. С. 270–276.
4. Говорушко Т.А. Страхування: навч. пос. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк. Львів : Видавництво «Магнолія 2006», 2014. С. 328.

5. Онишко С.В. Проблеми фінансування і перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 158–162.
6. Говорушко Т.А. Страхіві послуги: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.
7. Хмельницький С.І. Медична реформа в Україні. URL: http://hospital_sem@mail.ru (дата звернення: 13.10.2020).
8. Чкан І.О. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 19. С. 395–397.
9. Манжосова О.В. Окремі аспекти добровільного медичного страхування в Україні. *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (1). С. 195–199.

СЕКЦІЯ 9. ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Нікіфоров П. О.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів і кредиту

Нікорич А. Г.

студент

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В ДИСКУРСІ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Вітчизняна наука та практика свідчать, що значні обсяги приховування доходів суб'єктами економіки (за оцінками зарубіжних фахівців та вітчизняних експертів, у т.ч. інституціональних – від 30% до 50% річного ВВП країни) означають, що сьогодні вітчизняний уряд не є привабливим активом для інвестування. Перманентна політична криза і тривалий економічний спад формують суттєво нестабільне інституційне середовище фіскальних відносин, тобто низьку ефективність та недієвість наявних фіскальних інститутів, які покликані протидіяти як податковим правопорушенням, так і, відповідно, порушенням у сфері бюджетного процесу. А це дає можливість окремим економічним суб'єктам вільно функціонувати в тіньовому секторі економіки.

Трансформація інституційного механізму управління публічними фінансами в Україні повинна бути спрямована на середньо- та довгострокове бюджетне планування, більшу транспарентність та ефективність використання бюджетних коштів, незалежність фіскальних органів, більш ліберальний податковий режим для бізнесу. Досягнення цих цілей в комплексі буде стимулювати економічних агентів виходити з тіні та сплачувати податки [1].

Водночас в процесі реалізації деякі з цих цілей важко поєднати. Наприклад, лібералізація оподаткування (зниження податкового тягаря) – це втрати доходів бюджету, проблеми його збалансованості, сьогодні необхідно оздоровлення економіки через суттєве стимулювання реального виробництва, а тому уряд повинен робити вибір у фіскальній політиці на користь її економічної, а не соціальної

спрямованості. А для забезпечення стійкості публічних фінансів в Україні сьогодні виступає фіскальна консолідація, центральним елементом якої є встановлення фіскальних правил, які реально обмежують не просто дискреційні повноваження політиків, а в цілому той нестримний популізм («любов до народу»), який так значно притаманний політичній системі України.

Наука публічних фінансів та фіскальна політика відносять до фіскальних правил наступні чотири їх категорії:

1) правила державного боргу – кількісні обмеження для держборгу по відношенню до ВВП;

2) правила балансування бюджету – коли таргетуються доходи і видатки бюджету та бюджетний дефіцит, джерела його покриття та напрямки його використання;

3) правила державних видатків – обмежують загальні витрати бюджету, або витрати окремого спрямування;

4) правила бюджетних доходів – регулюють режим фіскального навантаження на економіку (рівень оподаткування) [2].

В багатьох країнах застосовують комбінації з декількох фіскальних правил водночас. Вони формально інституціоналізуються та фіксуються в законодавстві – Конституції, Бюджетному кодексі, законах, постановках тощо. Для України суттєво важливим в контексті запровадження дієвих фіскальних правил є встановлення відповідальності за їх порушення, причому бажано у формі окремого закону. На наш погляд, це буде одним з суттєвих чинників детінізації економіки [3].

Вітчизняна наука переважно наголошує, що податкове навантаження має в Україні менший вплив на тіньову економіку, ніж процес адміністрування податків та репутація державних податкових органів. Проте, всім зрозуміло також, що чим нижчим є рівень оподаткування для суб'єкта, тим меншою є вірогідність його діяльності в тіньовому секторі. Висновки з досліджень Світового банку свідчать що найбільш суттєвими чинниками тіньової економіки в країнах східної Європи є високі ставки прибуткових податків, зокрема соціальних платежів, при цьому експерти СБ наголошують, що серед основних заходів детінізації повинно бути зниження податкового навантаження на доходи бідних верств населення [3].

Для України це особливо актуально з двох причин. По-перше, в Україні від внесків на соціальне страхування звільнені робітники, а роботодавцям знизили ставку ЄСВ, хоча у світі такі платежі

розподіляються між роботодавцем і робітником. По-друге, саме із зростанням МЗП податковий тягар на низькі доходи значно зріс, і незважаючи на зниження ставки ЄСВ, такий тягар залишається досить високим для роботодавця. Така ситуація продовжує залишатись основним чинником тіньової зайнятості. Вихід з такої ситуації, який обговорюється науковцями і практиками – часткова лібералізація ЄСВ для роботодавців за рахунок зниження ставки ПДФО для робітників. Це дасть певний позитивний ефект для детінізації економіки, проте призведе до фінансових втрат бюджету. Завдання уряду (і в певній мірі – парламенту) полягає в пошуку джерел покриття відповідних втрат бюджету.

Література:

1. Коркоц О.М. Модель прогнозування впливу тіньової економіки на економічну безпеку регіону. *Вісник ЧДТУ*. 2017. № 3. С. 106–111.
2. Крупей О.М. Інструменти фіскальної консолідації. *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. № 10. С. 80–84.
3. Пірникоза П. Роль фіскального інституційного середовища у детінізації економіки. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 1 (54). С. 22–34.

СЕКЦІЯ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Костін Ю. Д.

доктор економічних наук, професор,
науковий керівник навчально-наукової лабораторії
«Моделювання економічних процесів в інфраструктурних галузях»

Костін Д. Ю.

кандидат економічних наук, інженер навчально-наукової лабораторії
«Моделювання економічних процесів в інфраструктурних галузях»

*Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ У СТВОРЕННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВА

Кібернетика – наука про управління, в тому числі і економічними процесами. А сучасну епоху можна назвати епохою поступової трансформації радянської економіки до нової, рушійною силою якої є наукові знання, людські ресурси і накопичені інформаційні ресурси. Дана трансформація відбувається в умовах інформаційно-технологічної революції ІТП, рушійною силою якої в свою чергу є інфокомунікаційні технології ІКТ. Ці технології – потужний інструмент розробки сучасних способів ведення бізнесу, що дають якісно інші результати на рівні підприємств і економіки в цілому.

Це не означає, що всі підприємства повинні безоглядно впроваджувати в своє повсякденне життя ІКТ, і той, хто витратить на них більше грошей, досягне успіху. Можна знайти безліч прикладів, коли витрати на ІКТ не давали бажаних результатів, більш того, ставали для підприємств чистими втратами і навіть приводили до втрати бізнесу. Наприклад, згідно з закордонними статистичними даними [1], з 8380 проектів створення інформаційних систем підприємств тільки 16% загального числа проектів виявилися виконаними у строк, за якими перевитрата коштів склала 189% запланованого бюджету, а 30% проектів взагалі було реалізовано. Для білоруських підприємств подібної статистики не ведеться, рівень використання ІКТ значно

відстає від західних країн: тільки у 10% підприємств у 2002 р. існували ІС для всього підприємства, причому основна увага приділялася автоматизації бухгалтерських операцій і внутрішнього обліку (70–90 %) [2].

За даними Міністерства інформації, на українських підприємствах рівень використання інформаційних систем не перевищує одного відсотка.

На даний час, з огляду на сорокарічний досвід інформатизації, можлива побудова моделі інформатизації українських підприємств, враховуючи існуючий досвід розвинених країн. Подібна модель повинна пояснювати процеси, що відбуваються в області інформатизації, а при використанні на конкретному підприємстві уникати грубих прорахунків в питаннях створення ІС. Модель інформатизації повинна враховувати сформовані підходи в цій сфері діяльності в нашій країні, так як без них важко пояснити реальний стан справ.

Саме малі підприємства на початку 90-х років породили реальний попит на бухгалтерські програми, які дозволяли їм економити гроші на виконання управлінських функцій і використовувати ці гроші на зарплату співробітників, чого не можна було зробити раніше. У ці роки, перш за все в країнах СНД, було створено ті ІС, які після еволюційного розвитку домінують на ринку інформатизації (ІС: Підприємство, Галактика, Парус).

Природно, виникає питання: чому розвинені країни на десятиліття пішли вперед в плані інформатизації? Відповідь, на наш погляд, наступна – тому що економіка цих країн сформувала відповідні потреби, під впливом яких відбувався інтенсивний розвиток інформатизації підприємств.

Отже, основні положення моделі інформатизації підприємства. Інформатизація підприємства являє собою технологічний прогрес в управлінських технологіях на базі ІКТ. Технологічний прогрес базується на можливостях комп'ютерів швидше обробляти інформацію, ніж людина, зберігати в пам'яті практично не обмежені обсяги інформації, генерувати необхідні знання для реалізації конкретних управлінських технологій.

Інший компонент моделі пов'язаний з інформатизацією підприємств в різних галузях. Одні галузі, як, наприклад банківська справа, є лідерами із застосування ІКТ, інші, наприклад сільське господарство,

істотно відстають, що визначається специфікою конкретної галузі та відповідними управлінськими процесами.

Досягнутий максимальний рівень інформатизації підприємств в галузі є деяким природним обмежувачем при інформатизації будь-якого іншого підприємства в галузі. Цей висновок випливає з неможливості вдосконалення на діючому підприємстві всіх аспектів його діяльності в стислі терміни, що не виключає досягнення проривів в конкретних аспектах діяльності.

Третім фактором, що визначає інформатизацію підприємства, є людський капітал. Реалізація знань і умінь при організації бізнес-процесів підприємства, мотивація до їх вдосконалення, застосування адекватних методик управління, комп'ютерна освіта для застосування відповідної ІС – ось ті якості, які визначають інформатизацію конкретного підприємства.

Потреби в інформатизації в першу чергу визначаються результатом конкуренції в основній сфері діяльності підприємства. Без конкуренції немає реальної інформатизації, тобто такої інформатизації, без якої підприємство втрачає позиції на ринку або припиняє своє існування.

Додатково необхідно зазначити певну залежність кожного наступного фактора моделі від попереднього. Кожен вищий фактор в моделі визначає певний діапазон варіації кожного наступного. Дійсно, зафіксуємо деякий момент часу в нашій еволюційній моделі інформатизації. Відповідно отримаємо, що існуючі методики управління і рівень конкуренції визначили деякий рівень інформатизації, який реалізований одним з можливих типів ІС.

Розглянемо проблеми інформатизації українських підприємств на основі запропонованої моделі. В умовах становлення ринкової економіки в Україні (зазвичай говорять про перехідну економіку) у підприємств відсутній попит на ІС з метою забезпечення конкурентоспроможності, що є основним стимулом інформатизації в розвинених країнах. Тому потреби українських підприємств сходу України (ПАТ «Машинобудування завод «Світло шахтаря», ВАТ«ХТЕЦ-5», корпорація «ХСМ», ВАТ«Турбоатом», АК «Харків-обленерго», ВАТ «Завод Південкабель», ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД», ВАТ «Харківська бісквітна фабрика») в області інформатизації пов'язані з автоматизацією розрахунків, з необхідністю формалізації існуючих бізнес-процесів, зі зберіганням

великих обсягів інформації, забезпеченням комунікацій для передачі документів в електронному вигляді.

На діючих підприємствах необхідно фактично вирішити зворотну задачу корпоративності інформаційних систем (КІС) – налаштувати КІС на діючі бізнес-процеси, що є нездійсненим завданням внаслідок відсутності потреб у відповідних методиках управління і способах організації бізнес-процесів. Дане положення справ підтверджується російським досвідом інформатизації, згідно з яким 70% часу і ресурсів проекту створення КІС йдуть на оптимізацію існуючих бізнес-процесів і управлінських процесів. Крім того, більшість підприємств не володіє розвиненою телекомунікаційною інфраструктурою, тому потрібні значні кошти на ці цілі, на навчання співробітників навичкам роботи з ІКТ, на подальший супровід даних ІКТ, що призводить до істотного збільшення вартості проекту створення КІС.

З точки зору запропонованої моделі ці проблеми пояснюються недостатніми зрілістю бізнес-процесів і комп'ютерною підготовкою співробітників для реалізації проекту КІС. Дана ситуація в Україні ускладнюється відсутністю розвинених ринкових відносин, необхідністю реалізації конкретних бізнес-стратегій в умовах високого рівня монополізації економіки.

На основі запропонованої моделі інформатизації можна зробити висновок, що вибір ІС відповідно до потреб підприємства та наявність відповідної комп'ютерної підготовки співробітників – це як мінімум 50% гарантії успішної реалізації проекту впровадження ІС. Інші 50% пов'язані з особливостями конкретної реалізації проекту на підприємстві: кваліфікація і мотивація виконавців проекту, правильно складений графік робіт і бюджет, керівництво проектом одним з керівників підприємства.

Невдачі ІТ-проектів в розвинених країнах пов'язані в основному саме з проблемами управління проектами, з огляду на більш високий рівень інформатизації підприємств, який розвивався під впливом конкурентної економіки в останні десятиліття. Тим більше що сильною стороною західної виробничої культури завжди була здатність перетворювати нові технічні можливості в економічні реалії.

Літэратура:

1. Карминский А.М. Информатизация бизнеса / А.М. Карминский. – Москва : Финансы и статистика, 2004.
2. Гулин В.Н. Информационный менеджмент предприятия / В.Н. Гулин, А.П. Василец. – Москва : БГЭУ, 2007.
3. Авдокушин Е.Ф. Некоторые особенности функционирования предпринимательской модели «новой экономики» / Е.Ф. Авдокушин. – Белорус. экон. журн., 2006. – № 4.

СЕКЦІЯ 11. МАРКЕТИНГ

Погорелова В. М.

викладач спеціальних дисциплін

Заєць Л. Б.

викладач спеціальних дисциплін

*Прилуцький агротехнічний коледж
м. Прилуки, Чернігівська область, Україна*

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Сьогодні маркетингові дослідження є однією з головних функцій маркетингової діяльності будь-якого підприємства. Вони забезпечують топ-менеджмент інформацією для прийняття управлінських рішень. Чим більш достовірною, точною і оперативною буде ця інформація, тим більше шансів у підприємства краще задовольнити потреби споживачів, випередити своїх конкурентів і, тим самим, досягти успіху на ринку.

Бізнес-середовище української незалежної держави формувалося під впливом зарубіжної і національної теорії маркетингу. Проблемі формування та розвитку маркетингу в Україні присвячені роботи відомих науковців А. Павленка, А. Войчака, О. Азарян, І. Решетнікової та ін.

Необхідність маркетингових досліджень зумовлена потребою в інформації. Щоб уникнути неточних оцінок, ризиків і невиправданих витрат грошей, зусиль і часу й ухвалити виважені маркетингові рішення потрібна повна і достовірна маркетингова інформація.

До основних завдань маркетингових досліджень можна віднести:

- розрахунок величини попиту та пропозиції;
- встановлення умов досягнення оптимального співвідношення попиту та пропозиції;
- дослідження поведінки споживачів;
- оцінювання діяльності фірми та її конкурентів;
- визначення конкурентоспроможності продукції та фірми на ринку;
- зорієнтування виробництва на випуск товарів, збут яких забезпечений наявними на ринку умовами і дає можливість фірмі отримати запланований прибуток;
- розроблення та здійснення програми маркетингу [2, с. 44–45].

Існують різні тлумачення терміну «маркетингові дослідження». Деякі з визначень наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Деякі визначення терміну «маркетингові дослідження»

Автор	Визначення
Ф. Котлер [3]	Маркетингові дослідження – систематичне визначення кола даних, необхідних у зв'язку з маркетинговою ситуацією, що постає перед фірмою, їх збір, аналіз і звіт про результати.
А. Старостіна [6, с. 45]	Маркетингові дослідження – систематичний процес постановки цілей дослідження, ідентифікації обсягів, збору, аналізу об'єктивної ринкової інформації та розробки рекомендацій для ухвалення конкретних управлінських рішень щодо будь-яких елементів ринково-продуктової стратегії фірми.
В. Полторак [4, с. 34]	Маркетингові дослідження – це наукові дослідження, спрямовані на систематичний збір, оцінку та аналіз фактографічної інформації щодо потреб, думок, мотивацій, відносин, поведінки окремих осіб та організацій, пов'язаних з маркетингом, а також підготовка цієї інформації до ухвалення маркетингових рішень.
В. Руделіус [5, с. 48]	Маркетингові дослідження – це аналітичний процес, що включає визначення проблеми, збирання й аналіз інформації розроблення рекомендацій щодо поліпшення маркетингової діяльності організації.

Як бачимо з таблиці 1, більшість вчених зв'язують поняття маркетингових досліджень зі збором, обробкою, аналізом даних для прийняття маркетингових рішень.

Таким чином, маркетингові дослідження охоплюють накопичення і аналіз інформації про ринок, стан маркетингового середовища, поведінку споживачів і інших кінцевих одержувачів і, нарешті, про кошти тактики, стратегію маркетингу і об'єкти їх застосування. Вони дозволяють охарактеризувати явища, що досліджуються, і визначити їх обумовленість в минулому і майбутньому, а також надають умови і передумови для прийняття обґрунтованих рішень в області маркетингу.

Основою і змістом робіт, що виконуються під час проведення будь-якого маркетингового дослідження – від його початку до передачі результату замовникові – є робота з інформацією, яка необхідна для вирішення виявлених проблем, відібрання методів збору інформації,

організації та здійснення процесу збору даних і аналізу результатів, визначення напрямків використання результатів.

Джерелами інформації є державні статистичні звіти, фінансова преса, опубліковані маркетингові дослідження, фірми, які спеціалізуються на економічній та технічній інформації, зовнішні джерела: рахунки прибутків/збитків, балансовий звіт, документи обліку реалізації, синдикативне дослідження: група осіб, яка проводить дослідження, поділяє між собою як вартість дослідження, так і його результати, послуги спеціалістів [2].

Усі маркетингові дослідження класифікуються за певними ознаками (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація маркетингових досліджень

В залежності від типу отриманих даних	Якісні
	Кількісні
В залежності від місця проведення	Кабінетні
	Польові
В залежності від результатів	Спеціальні
	Синдикативні
В залежності від періодичності проведення	Разові
	Панельні
В залежності від мети	Пошукові
	Описові
	Каузальні
В залежності від ступеня охоплення джерел інформації	Суцільні
	Вибіркові
В залежності від об'єкту дослідження	Демоскопічні
	Екоскопічні
В залежності від організації проведення	Здійснюються власними силами
	Здійснюються спеціалізованими консалтинговими фірмами
	Комбіновані

Джерело: складено на основі [1, с. 21]

Процес маркетингового дослідження відбувається за наступними етапами:

2. Визначення проблеми і об'єкту дослідження.
3. Розробка схеми дослідження.
4. Збір інформації.

5. Аналіз інформації.

6. Підготовка і подання звіту (висновки).

На кожному етапі процесу дослідження дослідники повинні отримати відповіді на низку питань.

Прийняття рішення відносно проведення маркетингового дослідження базується на порівнянні цінності інформації, отриманої під час маркетингового дослідження, й витрат на її збір, обробку та аналіз.

Таким чином, маркетингове дослідження може бути використано відносно будь-якого аспекту маркетингової діяльності, проте у кожному конкретному випадку процедура дослідження повинна враховувати специфіку та особливості кожного з напрямку маркетингової діяльності.

Прийняття своєчасних та обґрунтованих маркетингових рішень потребує належного інформаційного забезпечення.

Література:

1. Белова Т.Г. Маркетингові дослідження : Конспект лекцій для студ. за напрямом підготовки 6.030507 « Маркетинг» усіх форм навчання. – Київ : НУХТ, 2010. – 131с.
2. Бутенко Н.В. Маркетинг : Підручник. – Київ : Атіка, 2008. – 300 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни Основи маркетингових досліджень доц. Вербицька В.І. URL: file:///C:/Users/Helen/AppData/Local/Temp/Osnovy_market_dosl_konspect.pdf
3. Основы маркетинга / [Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Д., Вонг В.]. – Москва : Издательский дом «Вильямс», 2000. – 944 с.
4. Полторак В. Маркетингові дослідження / В. Полторак. – Київ : Центр навчальної літератури. – 2009. – 373 с.
5. Руделіус В. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О. Азарян, О. Виноградов. – Київ : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні». – 2005. – 422 с.
6. Старостіна А.О., Зозульов О.В. Маркетинг: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. – Київ : Знання, 2006. – 327 с.

СЕКЦІЯ 12. СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Куруц Г. Ю.

магістр факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

АНАЛІЗ РИНКУ CRM-СИСТЕМ В КНР

Сучасна цифрова революція відбувається в глобальних світових масштабах, і китайський ринок не є винятком, для багатьох підприємств в різних галузях переорієнтація в цифрову форму має привабливу комерційну вигоду. В умовах посилення конкуренції невпинно зростають вимоги щодо поліпшення якості обслуговування клієнтів, саме тому для збереження позицій на ринку компаніям необхідно впроваджувати спеціалізовані системи управління з клієнтами (CRM-системи від англ. *Customer Relationship Management*).

Для підвищення конкурентоспроможності на ринку, забезпечення задоволеності клієнтів та максимізації прибутку, компанії використовують CRM системи з метою об'єднання всіх філій корпорації в одну глобальну інформаційну систему, шляхом розробки оптимізованих стандартних бізнес-шаблонів для уніфікації роботи з клієнтами [5].

В епоху цифрових технологій споживачі більше не сприймають товари пасивно, а колишня жорстка реклама більше не може переконати споживача зробити покупку, а тим паче виховати лояльність клієнта до даної новинки чи бренду в цілому. Клієнти очікують від компаній технологічних рішень індивідуалізації товарів і вважають за краще користуватися дешевими, доступними та популярними послугами, а також ділитися враженнями про продукт і брати активну участь у всіх процесах від ідеї створення до виведення товару на ринок.

Цифрова економіка Китаю – це в першу чергу інтернет індустрія. Більшість зараз існуючих в світі комерційних моделей інтернет-індустрії розроблені в Китаї завдяки масштабності китайського, орієнтованого на потреби користувача ринку. Лідерство в інтернет-індустрії Китаю було також підтверджено дослідженням рівня капіталізації даного сегменту ринку. У 2018 році відомою американ-

ською компанією венчурного капіталу «Клейнер Перкінс» було проведено дослідження, за результатами якого встановлено, що Китаю належать 9 з 20 передових інтернет-компаній світу з найбільшою ринковою вартістю.

Основна діяльність інтернет-індустрії здійснюється онлайн через вебсайти, продаж, розваги, музика, кіно, азартні ігри, настільні ігри для ПК та смартфонів. Для того, щоб задовольняти потреби своїх споживачів китайські компанії створюють спеціальні системи роботи з клієнтами для збору, аналізу і передачі інформації про вподобання та настрої клієнтів [1].

У Китаї максимальною популярністю користується орієнтований на клієнта бізнес, який побудований на лояльності клієнтів до фірми, постійному вивченні бажань споживачів і пошуку нових методів задоволення їх потреб. Так як китайський ринок розвивається дуже швидко, і нові фірми конкуренти намагаються вийти на ринок, тому єдиним способом здобувати прихильність клієнтів залишається постійно старанно розвивати взаємини «клієнт-фірма», а для цього потрібна відповідна CRM-система, здатна враховувати особливості саме даного підприємства і саме в даній галузі [3].

На рівні технології CRM система являє собою набір додатків, функцій і інструментів, пов'язаних єдиною бізнес-логікою і інтегрованих в єдине корпоративне інформаційне середовище компанії. Управління відносинами з клієнтами являє собою систему автоматизованих бізнес-процесів, які використовуючи передові інформаційні технології підприємства, а саме CRM-систему й Інтернет, обмінюються внутрішньою інформацією, оптимізують внутрішній та зовнішній маркетинг, керують робочими процесами, таким чином підприємства чіткіше розуміють особливості мінливого ринку, прогнозують майбутні тенденції, а найголовніше отримують можливість не тільки знизити операційні витрати, а й зберегти свої позиції в певній ніші ринку в умовах конкуренції [1].

Дослідження, проведені китайським Інститутом розвитку електронної інформаційної промисловості в 2018 році, показали, що близько 80% з опитаних старших керівників 200 кращих підприємств вважають, що перехід на цифрову форму грає провідну роль в процесі трансформації підприємств.

З точки зору бізнес-структури CRM може підвищити ефективність підприємства в трьох аспектах: маркетингова аналітика, автоматизація

продажів і ефективне управління клієнтами. З точки зору клієнтів, CRM економить витрати на купівлю товарів, відповідає потенційним потребам і забезпечує індивідуальний підхід, а також має можливість забезпечити хорошу впізнаваність бренду і отримати визнання клієнтів. Завдяки штучному комп'ютерного голосу CRM-системи і однаковому електронному образу компанія поступово запам'ятовується, що забезпечує хорошу впізнаваність бренду і будує репутацію компанії [2].

У 2019 великі компанії Китаю домовилися з Alibaba про те, що Alibaba стане ексклюзивним постачальником Salesforce для клієнтів в материковому Китаї, Гонконзі, Макао і Тайвані. Дві найбільші хмарні компанії: американська Salesforce.com Inc (CRM) і китайська Alibaba Group Holdings Ltd (BABA) підписали угоду про співпрацю, в результаті чого Salesforce сподівається на розширення свого бізнесу в Материковому Китаї і Тайвані, а Alibaba отримав статус компанії-власника хмарної платформи управління взаємовідносинами з клієнтами CRM-системи № 1 у світі [4].

Alibaba зацікавлений в цьому, оскільки також має найбільший в Китаї хмарний бізнес Alibaba Cloud і мільйони корпоративних клієнтів. Компанія також прагне пропонувати своїм клієнтам – стороннім продавцям на майданчиках Tmall, Alibaba.com, AliExpress.com і Lazada послуги з оптимізації їх бізнесу, покращуючи способи збуту, продажів і маркетингу. У свою чергу Salesforce отримує можливість проникнути на китайський ринок хмарних послуг, пропонуючи такі продукти як Sales Cloud, Service Cloud, Commerce Cloud і Salesforce Platform. У період 2016–2019 рр. спостерігається неперервний ріст ринку CRM від 10% до майже 80% (рис. 1).

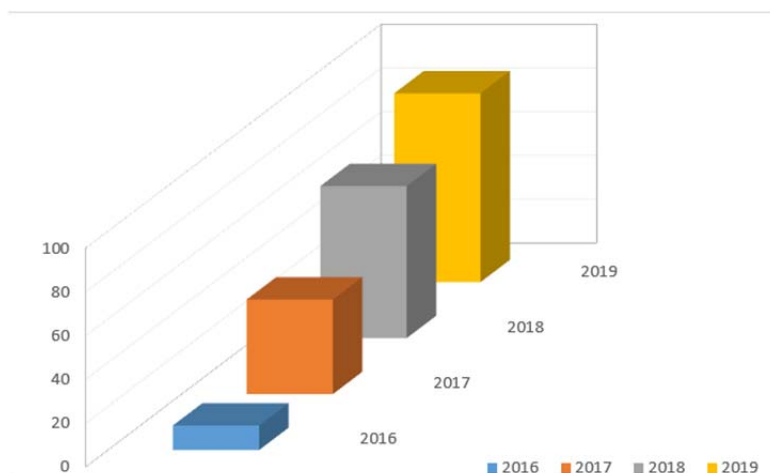

Рис. 1. Ріст ринку CRM в КНР в період 2016–2019 рр. [4]

У Китаї в 2017 році був затверджений Закон про кібербезпеку (з тих пір закон поступово впроваджується і доповнюється поправками), який вимагає від усіх компаній, які ведуть бізнес в Китаї, зберігати дані, отримані від китайських клієнтів, в межах Китаю. Цей закон стимулює розвиток хмарного бізнесу в країні, і тим самим створює проблеми міжнародним компаніям. Таким закордонним інтернет-компаніям і компаніям-розробникам програмного забезпечення, як Apple (AAPL) і Amazon (AMZN) довелося вжити заходів до того, щоб дані зберігалися локально. Попит на хмарні технології в Китаї зростає так швидко, що організації будь-якого рівня відмовляються від локального зберігання даних (рис. 2).

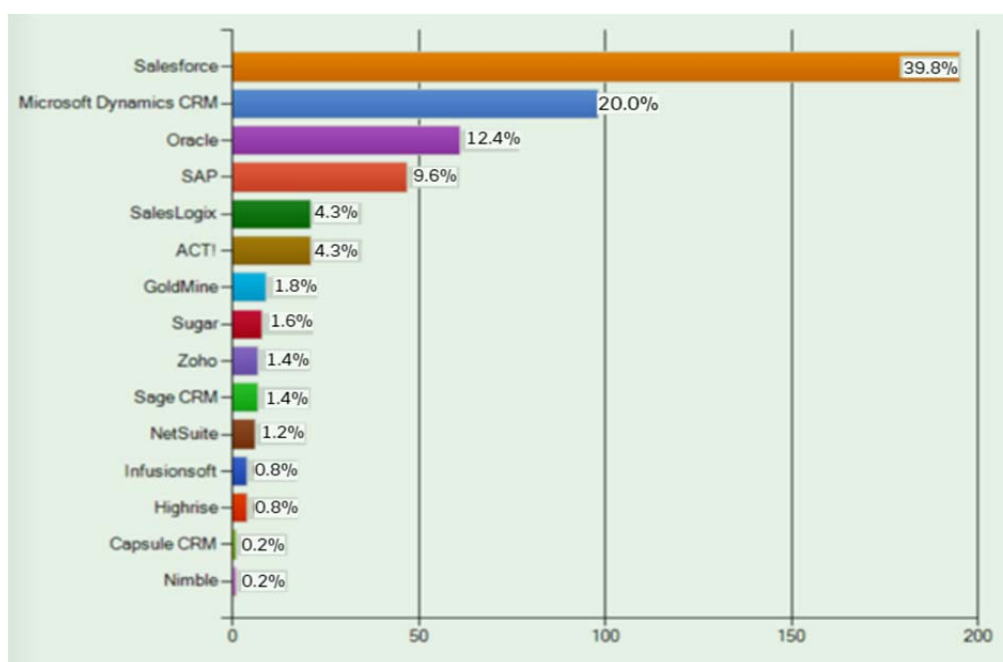

Рис. 2. Розподіл ринку CRM серед найбільш використовуваних систем [4]

Система управління взаємовідносинами з клієнтами не є еквівалентною чисто інформаційної технології або технології управління, це також бізнес-стратегія підприємства. Мета полягає в тому, щоб дозволити компаніям провести реструктуризацію відповідно до сегментами клієнтів, підвищити ступінь задоволеності клієнтів і зв'язати процес між клієнтами і постачальниками, тим самим оптимізуючи прибутковість підприємства, збільшуючи прибуток і підвищуючи ступінь задоволеності клієнтів.

Система управління відносинами з клієнтами заснована на передових інформаційних платформах, завдяки технології пошуку даних, підприємства можуть точно передбачити майбутні потреби ринку в розвитку продукції, що допоможе підприємствам розширити сферу своєї діяльності, своєчасно захопити торгові можливості і зайняти більшу частку ринку. Таким чином, управління відносинами з клієнтами є неодмінною умовою адаптації підприємства до сучасності і підвищення рівня управління.

Література:

1. Ли Мэнсян, Ма Хунхуй. Інформаційна система управління і класичні випадки [Текст] / Л. Мэнсян, М. Хунхуй – Сюйчжоу : Китайський університет гірної справи і преси, 2015. – 245 с.
2. Фан Хайюнь. Планування і практика інформатизації [Текст] / Ф. Хайюнь. – Пекін : Видавництво університету Цинхуа, 2017. – 153 с.
3. Черкашин П.А. Стратегія управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) [Текст] / П.А. Черкашин – Видавництво : Інтернет-Університет Інформаційних Технологій, 2016. – 420 с.
4. Alibaba Salesforce [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://t.me/s/TechNodeRu?before=118> (дата звернення: 03.06.2020).
5. CRM (Customer Relationship Management) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfin.ru/itm/crm-review.shtml> (дата звернення: 20.05.2019).

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**ТЕОРЕТИЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
СИСТЕМИ В УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

м. Київ, 31 жовтня 2020 року

Аналітичний центр «Нова Економіка»
Адреса кореспонденції: 01103, м. Київ, а/с 40
Електронна пошта: info@nef.kiev.ua
сайт: www.nef.kiev.ua Т: +38 066 999 20 81
Підписано до друку 02.11.2020 р. Здано до друку 03.11.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум.-друк. арк. 8,14.
Тираж 100 прим. Зам № 2010-11.